Σχολή Επαγγελμάτων Υγείας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗ, Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Των φοιτητριών

ΝΑΙΔΟΥ ΕΡΓΙΝΑΣ
και
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ ΙΩΑΝΝΑΣ

Υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας: Ράτσικα Νικολέτας

Ιούλιος 2023

Copyright@ 2023 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥ, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο. *https://sw.hmu.gr*

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Πτυχιακής Εργασίας αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των φοιτητριών Ναΐδου Εργίνας και Παπαγιαννάκη Ιωάννας, της επιβλέπουσας καθηγήτριας Ράτσικα Νικολέτας και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση Τήρησης Ακαδημαϊκής Δεοντολογίας

Οι υπογράφουσες φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου

Ναΐδου Εργίνα

Παπαγιαννάκη Ιωάννα

Δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

«Μελέτη για την αποστέρηση: Η περίπτωση της Αγίας Τριάδας της πόλης του Ηρακλείου»

είναι στο σύνολο της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης, δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε Ίδρυμα ή Οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολο της.

Ναΐδου Εργίνα Παπαγιαννάκη Ιωάννα

Ευχαριστίες

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε στο Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας κατά το έτος 2023.

Η ολοκλήρωση της πτυχιακής αυτής εργασία δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την πρακτική και ηθική υποστήριξη της επιβλέπουσας καθηγήτριας, κ. Ράτσικα Νικολέτας, επίκουρη καθηγήτρια του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στο Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο. Η πολύτιμη καθοδήγηση της, η εμπιστοσύνη που μας επέδειξε, η άριστη επικοινωνία καθώς και ο χρόνος που μας διέθεσε προσφέροντας μας χρήσιμες συμβουλές και οδηγίες οδήγησαν στην πραγματοποίηση της πτυχιακής μας εργασίας.

Ευγνώμων είμαστε για την άψογη συνεργασία μας με την κ. Αγοράκη Πόλυ, Κοινωνική Λειτουργός του ΚΑΠΗ της Αγίας Τριάδας, η οποία μας δικτύωσε με κατοίκους της περιοχής που αποτέλεσαν το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος της έρευνας μας. Επίσης, ευχαριστούμε την Κοινωνική Λειτουργό του Κέντρου Ένταξης Μεταναστών στο Κέντρο Κοινότητας του Ηρακλείου, η οποία μας σύστησε μετανάστες προκειμένου η έρευνα μας να παρουσιάζει ποικιλομορφία ως προς την χώρα καταγωγής και συνθηκών διαβίωσης των πολιτών.

Οφείλουμε, επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους τους συμμετέχοντες της έρευνας που αφιέρωσαν χρόνο από την καθημερινότητα τους για να μας βοηθήσουν να αποκομίσουμε όσα περισσότερα δεδομένα και στοιχεία μπορούσαμε μέσα από τις συνεντεύξεις τους.

Τέλος, ευχαριστούμε από καρδιάς, τους γονείς μας καθώς και τους φίλους μας για την ηθική υποστήριξη, την ενθάρρυνση και την πίστη σε εμάς ότι θα τα καταφέρουμε όλο το διάστημα των σπουδών μας καθώς και για την επίτευξη της πτυχιακής εργασίας.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες ... **3**
Περίληψη ... **6**
Abstract ... **7**
Ευρετήριο πινάκων ... **8**
Ευρετήριο Γραφημάτων ... **8**
Εισαγωγή ... **9**
Κεφάλαιο 1: Η έννοια της αποστέρησης – αστικοί θύλακες αποστέρησης ... **11**
1.1 Ορισμοί ... **11**
1.2 Αντικειμενικοί δείκτες αποστέρησης και στατιστικά στοιχεία ... **12**
1.3 Η επίδραση της κοινότητας ... **16**
1.4 Αιτιολογικοί παράγοντες αποστέρησης ... **17**
1.5 Συνέπειες της αποστέρησης ... **21**
Κεφάλαιο 2: Ιστορικά στοιχεία και σημερινή εξέλιξη της συνοικίας ... **25**
2.1 Η περιοχή της Αγίας Τριάδας ... **25**
2.2 Ιστορική Αναδρομή ... **26**
2.3 Βιομηχανία – Εμπορική Εξέλιξη ... **27**
2.4 Η Αρχιτεκτονική της Αγίας Τριάδας ... **28**
2.5 Η Αγία Τριάδα σήμερα ... **29**
Κεφάλαιο 3: Ο παρεμβατικός ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας σε καταστάσεις αποστέρησης ... **31**
3.1 Στο άτομο και την οικογένεια ... **33**
3.2 Στην κοινότητα ... **36**
Κεφάλαιο 4: Η έρευνα ... **39**
4.1 Ερευνητική Μέθοδος ... **39**
4.2 Οι συμμετέχοντες ... **41**
4.3 Βήματα που ακολουθήθηκαν ... **43**
4.4 Ερευνητικά ερωτήματα ... **43**
4.5 Δυνατότητες και περιορισμοί ... **44**
Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα ... **45**
5.1 Δημογραφικά στοιχεία συνεντευξιαζόμενων ... **46**
5.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων ... **49**
5.2.1 Τρόπος Ζωής / Κοινωνικές σχέσεις/ Προσδοκίες Ζωής ... **49**
5.2.1.1 Συνθήκες στέγασης ... **49**
5.2.1.2 Επαγγελματική συνθήκη/ Οικονομική Κατάσταση/ εισόδημα ... **53**
5.2.1.3 Συνθήκες εκπαίδευσης ... **58**

5.2.1.4 Κοινωνική Φροντίδα / Υγεία 60

5.2.1.5 Ανάγκες και προβλήματα / προσδοκίες ζωής 63

5.3 Εκτίμηση αναγκών και Ανάπτυξης κοινότητας 66

5.3.1 Κοινωνική Οργάνωση / Κοινωνική Καθημερινότητα / Συλλογική Δραστηριότητα 66

5.3.2 Προβλήματα, Υποδομές, Φυσικό Περιβάλλον 70

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα 75

Κεφάλαιο 7: Συζήτηση 76

Κεφάλαιο 8: Περιορισμοί και προτάσεις 78

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 80

Παράρτημα: Ερωτηματολόγιο / Πίνακες / Γραφήματα 85

Παράρτημα Α: Σχεδιάγραμμα Συνέντευξης 85

Παράρτημα Β: Πίνακες 88

Παράρτημα Γ: Γραφήματα 90

Περίληψη

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία, δίνεται έμφαση στην έννοια της αποστέρησης και στις συνέπειες που προκαλεί στην αξιοπρεπή διαβίωση των πολιτών. Εξετάζονται οι πέντε βασικές διαστάσεις που καθιστούν μια κοινότητα αποστερημένη και πιο συγκεκριμένα την περιοχή της Αγίας Τριάδας, της πόλης του Ηρακλείου. Σύμφωνα με τους αντικειμενικούς δείκτες της Eurostat, αποδεικνύεται ο βαθμός φτώχειας που βιώνουν οι κάτοικοι και οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που την επηρεάζουν μιας και το εισόδημα τους κρίνεται πολύ χαμηλό και εξαρτάται κυρίως από επιδόματα. Ακολούθως, η εκπαίδευση, η κοινωνικοποίηση, οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, η συντήρηση της κατοικίας, οι παροχές φροντίδας και η απασχόληση κλονίζονται από το κοινωνικό φαινόμενο της αποστέρησης. Αυτά αποτελούν μερικές από τις συνέπειες της ενώ θα αναλυθούν παράλληλα και οι αιτιολογικοί παράγοντες που την προκαλούν. Όπως διαπιστώνεται από τις μαρτυρίες των κατοίκων, οι δυσκολίες της καθημερινής ζωής είναι αρκετές τόσο σε ατομικό επίπεδο μέσα στην οικία όσο και στο περιβάλλον της γειτονιάς καθιστώντας επιτακτική ανάγκη την ενδυνάμωση της συνοικίας και των πολιτών μέσα από συλλογικές δράσεις.

Λέξεις κλειδιά: αποστέρηση, σχετική αποστέρηση, υλική αποστέρηση, φτώχεια, Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, αποστερημένες κοινότητες, δείκτες αποστέρησης, αίτια αποστέρησης, αποτελέσματα

Abstract

In this thesis, emphasis is placed on the concept of deprivation and the consequences it causes on the citizens' dignified living. It will focus on the city of Heraklion, and more specifically on the area of Agia Triada, where the five main dimensions that make a community deprived are examined. The objective indicators of Eurostat, prove the degree of poverty experienced by the inhabitants and the socioeconomic factors which affect it since the income is considered very low and depends mainly on subsidies. Following that, education, socialization, relationships among people, housing maintenance, care provision, and employment are undermined by the social phenomenon of deprivation. These are some of deprivations consequences. The causal factors that cause it will also be analyzed. As it can be seen from the testimonies of the residents, the difficulties of daily life are numerous both in individual level within the house as well as in the neighborhood making it imperative to empower the neighborhood and the citizens through collective actions.

Key words: deprivation, relative deprivation, material deprivation, poverty, Greek Statistical Authority, deprived communities, indicators of deprivation, causes of deprivation, results

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1: Δείγμα συνέντευξης…….42,47
Πίνακας 2: Ενότητες – Υποκατηγορίες συνέντευξης…….46
Πίνακας 3: Ηλικία των συνεντευξιαζόμενων…….47
Πίνακας 4: Χρονική διάρκεια διαμονής στην περιοχή της Αγίας Τριάδας……....50

Ευρετήριο Γραφημάτων

Γράφημα 1: Ηλικία των συνεντευξιαζόμενων……...47
Γράφημα 2: Χώρα/ περιοχή καταγωγής δείγματος……...48
Γράφημα 3: Μορφωτικό επίπεδο δείγματος……..49
Γράφημα 4: Τύπος κατοικίας: ιδιόκτητο – με ενοίκιο……...50

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία μελετά το κοινωνικό φαινόμενο της αποστέρησης, τους αιτιολογικούς παράγοντες καθώς και τις επιπτώσεις που προκαλεί στην καθημερινή ζωή των πολιτών σε διάφορους τομείς. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται η περιοχή της Αγίας Τριάδας, η οποία ανήκει στο Δήμο Ηρακλείου και σύμφωνα με στοιχεία του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Κρήτης αποτελεί μια από τις συνοικίες της πόλης που χαρακτηρίζονται ως αποστερημένες λόγω του χαμηλού κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου των κατοίκων της καθώς και των υψηλών ποσοστών αστικής φτώχειας και βασικών ελλείψεων στις κοινωνικές υποδομές.

Η υλική αποστέρηση ορίζεται ως η έλλειψη σε κάτι που θεωρείται αναγκαίο και αποστερημένη κοινότητα, κατ' επέκταση, εκείνη η οποία στερείται βασικά και πολύτιμα αγαθά που σε άλλες κοινότητες θεωρούνται δεδομένα. Οι πέντε διαστάσεις που χρησιμοποιούνται ως αντικειμενικοί δείκτες και καθιστούν μια κοινότητα αποστερημένη είναι η ποιότητα στέγασης, εκπαίδευσης, απασχόλησης, εισοδήματος και περίθαλψης. Μια, επιπλέον, παράμετρος αποστέρησης θεωρείται η στέρηση υλικών αγαθών και υπηρεσιών σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Παράλληλα, εμφανίζεται και η μορφή της σχετικής αποστέρησης η οποία υφίσταται όταν οι άνθρωποι συγκρίνουν τους εαυτούς τους με εκείνους που βρίσκονται σε καλύτερη θέση και συμπεραίνουν ότι αυτό το «μειονέκτημα» είναι άδικο και δεν τους αξίζει. Οι κάτοικοι των περιοχών αυτών, βιώνουν καθημερινά αισθήματα ανασφάλειας, άγχους, φόβου λόγω των επισφαλών συνθηκών ζωής και προσπαθώντας να εξασφαλίσουν τα προς το ζην ενώ έρχονται αντιμέτωποι επίσης, με τον κοινωνικό στιγματισμό και τις ανισότητες. Επιπλέον, η ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών και οι επιδόσεις τους είναι ένα ζήτημα που θα εξεταστεί μιας και σε ένα περιβάλλον με χαμηλή κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη είναι αναπόφευκτο να μην μείνουν ανεπηρέαστα συγκριτικά με περισσότερο προνομιούχους συνομηλίκους τους. Έντονα παρατηρείται και το φαινόμενο της σχολικής διαρροής σε τέτοιες κοινότητες.

Όλα τα παραπάνω όπως και οι πέντε διαστάσεις της αποστέρησης θα αναλυθούν στην έρευνα που υλοποιήθηκε, με βάση της αρχές και τις παρεμβάσεις της Κοινωνικής Εργασίας που μπορούν να εφαρμοστούν προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των πολιτών τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό. Οι

κοινωνικοί λειτουργοί αποτελούν υπερασπιστές και σύμμαχοι των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων και δραστηριοποιούνται σε όλα τα επίπεδα (μίκρο, μέσο, μάκρο) προκείμενου να επιτύχουν την ενδυνάμωση των ανθρώπων.

Η μελέτη διερεύνησης και εκτίμησης των συνθηκών που δυσκολεύουν την αξιοπρεπή διαβίωση των πολιτών έχει ως απώτερο στόχο τη σκιαγράφηση της αστικής συνοικίας της Αγίας Τριάδας δίνοντας έμφαση στον τρόπο με τον οποίο βιώνουν οι κάτοικοι την κατάσταση της αποστέρησης, στα συναισθήματα τους και στα μέσα που έχουν στην διάθεση τους για να αντιμετωπίσουν τις συνθήκες αυτές. Δεν εξετάζεται ούτε το πώς βρέθηκαν σε αυτή την συνθήκη ούτε γιατί, όμως θα αναλυθούν οι ανάγκες, οι ελλείψεις και οι διαθέσιμοι πόροι που τους συντηρούν καθημερινά. Προκειμένου να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος, η έρευνα χωρίζεται σε δύο μέρη εκ των οποίων το πρώτο αφορά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με την περιοχή της Αγίας Τριάδας, το φαινόμενο της αποστέρησης καθώς και τις παρεμβάσεις της Κοινωνικής Εργασίας για την άμβλυνση του φαινομένου ενώ στο δεύτερο αναλύονται οι μαρτυρίες των κατοίκων της συνοικίας με βάση τους άξονες της Eurostat που χαρακτηρίζουν μια περιοχή αποστερημένη. Πραγματοποιείται με ποιοτικές τεχνικές μεθόδους (ημι – δομημένη συνέντευξη) για την λήψη και την συγκέντρωση των πληροφοριών μέσω μιας σειράς συνεντεύξεων από δείγμα που επιλέχθηκε μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών της περιοχής. Οι κάτοικοι καταθέτουν τις μαρτυρίες τους για τον τρόπο διαβίωσης τους, πόσο έχει αλλάξει η συνοικία με τα χρόνια, τα προβλήματα που υφίστανται τόσο μέσα στην οικεία τους όσο και σε κοινωνική διάσταση και προτείνουν λύσεις για την βελτίωση της εικόνας της Αγίας Τριάδας. Με αυτό τον τρόπο απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί σχετικά με το πώς αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι αυτή την κατάσταση καθώς και τι μέσα αξιοποιούν για να την διαχειριστούν.

Κεφάλαιο 1: Η έννοια της αποστέρησης – αστικοί θύλακες αποστέρησης

1.1 Ορισμοί

Η δυναμική διαδικασία με την οποία η φτώχεια και η αποστέρηση αναπαράγονται μέσα στο χρόνο βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των κοινωνικών επιστημόνων τις τελευταίες δεκαετίες, ξεκινώντας από την Βρετανία και στη συνέχεια και σε άλλες περιοχές της Ευρώπης. Το βασικό ζητούμενο των επιστημονικών μελετών στο πεδίο αυτό είναι να γίνουν κατανοητοί οι παράγοντες και οι μηχανισμοί που ευθύνονται για την αναπαραγωγή της φτώχειας στις σύγχρονες κοινωνίες. Ωστόσο, η επίλυση του συγκεκριμένου κοινωνικού φαινομένου δεν χαρακτηρίζεται ως εύκολο εγχείρημα καθώς οι διαδικασίες και οι μηχανισμοί που αναπαράγουν τη φτώχεια μέσα στο χρόνο είναι σύνθετες και αλληλοεπηρεαζόμενες (Παπαναστασίου Σ. 2012).

Ο Townsend, ο οποίος πρωτοστάτησε σε μια προσέγγιση σχετικής αποστέρησης της φτώχειας που κάλυπτε ένα ευρύ φάσμα πτυχών του βιοτικού επιπέδου, τόσο υλικών όσο και κοινωνικών, αναφέρει πως τα άτομα, οι οικογένειες και οι ομάδες θεωρείται ότι βρίσκονται σε φτώχεια όταν δεν μπορούν να διαθέσουν τους ανάλογους πόρους για να αποκτήσουν είδη διατροφής, να συμμετέχουν σε δράσεις και να έχουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης ή τουλάχιστον να ενθαρρύνονται και να αντιμετωπίζονται ως μέλη του ευρύτερου συνόλου της κοινωνίας. Οι πόροι τους είναι αρκετά χαμηλότεροι σε σχέση με του μέσου πολίτη ή της οικογένειας για αυτό και αποκλείονται από πολλές δραστηριότητες και τομείς της κοινωνίας.

Σύμφωνα με τον ορισμό που αποδίδει ο Townsend (1987), η κοινωνική αποστέρηση (deprivation) αποτελεί μια κατάσταση ενός μετρήσιμου και τεκμηριωμένου μειονεκτήματος που χαρακτηρίζει μια τοπική κοινότητα ή μια ευρύτερη κοινωνία ή έθνος στο οποίο, μια οικογένεια ή μια ομάδα ανήκει. Με αυτό τον ορισμό αποτυπώνεται η αντικειμενική μέτρηση της αποστέρησης μέσα από την χρήση συγκεκριμένων δεικτών και κριτηρίων για μελέτες της κοινωνικής ανισότητας και της υλικής αποστέρησης.

Υλική αποστέρηση σύμφωνα με τον ορισμό της «EUROSTAT» προσδιορίζεται ως μια κατάσταση οικονομικής ανασφάλειας όπου οι άνθρωποι χωρίς

να είναι δική τους επιλογή, αδυνατούν να αποπληρώσουν κάποια πάγια και απροσδόκητα έξοδα έγκαιρα (υποθήκη, ενοίκιο, λογαριασμοί κοινής ωφέλειας, δόσεις ενοικίασης ή δάνειο), να ανταπεξέλθουν σε ετήσια άδεια μιας εβδομάδας μακριά από το σπίτι, σε ένα γεύμα που να αποτελείται από ψάρι και κρέας κάθε δεύτερη μέρα, σε σημαντικές συσκευές και αγαθά για την διαβίωση τους όπως πλυντήριο, ρούχα, έγχρωμη τηλεόραση, τηλέφωνο ή αυτοκίνητο, επαρκή θέρμανση στην κατοικία και ούτω καθεξής (Eurostat Statistics Explained, 2021).

Η αποστέρηση είναι συνέπεια της έλλειψης εισοδήματος και άλλων πόρων, και αυτό μπορεί να οδηγήσει σε συνθήκες φτώχειας. Η αποστέρηση στη φτώχεια εξετάζεται από τα αντικειμενικά κριτήρια που έχουν τεθεί για την μέτρηση της, τα οποία στη συνέχεια, σχετίζονται με τα επίπεδα εισοδήματος και τους πόρους.

Ο ορισμός της σχετικής αποστέρησης αποδίδει την κατάσταση κατά την οποία οι άνθρωποι συγκρίνουν τους εαυτούς τους με εκείνους που βρίσκονται σε καλύτερη θέση και συμπεραίνουν ότι το να «μειονεκτούν» δεν τους αξίζει και είναι άδικο (Smith & Huo, 2014). Η έννοια αυτή εξηγεί γιατί άνθρωποι που θα έπρεπε να νιώθουν αποστερημένοι με βάση αντικειμενικούς δείκτες δεν νιώθουν κατά αυτό τον τρόπο ενώ άλλοι που αντικειμενικά δεν είναι αποστερημένοι αισθάνονται ότι βιώνουν κάποιας μορφής αποστέρηση. Γενικά οι προσδοκίες που θέτουν οι άνθρωποι για το τι τους αξίζει μεταβάλλονται εξαιτίας των συγκρίσεων με τους υπόλοιπους πολίτες είτε γιατί τους επιβάλλεται είτε γιατί το επιλέγουν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να επηρεάζονται τομείς όπως τα συναισθήματα, η συμπεριφορά και η υγείας τους. Όλα αυτά μπορούν να οδηγήσουν σε κοινωνικές και ταξικές ανισότητες όπως και στην απομόνωση και την περιθωριοποίηση των ανθρώπων μεταξύ τους.

1.2 Αντικειμενικοί δείκτες αποστέρησης και στατιστικά στοιχεία

Για να προωθήσει αυτήν την προσέγγιση σχετικής στέρησης, ο Townsend ανέπτυξε έναν κατάλογο εξήντα δεικτών του «στυλ ζωής» του πληθυσμού για μια έρευνα σχετικά με το βιοτικό επίπεδο στο Ηνωμένο Βασίλειο που πραγματοποιήθηκε το 1968/69. Οι δείκτες δημιουργήθηκαν από στοιχεία που καλύπτουν:

- Τη διατροφή
- Τα είδη ένδυσης

- Το καύσιμο και το φως
- Τις ανέσεις σπιτιού
- Τις εγκαταστάσεις στέγασης
- Το περιβάλλον του σπιτιού
- Τις γενικές συνθήκες και την ασφάλεια της εργασίας
- Την οικογενειακή υποστήριξη
- Την αναψυχή
- Την εκπαίδευση
- Την υγεία
- Τις κοινωνικές σχέσεις

Η έλλειψη ή η μη συμμετοχή σε αυτούς τους δείκτες θεωρήθηκε ως δείκτης στέρησης.

Αυτή η έρευνα αναφέρθηκε στο Poverty in the United Kingdom (Townsend, 1979) και ένα βασικό εύρημα ήταν ότι σε ορισμένα άτομα υπήρχαν επίπεδα εισοδήματος τα οποία δεν ευνοούσαν την κατανάλωση και την εξασφάλιση των βασικών αναγκών των πολιτών και τοποθετούνταν κάτω από τα όρια του φυσιολογικού και του αποδεκτού σε μια «θεωρητικά» πιο εύπορη κοινωνία. Αυτή η ομάδα φάνηκε να βρίσκεται σε κατάσταση φτώχειας (Mack J., 2016).

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) εξετάζει τους δείκτες που αφορούν στην υλική και την κοινωνική στέρηση και στις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού, όπως προκύπτουν από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (SILC), έτους 2022, με επίπεδο εισοδήματος στο έτος 2021.

Αρχικά, το ποσοστό υλικής και κοινωνικής στέρησης (SMSD) είναι ένας δείκτης EU-SILC που απεικονίζει την έλλειψη απαραίτητων και επιθυμητών αντικειμένων για μια επαρκή ζωή. Ορίζεται ως το ποσοστό του πληθυσμού που βιώνει αναγκαστική έλλειψη σε τουλάχιστον 7 από τα 13 είδη στέρησης (έξι (6) σχετίζονται με το άτομο και εφτά (7) σχετίζονται με το νοικοκυριό). Για την μελέτη της αξιοποιούνται οι παρακάτω δείκτες που θεωρούνται καθοριστικοί για την ευημερία των πολιτών. Ο κατάλογος σε επίπεδο νοικοκυριού αναφέρεται:

- Ικανότητα αντιμετώπισης απροσδόκητων εξόδων (ιατρικά/επισκευαστικά)

- Δυνατότητα πληρωμής για ετήσιες διακοπές μιας εβδομάδας μακριά από το σπίτι
- Δυνατότητα αποπληρωμής πάγιων λογαριασμών (για πληρωμές υποθηκών ή ενοικίων, λογαριασμούς κοινής ωφελείας, δόσεις αγοράς ενοικίασης ή άλλες πληρωμές δανείων)
- Οικονομική ικανότητα κατανάλωσης κάθε δεύτερη μέρα ένα γεύμα με κρέας, κοτόπουλο, ψάρι ή χορτοφαγικό ισοδύναμο
- Δυνατότητα συντήρησης στο σπίτι επαρκώς
- Πρόσβαση σε αυτοκίνητο/βαν για προσωπική χρήση
- Οικονομική δυνατότητα αντικατάστασης φθαρμένων επίπλων

Ο κατάλογος των ειδών σε ατομικό επίπεδο:

- Πρόσβαση στο διαδίκτυο
- Αντικατάσταση φθαρμένων ρούχων με αγορά καινούργιων
- Κατοχή δύο ζευγάρια παπούτσια που εφαρμόζουν σωστά (συμπεριλαμβανομένου ενός ζευγαριού παπουτσιών παντός καιρού)
- Δυνατότητα αξιοποίησης ενός χρηματικού ποσού κάθε εβδομάδα για προσωπική χρήση
- Δυνατότητα πραγματοποίησης τακτικών δραστηριοτήτων αναψυχής
- Συναντήσεις με φίλους/οικογένειες για ποτό/γεύμα τουλάχιστον μία φορά το μήνα

Όσον αφορά το ποσοστό του πληθυσμού που στερείται τουλάχιστον εφτά (7) από τον κατάλογο των δεκατριών (13) υπηρεσιών και αγαθών ανέρχεται στο 13,9% σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ενώ το ποσοστό του πληθυσμού που στερείται τουλάχιστον τέσσερα (4) από έναν κατάλογο εννιά (9) αγαθών και υπηρεσιών ανέρχεται σε 15,6%.

Ένα στα τέσσερα νοικοκυριά στην Ελλάδα, βρίσκεται κάτω από τα όρια της φτώχειας και σε κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού σύμφωνα με την έρευνα. Όπως διαπιστώνεται, σε κίνδυνο φτώχειας και αποστέρησης χαρακτηρίζονται 2.722.000 άνθρωποι που αντιστοιχούν σε 26.3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Σε πέντε περιφέρειες, ανάμεσα στις οποίες βρίσκεται και η Κρήτη, καταγράφονται ποσοστά κινδύνου φτώχειας χαμηλότερα από αυτά του συνόλου.

Στις ηλικίες δεκαοχτώ (18) έως εξήντα τέσσερα (64) ετών το ποσοστό των ατόμων που στερούνται βασικών αγαθών και υπηρεσιών το 2022 ανέρχεται σε 14,6%, χωρίς ιδιαίτερη μεταβολή σε σχέση με το 2021. Παρατηρείται ότι υφίσταται αδυναμία των νοικοκυριών να αντικαταστήσουν τα παλαιωμένα έπιπλα (53.7%), να εξασφαλίσουν τις διακοπές τους (48.6%) και να καλύψουν έκτακτα έξοδα που προκύπτουν (43.6%).

Η υλική στέρηση που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες πολίτες σχετικά με την κάλυψη των βασικών αναγκών και η ικανοποίηση από τις συνθήκες στέγασης κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα σύμφωνα με την συγκεκριμένη έρευνα. Μεγάλο είναι το ποσοστό του δείγματος που διαβιεί σε μια κατοικία που δεν μπορεί να υποστηρίξει παραπάνω άτομα από το μέγεθος της, καθώς στις οικογένειες πλέον και στα νοικοκυριά μπορεί να συμβιώνουν και ευρύτεροι συγγενείς. Το 32.2% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει ότι δεν μπορεί να καλύψει τροφές πλούσιες σε πρωτεΐνες όπως είναι το κρέας και το ψάρι κάθε δεύτερη μέρα σε σχέση με το μέσο πολίτη (4.9%) ενώ το 84.1% δεν μπορεί να οργανώσει και να προγραμματίσει διακοπές. Ακόμα, το 38.7% των νοικοκυριών που ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας και της αποστέρησης δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν θέρμανση στην κατοικία τους ενώ στο 50% αδυνατεί να ανταποκριθεί έγκαιρα τους πάγιους λογαριασμούς και στις υποχρεώσεις του σπιτιού.

Παράλληλα, ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι η νέα γενιά (άνω των 16 ετών), δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να συμμετέχει σε δραστηριότητες αναψυχής με ποσοστό 73.5% και να αφιερώνει χρήματα για τις δικές της προσωπικές ανάγκες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι νέοι να αποξενώνονται, να υπάρχει έλλειψη επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης και να παθητικοποιούνται (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2023).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, αποστερημένη χαρακτηρίζεται μια περιοχή της οποίας τα μέλη δεν έχουν την δυνατότητα να απολαμβάνουν τα βασικά και αναγκαία αγαθά της ζωής, γεγονός που έχει ως συνέπεια την επισφαλή διαβίωση, λιγότερες ανέσεις, την έλλειψη κοινωνικότητας και συμμετοχής στα κοινά της περιοχής και μη υγιεινό τρόπο ανάπτυξης των ίδιων και των παιδιών τους. Για παράδειγμα, μορφές αποστέρησης αποτελούν η έλλειψη δημόσιων υπηρεσιών (όπως υπηρεσίες υγείας, παιδικοί σταθμοί), καταστημάτων ή μέσων μαζικής μεταφοράς που εξυπηρετούν την

περιοχή. Άλλες μορφές αποστέρησης είναι η αδυναμία εύρεσης εργασίας, κάτι το οποίο συνεπάγεται την κρατική επιδοματική εξάρτηση των πολιτών, αυξημένο ποσοστό σοβαρών ασθενειών και μεγαλύτερες πιθανότητες για πρόωρους θανάτους και παραβατικότητα. Επιπλέον, υφίστανται δυσκολίες πρόσβασης των κατοίκων σε ποιοτικές και ενδυναμωτικές τροφές σε συνδυασμό με την έλλειψη υπηρεσιών υγείας που οδηγούν στο χαμηλό προσδόκιμο ζωής, όπως επίσης και στην μειωμένη ανάπτυξη και διαμόρφωση των προσωπικοτήτων των παιδιών λόγω των μη λειτουργικών σχολείων. (Παπαθεοδώρου, κ.ά, 2020)

1.3 Η επίδραση της κοινότητας

Η επίδραση της γειτονιάς στην όξυνση του φαινομένου της φτώχειας και της αποστέρησης αποτελεί σημείο ενδιαφέροντος για πολλούς ερευνητές. Ο Wilson (1987) διαπίστωσε ότι το να μεγαλώνεις και να αναπτύσσεσαι σε μια φτωχή γειτονιά μπορεί να έχει ως συνέπεια την κοινωνική απομόνωση και αποξένωση.

Οι Vartanian και Buck (2005) παρουσιάζουν τρεις θεωρητικές ερμηνείες. Αρχικά, η θεωρία του κοινοτικού πλεονεκτήματος αναφέρεται στο γεγονός ότι η ευημερία και η ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες όπως το σχολείο, οι βιβλιοθήκες, πλατείες που διαθέτει η κάθε κοινότητα. Αυτοί συμβάλλουν στην ευνοϊκή θέση των παιδιών και πλεονεκτούν ως ενήλικες μετέπειτα, σε σχέση με άλλα παιδιά που στερούνται αυτών των πόρων. Έτσι, μειώνονται οι πιθανότητες κοινωνικοοικονομικής εξέλιξης τους. Παράλληλα, η σχετική αποστέρηση λόγω του εισοδήματος και της σύγκρισης της μεσαίας τάξης πολιτών και χαμηλότερα με τους πιο ευνοημένους καταλήγει στην ενίσχυση της κοινωνικής απομόνωσης. Τέλος, με την θεωρία της επιδημίας διαπιστώνεται ότι η επιρροή της γειτονιάς παρομοιάζεται με μια επιδημία. Μέχρι ένα βαθμό, η γειτονιά και η συνοικία επηρεάζουν ένα άνθρωπο όμως η αρνητική επίδραση των φτωχότερων περιοχών δημιουργεί πιο έντονες συνέπειες στο άτομο και στην φτώχεια όπως για παράδειγμα, στην ανεργία, στη συσσώρευση μαζικής φτώχειας και στα κοινωνικά δίκτυα (Παπαναστασίου, 2012).

Οι υποβαθμισμένες κοινότητες διαφέρουν ως προς τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά τους από πόλη σε πόλη και από περιοχή σε περιοχή. Μερικοί από

τους παράγοντες που επηρεάζουν την χωρική αποστέρηση είναι τα χαρακτηριστικά της τοποθεσίας και του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής όπως για παράδειγμα, τα αποθέματα σε δημόσιους χώρους (δρόμοι, υπηρεσίες, πλατείες), οι καταπατήσεις γης και η δυναμική και η ιστορία των συνοικιών. Επιπλέον, οι τύποι των κατοικιών με την χρήση τοπικών υλικών που μπορεί να είναι πολυώροφα κτίρια ή ερειπωμένα, ιστορικά διαμορφώνουν την χωρική αποστέρηση μιας περιοχής και καθορίζουν σε ένα βαθμό το κοινωνικό και πολιτισμικό της προφίλ (Kuffer et al., 2017)

1.4 Αιτιολογικοί παράγοντες αποστέρησης

Η αποστέρηση δεν αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο. Πρόκειται για ένα περίπλοκο και πολυπαραγοντικό ζήτημα που έχει τις ρίζες του στην εφαρμογή πολιτικών συστημάτων ανά τον κόσμο. Δεν υπάρχει μεμονωμένος παράγοντας που οδηγεί στην αποστέρηση. Για να κατανοηθεί σε βάθος η έννοια, είναι χρήσιμο να μελετηθούν οι ατομικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες που ευνοούν την ύπαρξη και την εκδήλωσή της. Τα αίτια της εντοπίζονται τόσο σε ατομικούς όσο και σε περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες.

Αναλύοντας τα ατομικά αίτια, το βασικότερο και πιο καθοριστικό αποτελεί η ανεργία, ιδιαίτερα όταν είναι παρατεταμένη και αφορά άτομα που έχουν υπερβεί το μέσο όρο της «παραγωγικής ηλικίας» και που έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις (Σωτηρίου, κ.ά, 2009). Άτομα που δεν διαθέτουν εισόδημα, δεν μπορούν καθημερινά να ανταπεξέλθουν σε βασικές απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Η ανεργία ωστόσο δεν αποτελεί τη μόνη αιτία για την εμφάνιση της αποστέρησης. Η χαμηλόμισθη ή επισφαλής εργασία, η συνθήκη ημιαπασχόλησης και η ελλιπής εξειδίκευση στον επαγγελματικό τομέα, λειτουργούν επιβαρυντικά προς την ατομική και οικογενειακή ευπορία ή έστω την αξιοπρεπή διαβίωση. Επιπροσθέτως, ένα χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και δεξιοτήτων εμποδίζει την εξέλιξη του ατόμου καθώς δυσκολεύει την πρόσβαση του σε εργασίες που μπορούν να του προσφέρουν οικονομική κάλυψη αρκετή για την κατ’ ελάχιστον εξασφάλιση των βασικών του αναγκών. Το είδος της οικογένειας και ο αριθμός των μελών της, επιδρά επίσης στην οικονομική δυσχέρεια. Έχει αποδειχθεί πως πολύτεκνες και μονογονεϊκές οικογένειες βρίσκονται σε σοβαρότερο κίνδυνο στέρησης καθώς είτε το κόστος για την διαβίωση των μελών

είναι αυξημένο, είτε η επιβίωση στηρίζεται σε ένα μόνο άτομο με αποτέλεσμα τα έσοδα να μην επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών τους, ενώ παράλληλα δεν υπάρχει η δυνατότητα εύρεσης καλοπληρωμένης εργασίας εξαιτίας των συσσωρευμένων ευθυνών της οικογένειας σε ένα μόνο άτομο. Επιβαρυντικός παράγοντας είναι επίσης η κακή υγεία των ατόμων, η οποία δεν τους επιτρέπει να είναι παραγωγικοί και έτσι οι πηγές εισοδήματος τους περιορίζονται και τα έξοδα που αναγκάζονται να κάνουν για να επιβιώσουν αυξάνονται δυσανάλογα των εισοδημάτων τους (Λιάκου, 2022).

Οι περιβαλλοντικοί, είναι εξίσου σημαντικοί παράγοντες στην ανάλυση του φαινομένου της αποστέρησης. Άνθρωποι που διαμένουν σε απομακρυσμένα, απομονωμένα, υπό αντίξοες καιρικές συνθήκες μέρη ή σε αποστερημένες κοινότητες αντίστοιχα, δεν έχουν ίση πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες ενώ τα ερεθίσματα τους είναι μειωμένα, όπως και οι ευκαιρίες που διαθέτουν για πρόσβαση στην απασχόληση. Έτσι απομακρύνονται από το κοινωνικό περιβάλλον, περιορίζονται οι δυνατότητες τους να εξελιχθούν και να παράξουν έργο. Επομένως, τα εισοδήματα τους περιορίζονται και οι ανάγκες τους δεν καλύπτονται επαρκώς με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται και άλλοι τομείς της ζωής τους (Λιάκου, 2022).

Το φαινόμενο της αποστέρησης οδηγεί στην κατηγοριοποίηση των πολιτών μιας πόλης καθώς και στον αστικό διαχωρισμό δηλαδή τα νοικοκυριά υψηλής κοινωνικής θέσης σε σύγκριση με της μεσαίας τάξης επιλέγουν να συγκεντρώνονται σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως ανεπτυγμένες μακριά από τον θόρυβο και την κυκλοφοριακή συμφόρηση. Τείνουν να απομακρύνονται από το άστυ και να εγκαθίστανται σε περιοχές που διαθέτουν δημόσιους χώρους, πάρκα, πλατείες, καλό δίκτυο συγκοινωνίας και δυνατότητα να προσαρμόσουν το κέντρο της πόλης μαζί με την εξοχή και τα προάστια. Αυτή η μετακίνηση προς τα έξω, συνοδεύεται και από την εγκατάλειψη των πόλεων οι οποίες απαρτίζονται ως επί το πλείστον από νοικοκυριά χαμηλότερης κοινωνικής θέσης (μετανάστες, άνεργοι, με σοβαρά προβλήματα υγείας και ούτω καθεξής) (Knox &Pinch, 2009).

Η διαδικασία της κατηγοριοποίησης και της αστικής παρακμής οδηγεί στον κοινωνικό διαχωρισμό ορισμένων περιοχών μιας πόλης οι οποίες συγκεντρώνουν τους υψηλά κοινωνικά πολίτες σε αναπτυσσόμενες συνοικίες και τους φτωχούς σε μη αναπτυγμένες περιοχές. Αυτό αποτυπώνεται και στην πόλη του Ηρακλείου με

περιοχές που βρίσκονται εντός των τειχών, στην παλιά πόλη, και στα «προάστια», λίγο πιο έξω από το κέντρο. Στο Ηράκλειο, οι περιοχές που αντιμετωπίζουν υψηλά φαινόμενα αποστέρησης βρίσκονται στον Ξεροπόταμο (κοντά στο Παγκρήτιο Στάδιο) και στις παλιές συνοικίες των Καμινίων και των Δειλινών. Εντός των ενετικών τειχών παρουσιάζεται στις συνοικίες της παλιάς λαχαναγοράς, της Αγίας Τριάδας και του Λάκκου μέχρι το πάρκο Γεωργιάδη και ανατολικότερα στην περιοχή του Πόρου και της Αγ. Αικατερίνης, στη Νέα Αλικαρνασσό. Ακόμα, υποβαθμισμένη χαρακτηρίζεται η περιοχή δίπλα από το Αστυνομικό Τμήμα, στον καταυλισμό των Ρομά (Αράπογλου, Μαλούτας, Σιατίτσα, Σπυρέλλης, 2021). Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται η σταδιακή κοινωνική κινητικότητα των πιο εύπορων νοικοκυριών σε πιο απομακρυσμένες περιοχές εντός της πόλεως ακόμα και στην περιφέρεια όπως για παράδειγμα, στον Μασταμπά, στον Αι Γιάννη, στις Βασιλειές, τις Μεσαμπελιές και τα λοιπά. Παρόλα αυτά, και μέσα στην πόλη, εντός των τειχών υπάρχουν συνοικίες που χαρακτηρίζονται από την αίγλη και την αριστοκρατία τους. Μερικές από αυτές είναι η οδός της 25ης Αυγούστου και η Χάνδακος, οι οποίες διατηρούν τη νεοκλασική τους κουλτούρα με τα παλιά αρχοντικά αν και έχουν υποστεί πολλές μεταβολές όσον αφορά τις κτιριακές υποδομές.

Όσον αφορά τους κοινωνικούς παράγοντες, οι διακρίσεις, ο ρατσισμός και η άνιση αντιμετώπιση των φύλων συντελούν στην συντήρηση των συνθήκων εκείνων που οδηγούν στην αποστέρηση. Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις προς διάφορες πληθυσμιακές ομάδες οδηγούν στην απομόνωση τους από τον κοινωνικό ιστό και κατά συνέπεια από την αγορά εργασίας. Άτομα που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες του πληθυσμού, όπως οι Ρομά, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες υφίστανται έντονες διακρίσεις και ρατσισμό. Αυτό τους οδηγεί αρκετές φορές να διαβιώνουν σε απομακρυσμένα ή ανθυγιεινά περιβάλλοντα, να έχουν μειωμένη ή και καθόλου πρόσβαση σε υπηρεσίες και να αποκλείονται από την εργασία. (Σωτηρίου, κ.ά, 2009). Είναι επίσης αποδεδειγμένο πως οι γυναίκες διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας από τους άνδρες. Συχνά εργάζονται με μειωμένη ή χωρίς αμοιβή ή αναλαμβάνουν άτυπες ευθύνες (όπως αυτή του φροντιστή). Είναι δε γνωστό πως ο μισθός τους είναι χαμηλότερος, ακόμα και όταν ασκούν το ίδιο αντικείμενο με έναν άνδρα. Αυτό έχει ως μακροπρόθεσμη συνέπεια να λαμβάνουν μειωμένες συντάξεις και να δυσκολεύονται να διαβιώσουν ακόμα και στο πέρασμα τους στην τρίτη ηλικία, παρόλο που έχουν εργαστεί ανελλιπώς για αρκετά χρόνια. Μια ακόμα συνθήκη η

οποία δύναται να οδηγήσει στην αποστέρηση είναι η αναπηρία. Η αναπηρία δεν ταυτίζεται με την βλάβη, σωματική ή νοητική. Πρόκειται για την έλλειψη πρόσβασης τόσο σε αγαθά και υπηρεσίες, όσο και στην εργασία και την απασχόληση και επιπλέον οδηγεί σε αυξημένο καθημερινό κόστος ζωής (Λιάκου, 2022). Τέλος, άνθρωποι οι οποίοι ανήκουν στην ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, δύναται να αντιμετωπίσουν την ανισότητα και τον ρατσισμό. Αυτό έχει ως απότοκο τον περιορισμό των ευκαιριών που τους προσφέρονται για εργασία άρα και τη μείωση των εισοδημάτων τους, τη μειωμένη πρόσβαση τους σε αγαθά και υπηρεσίες και την απομόνωση τους από την κοινωνία.

Αναφέρθηκε στην αρχή του κεφαλαίου πως η αποστέρηση συνιστά πρωταρχικά πολιτικό ζήτημα. Και αυτό γιατί η κρατική πολιτική έχει τη δυνατότητα να αποτρέψει ή να ενισχύσει τους παράγοντες που την προκαλούν. Ένα κράτος, που επιδιώκει την ευημερία των ανθρώπων που το απαρτίζουν δρα προς το συμφέρον τους. Σήμερα, σε πολλές χώρες του κόσμου οι κατώτατοι μισθοί δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πολιτών βάσει της οικονομίας των κρατών. Επίσης, δεν επαρκούν για να καλύψουν πάγια έξοδα που το ίδιο το κράτος θεσπίζει. Έτσι, όσοι δεν καταφέρνουν να ανταπεξέλθουν στα έξοδά τους, στερούνται αγαθά και υπηρεσίες με σκοπό να επιβιώσουν. Επιπλέον, αρκετά είναι τα κράτη που όχι μόνο δεν αναπτύσσονται οικονομικά, αντίθετα η οικονομία τους είναι σε ύφεση. Η συνθήκη αυτή με τη σειρά της οδηγεί σε χαμηλή παραγωγικότητα, μείωση των μισθών, μείωση του εργατικού δυναμικού ή / και αντικατάσταση του από τεχνολογικά μέσα. (Σωτηρίου, κ.ά, 2009)

Τα πολιτικά συστήματα ανά τον κόσμο λειτουργούν κατά κύριο λόγο προς το συμφέρον λίγων ατόμων και όχι του γενικού πληθυσμού. Οι χώρες της Ευρώπης, οι οποίες επιδιώκουν να μειώσουν τις ανισότητες παρατηρήθηκε ότι παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα φτώχειας και μικρότερης κλίμακας επιρροή από την παγκόσμια οικονομική κρίση. Και αυτό γιατί οι εκάστοτε κυβερνήσεις θέτουν σε προτεραιότητα τη διασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος για τον πληθυσμό και την ισότιμη πρόσβαση σε κρατικές υπηρεσίες και κοινωνικές παροχές (Λιάκου, 2022).

Οι παράγοντες και οι συνθήκες που επιδρούν στην εμφάνιση και διαιώνιση της αποστέρησης είναι ποικίλοι. Εκφράζεται όμως από μια μερίδα του πληθυσμού, η άποψη πως η φτώχεια είναι επιλογή των ανθρώπων που τη βιώνουν. Η άποψη αυτή

όχι μόνο δεν αληθεύει, αλλά καταλήγει να στιγματίζει τα άτομα που ζουν σε αποστέρηση. Με εξαίρεση εκείνους που η σωματική, νοητική ή ψυχική τους κατάσταση δεν τους επιτρέπει να είναι παραγωγικοί και να εργαστούν, η πλειοψηφία όχι μόνο εκμεταλλεύεται τις δοθείσες ευκαιρίες αλλά αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας εργασίες τις οποίες το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων αποφεύγει. Το ουσιαστικό ζήτημα αφορά τις προβληματικές συνθήκες εργασίας και τις οικονομικές απολαβές που συνήθως δεν αντικατοπτρίζουν την παρεχόμενη υπηρεσία, και όχι την απροθυμία των ανθρώπων να εργαστούν κάτω από απαξιωτικές συνθήκες (Κακαρούμπα, 2021).

Στην Ελλάδα, το πρόβλημα της αποστέρησης παρατηρείται διαχρονικά. Τα σημαντικά ποσοστά ανεργίας που εμφανίζονται, εμποδίζουν τα άτομα από το να εξασφαλίσουν τα βασικά αγαθά για την διαβίωση τους με αξιοπρεπείς όρους. Αυτό συμβαίνει διότι η κατανομή των πόρων δεν βασίζεται στις ανάγκες των πολιτών αλλά σε διαδικασίες που δεν αξιολογούνται. Παράλληλα η έλλειψη οργανωμένου πλάνου και εις βάθος κρατικού ελέγχου για την τήρηση της εργατικής νομοθεσίας δεν υποστηρίζει τα δικαιώματα του εργαζόμενου αλλά και το μη αξιοκρατικό φορολογικό σύστημα δεν βοηθά στην αξιοπρεπή διαβίωσή του. Συνεπώς διαπιστώνουμε ότι ο κατακερματισμός του κράτους δικαίου και η απουσία λήψης μέτρων για την εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής εμποδίζουν την οικονομική ευημερία και την ανάκαμψη του οικονομικά ευάλωτου τμήματος του πληθυσμού. Παρατηρείται, δε πως στη χώρα μας, το επίπεδο της φτώχειας είναι αρκετά μεγάλο σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Κακαρούμπα, 2021). Διαθέτει το τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό (28,3%). Ακολουθεί η Ρουμανία με 34,5% και η Βουλγαρία με 31,7%. (Eurostat, 2023)

1.5 Συνέπειες της αποστέρησης

Η φτώχεια χαρακτηρίζεται ως ένα από τα βασικότερα κοινωνικά προβλήματα, το οποίο εν δυνάμει μπορεί να αφορά οποιονδήποτε άνθρωπο. Το παράδοξο είναι ότι η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται από την αφθονία και την ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, η οποία λειτουργεί ως σύμμαχος στην ανάπτυξη του ανθρώπου. Τα άτομα που βιώνουν την αποστέρηση, ζουν συχνά αποκλεισμένα από αγαθά και υπηρεσίες, αλλά και από τον κοινωνικό ιστό. Βιώνουν σωρεία προβλημάτων, τόσο σε ατομικό

όσο και σε κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, τα οποία επηρεάζουν άμεσα και έμμεσα τη ζωή τους.

Οι συνέπειες της αποστέρησης σε ατομικό επίπεδο είναι η οικονομική δυσχέρεια και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο λόγω της δυσκολίας στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες χωρίς τις οποίες η ποιότητα ζωής του ατόμου μειώνεται σημαντικά (π.χ. περίθαλψη, εκπαίδευση και άλλα). Αυτά συνεπάγονται διακρίσεις και ρατσισμό απέναντι σε όσους τα στερούνται. Επιπλέον, οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες τροφοδοτούν την άνθιση της παραοικονομίας. (Χρυσανθόπουλος, κ.ά, 2016)

Έχει βρεθεί πως η αποστέρηση έχει σημαντικές επιπτώσεις στην σωματική και ψυχική υγεία των ατόμων. Η αύξηση του φαινομένου της ανεργίας, οι επισφαλείς συνθήκες εργασίας, η έντονη ανασφάλεια και η αποκοπή από το κοινωνικό δίκτυο έχουν σοβαρές επιπτώσεις στον οργανισμό. Η κατάσταση αυτή είναι υπεύθυνη για την αύξηση του στρες, των καταχρήσεων και της εξάρτησης από ουσίες και συμπεριφορές, προκειμένου να ανταπεξέλθουν τα άτομα στην πραγματικότητα την οποία βιώνουν και να καταπολεμήσουν το άγχος. Παρατηρείται επίσης αύξηση των σωματικών βλαβών από ατυχήματα στο χώρο εργασίας λόγω της έκθεσης των ανθρώπων σε επιβλαβή και επικίνδυνα εργασιακά περιβάλλοντα, ως απόρροια της ανάγκης τους για επιβίωση. Επίσης, η φτώχεια έχει συνδεθεί με πρόωρη θνησιμότητα εξαιτίας της επιβαρυμένης υγείας. Είναι συχνά τα φαινόμενα δηλητηριάσεων και μολύνσεων από κακής ποιότητας τρόφιμα διότι δεν υπάρχει πάντα η δυνατότητα εξασφάλισης θρεπτικών τροφών.

Σοβαρές είναι και οι επιπτώσεις στην ψυχική υγεία. Η αποστέρηση έχει κατηγορηθεί για την αύξηση των ψυχικών παθήσεων όπως η κατάθλιψη, οι αγχώδεις διαταραχές, η αντικοινωνική συμπεριφορά και τα αυτοάνοσα νοσήματα. Έχουν βρεθεί σημαντικές διαφορές στην ποιότητα ψυχικής υγείας ανέργων ατόμων και ατόμων που διατηρούν την εργασία τους. Είναι κοινή παραδοχή πως η ανεργία και η φτώχεια σχετίζονται με τα υψηλά ποσοστά εμφάνισης κατάθλιψης ακόμα και όταν δεν υπάρχει προγενέστερο ιστορικό. Οι παράγοντες αυτοί ωστόσο λειτουργούν και αντίστροφα. Η ύπαρξη τους δημιουργεί μια σχέση αιτιότητας μεταξύ της επιβαρυμένης ψυχικής υγείας και της αποστέρησης. Άτομα με ψυχικές παθήσεις ή ψυχιατρική εμπειρία αποκλείονται πολλές φορές από τον τομέα της απασχόλησης,

γεγονός που τους οδηγεί στην φτώχεια και τον αποκλεισμό. Όλα αυτά αποδεικνύονται από το γεγονός πως τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ιδιαίτερα αυξημένη ζήτηση στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας, την οποία ο κρατικός μηχανισμός δεν μπορεί να διαχειριστεί λόγω της υποβάθμισης και της υποχρηματοδότησης των κρατικών υπηρεσιών (Χρυσανθόπουλος, κ.ά, 2016).

Στις περιβαλλοντικές συνέπειες συμπεριλαμβάνονται, η διαμονή σε οικήματα κατασκευασμένα από φθηνά υλικά, μη ασφαλή και εκτεθειμένα σε φυσικά φαινόμενα, τα οποία δεν συντηρούνται επαρκώς, η διαβίωση μακριά από το κέντρο των πόλεων και σε περιοχές που δεν συνίστανται προς κατοίκηση. Άτομα που διαβιούν σε τέτοιες περιοχές δεν απολαμβάνουν ισότιμες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και στην αξιοπρεπή εργασία και στερούνται αγαθά τα οποία για το υπόλοιπο τμήμα του πληθυσμού θεωρούνται δεδομένα. (UMN, 2010)

Τα αίτια της φτώχειας δεν εμφανίζονται μεμονωμένα αλλά το ένα έρχεται ως συνέπεια του άλλου. Η οικονομική αποστέρηση οδηγεί πολλές φορές στην αύξηση της βίας, της εγκληματικότητας και τη γκετοποίηση. Έχει διαπιστωθεί πως σε αποστερημένες κοινότητες τα φαινόμενα της εγκληματικότητας και των περιστατικών βίας είναι αυξημένα. Επίσης, το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων που συλλαμβάνονται και καταδικάζονται για εγκλήματα δρόμου (κλοπές, ληστείες και άλλα) ανήκει σε χαμηλό κοινωνικοοικονομικό στρώμα και ζει σε δυσμενείς συνθήκες (UMN, 2010).

Σε καταστάσεις αποστέρησης παρατηρείται ένα φαινόμενο που ονομάζεται «φαύλος κύκλος της φτώχειας». Περιγράφει την κατάσταση όπου το πρόβλημα της φτώχειας μεταφέρεται κάθετα από γενιά σε γενιά. Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που έχει παρατηρηθεί να μεταβιβάζονται από τη μια γενιά στην επόμενη είναι:

- Η σχολική διαρροή
- Η παιδική εργασία για την οικονομική συνδρομή στην οικογένεια
- Έλλειψη υγιεινής
- Μετάδοση ασθενειών

(Restless stories, 2011)

Σημαντικές είναι και οι συνέπειες για το οικογενειακό σύνολο. Συνθήκες όπως η ανασφάλεια, η ανεργία και η περιθωριοποίηση προκαλούν έντονο άγχος σε

οικογένειες που βιώνουν κάποιας μορφής αποστέρηση. Η κάλυψη των βασικών αναγκών, η διατήρηση της σωματικής και ψυχικής υγείας των μελών, και η ανάγκη για εξέλιξη είναι στρεσογόνοι παράγοντες που την επιβαρύνουν εντονότερα. Όταν εμφανιστεί λοιπόν κάποιο οικογενειακό ζήτημα, θα την αποδυναμώσει περισσότερο από τις οικογένειες που δεν διατρέχουν τον κίνδυνο της φτώχειας (UMN, 2010).

Η κοινωνική ομάδα που πλήττεται από την αποστέρηση περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη, είναι τα παιδιά. Αποτελεί το τμήμα του πληθυσμού που δεν φέρει καμία ευθύνη για τις κακουχίες που βιώνει, και δεν είναι σε θέση να απαλλαγεί από αυτές. Όλοι οι τομείς της ζωής ενός παιδιού επηρεάζονται αρνητικά από τη φτώχεια και οι περισσότερες από τις συνέπειες της έχουν αντίκτυπο στην ανάπτυξη και τη ζωή τους (Restless stories, 2011). Τα υψηλά επίπεδα άγχους των γονέων εξαιτίας των συνθηκών που βιώνουν, επηρεάζουν και την ισορροπία των σχέσεων εντός της οικογένειας. Για αυτό και είναι πιθανότερο ή να δεχθούν τα ίδια ή να γίνουν μάρτυρες ενδοοικογενειακής ή άλλης μορφής βίας. Ανήλικοι που βιώνουν τη φτώχεια συχνά αναφέρουν πως αισθάνονται μειονεκτικά απέναντι στους συνομηλίκους τους. Το στρες που βιώνουν οι γονείς λόγω της αποστέρησης μεταφέρεται και στα παιδιά. Ως αποτέλεσμα αυτού του βιώματος τα παιδιά αντιμετωπίζουν έντονο άγχος για το μέλλον των γονέων τους (Farquharson, McNally and Tahir, 2022). Επίσης, η εμπειρία της φτώχειας σε νεαρή ηλικία μειώνει την ικανότητα των παιδιών να απολαύσουν την παιδική τους ηλικία. Είναι βιολογικά εφικτό να επηρεαστεί ο εγκέφαλος ενός παιδιού που ζει σε κατάσταση φτώχειας. Τα παιδιά σε αποστερημένες κοινότητες έρχονται αντιμέτωπα με εξαιρετικά αγχογόνες εμπειρίες σε ηλικία καθοριστική για την ανάπτυξη τους όπως εγκληματικότητα, χρήση ουσιών, ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, η παραμέληση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση σωματικών και ψυχικών προβλημάτων στα ίδια. Η έλλειψη υποτυπώδους εισοδήματος, η διαβίωση σε επισφαλείς συνθήκες, η στέρηση αναγκαίων υπηρεσιών και αγαθών και η περιθωριοποίηση είναι ορισμένες μόνο από τις συνέπειες της αποστέρησης στα παιδιά. Η βία, η κακοποίηση και η εκμετάλλευση, η παιδική εργασία και τα προβλήματα υγείας είναι ορισμένες ακόμα επιπτώσεις που καθορίζουν την εξελικτική πορεία ενός παιδιού. Έχει παρατηρηθεί πως παιδιά που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, είναι πιθανότερο να εξελιχθούν σε ενήλικες που βιώνουν φτώχεια (UMN, 2010). Επιπλέον, αποστερημένα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα συχνά να απολαμβάνουν εμπειρίες οι οποίες για τα υπόλοιπα παιδιά είναι

δεδομένες, όπως η έξοδος και το παιχνίδι με φίλους (Restless stories, 2011). Βασικός τομέας στον οποίο είναι πιο πιθανόν να μειονεκτήσουν αποστερημένα παιδιά είναι η εκπαίδευση. Συνήθως, τα σχολεία επιβαρυμένων από τη φτώχεια περιοχών είναι υποβαθμισμένα και δεν προσφέρουν στα παιδιά όλα τα εφόδια που τους είναι απαραίτητα για την ολόπλευρη ανάπτυξή τους. Επιπρόσθετα η έλλειψη εκπαίδευσης των γονέων λειτουργεί επιβαρυντικά στο να λάβουν εκπαίδευση και τα παιδιά, διαιωνίζοντας έτσι τον φαύλο κύκλο της φτώχειας (UMN, 2010).

Κεφάλαιο 2: Ιστορικά στοιχεία και σημερινή εξέλιξη της συνοικίας

2.1 Η περιοχή της Αγίας Τριάδας

Η περιοχή της Αγίας Τριάδας γνωστή και ως Κιζίλ Τάμπια ή Ξύλινη Τάμπια, όπου στην τουρκική γλώσσα μεταφράζεται «Κόκκινο Οχυρό», βρίσκεται στην βορειοδυτική πλευρά της πόλης του Ηρακλείου, εντός των Ενετικών τειχών. Συνορεύει από τα βόρεια με την παραλιακή λεωφόρο, δυτικά έρχεται σε επαφή με τα τείχη και πιο συγκεκριμένα, με τον προμαχώνα του Αγίου Ανδρέα έως την πύλη του Παντοκράτορα και νοτιοανατολικά εκτείνεται ανάμεσα στην οδό Γιαμαλάκη και την λεωφόρο Καλοκαιρινού η οποία αποτελεί τον πιο παλαιό εμπορικό και πολυσύχναστο δρόμο της πόλης (Σημαντηράκη,2021). Στην συνοικία, έχει αποδοθεί και η ονομασία «Πλατιά Στράτα» μιας και αποτελούσε για πολλά χρόνια την κεντρική αγορά του Ηρακλείου, αποτελούμενη από μικρά μαγαζιά. Η περιοχή, επίσης, ήταν χωρισμένη σε δύο τμήματα με κοινό σημείο το «Καμαράκι». Από το «Καμαράκι» έως την Χανιώπορτα υπήρχαν τα μαγαζιά των Τούρκων ενώ από το «Καμαράκι» και πιο δυτικά βρίσκονταν τα μαγαζιά των Χριστιανών («Οι ομορφιές της Ξύλινης Τάμπιας»,2016).

Η ιστορική εξέλιξη της επηρέασε καθοριστικά την διαμόρφωση των γεωγραφικών, οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών της και μετέπειτα την ευρύτερη εικόνα του Ηρακλείου. Η Αγία Τριάδα ή Ξύλινη Τάμπια (Κιζίλ Τάμπια), έγινε με αυτό τον τρόπο γνωστή, λόγω του αλικού χρώματος που βάφτηκε το χώμα κατά την εισβολή των Οθωμανών στον Χάνδακα και διατηρήθηκε στα μάτια των κατοίκων σαν ένα ενσωματωμένο χωριό μέσα στην πόλη (Σημαντηράκη,2021).

2.2 Ιστορική Αναδρομή

Κατά την Ενετοκρατία, η περιοχή δεν αναπτύχθηκε ιδιαίτερα λόγω της τοποθεσίας της, καθώς ήταν χτισμένη μέσα στα ενετικά τείχη. Η περιορισμένη πρόσβαση αερισμού εξαιτίας των υψηλών τειχών σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του βόρειου τμήματος της σε στάθμη 8 μέτρων κάτω από την θάλασσα, είχε ως συνέπεια να μην δημιουργούνται δημόσια πολυτελή ενετικά κτίρια όπως οικοδομήθηκαν στην ευρύτερη πόλη (Φιλιππάκης, 2010).

Κατά την Τουρκοκρατία, η Αγία Τριάδα κατοικούνταν από τουρκοκρητικούς και ήταν αραιά δομημένη. Αξιοσημείωτο θεωρείται το γεγονός, ότι χτίστηκε στην περιοχή ένας ξύλινος πύργος, που ονομάστηκε Κιζίλ Ντάμπια, από όπου και αποδόθηκε το όνομα στην συνοικία (Βαρουχάκη,2014). Το 1923, μετά την Μικρασιατική καταστροφή, η περιοχή αποτέλεσε χώρο φιλοξενίας και πατρίδα για πολλούς Μικρασιάτες πρόσφυγες αφού πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή πληθυσμών. Μαζί με τους πρόσφυγες, οι οποίοι ήταν οικονομικά αδύναμοι και ταλαιπωρημένοι συμβίωναν και σύχναζαν στην συνοικία και «επίτιμα» μέλη της πολιτείας του Ηρακλείου, όπως δικηγόροι, καλλιτέχνες, ρεμπέτες, γιατροί και πολιτικοί (Σημαντηράκη,2021). Η ανάπτυξη της βιομηχανίας στην περιοχή, τέλη 19^{ου} και αρχές 20^{ου} αιώνα, βοήθησε τους πρόσφυγες (κυρίως Αρμένιους και Εβραίους) να εγκατασταθούν και να ενσωματωθούν στο εργατικό δυναμικό καθώς και τα φτωχότερα στρώματα των Ελλήνων και των Τούρκων εργατών που διέμεναν στους μαχαλάδες.

Την περίοδο του Β’ Παγκόσμιου Πολέμου, το Ηράκλειο βομβαρδίζεται από την γερμανική αεροπορία. Ανάμεσα στις περιοχές που βομβαρδίζονται είναι και η Αγία Τριάδα. Κατά την διάρκεια της κατοχής, η περιοχή είναι απαγορευμένη στους γερμανούς στρατιώτες καθώς λόγω της πολεοδομίας είναι εύκολη η εξολόθρευση τους. Μετά το πέρας αυτής της περιόδου, υπήρξε έντονη βιομηχανική ανάπτυξη με εργοστάσια παραγωγής σταφίδας, σαπουνιού και ηλεκτρικού ρεύματος (Βαρουχάκη,2014).

2.3 Βιομηχανία – Εμπορική Εξέλιξη

Το Ηράκλειο, μέχρι και σήμερα, χαρακτηρίζεται ως κέντρο εξαγωγής και μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων του νησιού, με την συνοικία της Αγίας Τριάδας να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της εμπορικής εξέλιξης. Το 1881, κατασκευάζονται νέα εργοστάσια βυρσοδεψίας, οινοπνεύματος, σταφίδας ενώ η παραγωγική δραστηριότητα πραγματοποιείται από έμπορους, τεχνίτες και εργάτες από διάφορες χώρες όπως Τουρκοκρητικούς, Έλληνες, Οθωμανούς, Εβραίους, Βαλκάνιους, Ευρωπαίους, Πέρσες και Ρώσους συμβάλλοντας στην πολυπολιτισμική ταυτότητα της πόλης και την επαφή των ανθρώπων από διαφορετικές φυλετικές και θρησκευτικές, ομάδες. Τα βασικά παραδοσιακά προϊόντα του νησιού είναι το μετάξι, η σταφίδα, το λάδι, ο λιναρόσπορος, τα σαλιγκάρια και το κρασί. Το 1922, ξεκινάει η κατασκευή του νέου λιμανιού εξασφαλίζοντας τις εξαγωγές σε άλλες χώρες (Σημαντηράκη,2021).

Έτσι, κατασκευάζεται το πρώτο ηλεκτρικό εργοστάσιο στην παραλιακή περιοχή, βόρεια της περιοχής της Αγίας Τριάδας. Μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα εγκαθίστανται και άλλες μονάδες στην βορεινή και δυτική πλευρά της. Τα Ταμπακαριά (γνωστά λόγω της έντονης δυσοσμίας που προκαλούνταν από την κατεργασία δερμάτων) βρίσκονταν δυτικά σε μικρή απόσταση από τις κατοικημένες περιοχές ενώ παράλληλα, εκεί υπήρχαν οι ανεμόμυλοι και η διαδρομή του τραίνου που μετέφερε τους ογκόλιθους για την κατασκευή του νέου λιμανιού. Ενδεικτικά, μερικά βιομηχανικά κτίρια που έδρευαν στην συνοικία ήταν το Σαπωνοποιείο Μελισσηνών και Δαμβέργηδων, στη λεωφόρο Σοφοκλή Βενιζέλου που σήμερα έχει κατεδαφιστεί, οι Αλευρόμυλοι στην ίδια λεωφόρο όπου ένα μόνο έχει κηρυχθεί διατηρητέο ενώ τα υπόλοιπα έχουν κατεδαφιστεί και το Καπνοκοπτήριο στην οδό Σκορδυλών (Σημαντηράκη,2021). Επιπλέον, υπήρχαν 14 σταφιδεργοστάσια, βιοτεχνίες ρούχων, λαδάδικα, ελαιοτριβεία και βυρσοδεψία στον κόλπο του Δερματά μέχρι το 1936. Εκείνη την περίοδο, σύμφωνα με έρευνες, το εργατικό δυναμικότης περιοχής ανερχόταν σε 2000 – 2500 άτομα. Όλα αυτά, συνεισέφεραν στην βιομηχανική ανάπτυξη και εξέλιξη της περιοχής και της πόλης του Ηρακλείου ως απόδειξη του ρυμοτομικού σχεδίου του 1958 που χαρακτήρισε όλη την παραλιακή ζώνη, από την συνοικία της Αγίας Τριάδας μέχρι τον ποταμό Γιόφυρο, βιομηχανική. (Βαρουχάκη,2014)

Όπως αναφέρει η Σταρίδα, η κεντρική αγορά ή διαφορετικά το «Μικρό Τσαρσάκι» βρισκόταν στην οδό Ντεντιδάκιδων. Περιελάμβανε φούρνους, μπακάλικα, οδοντοτεχνίτες, τσαγκάρικα, ραφεία και καφενεία με ταβέρνες όπου ο κόσμος είχε την ευκαιρία να κοινωνικοποιείται και να αποφορτίζεται από την καταπονημένη καθημερινότητα. Στα καφενεία και στις ταβέρνες σύχναζαν και διασκέδαζαν εξέχοντα μέλη της κοινωνίας του Ηρακλείου που πήγαιναν να πιουν τον καφέ τους και να καπνίσουν αργιλέ. Το καφενείο του Αϊβαλιώτη, αναφέρεται ότι είναι το πιο παλιό καφενείο του Ηρακλείου, καθώς λειτουργούσε από την περίοδο της Τουρκοκρατίας. (Σταρίδα,2016)

Στα τέλη του 20^{ου} αιώνα σημειώνεται μείωση του πληθυσμού της περιοχής με αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας και υποβάθμισης τόσο των κτιριακών υποδομών όσο και του περιβάλλοντος. Οι βιομηχανικές εταιρείες εγκαταλείφθηκαν, τα κτίρια ήταν ετοιμόρροπα και ο κόλπος του Δερματά μολύνθηκε από οχετούς δημιουργώντας μια αρνητική εικόνα για την περιοχή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, πολλοί κάτοικοι να απομακρυνθούν από τα σπίτια των προγόνων τους και να μεταφερθούν στα προάστια του Ηρακλείου. Στην περιοχή μέχρι και σήμερα κατοικούν κυρίως ηλικιωμένοι και πρόσφυγες. (Φιλιππάκης,2010)

2.4 Η Αρχιτεκτονική της Αγίας Τριάδας

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από γραφικά, στενά, ακανόνιστα, λαβυρινθώδη σοκάκια τα περισσότερα από τα οποία καταλήγουν σε αδιέξοδα, κτίρια επηρεασμένα από την Βαλκανική αρχιτεκτονική, χτισμένα από πέτρα και ξύλο, με εσωτερικές αυλές και οντάδες. Οι αυλές των παλιότερων σπιτιών διαχωρίζονται από τους δημόσιους χώρους με τοίχους και υψώματα 1-1,5 μέτρων (Σταρίδα,2016). Τα περισσότερα σπίτια είναι κατασκευασμένα σε μικρά οικόπεδα, χαμηλά, κυρίως μονώροφα και είναι αρκετά πυκνοκατοικημένα. Αυτό απορρέει από την ανάγκη να στεγαστεί όσο περισσότερος κόσμος και οικογένειες είναι εφικτό στην περιοχή δεδομένου ότι χαρακτηριζόταν από τα χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Όμως, το 1960, προέκυψε η ανάγκη για ανοικοδόμηση της περιοχής με την ανέγερση αστικών πολυκατοικιών. Αυτό οδήγησε στην κατεδάφιση πολλών κτισμάτων.

Στην Ξύλινη Τάμπια ήταν κατασκευασμένες δύο κρήνες, η κρήνη του Πριούλι και εκείνη του Παλμέτη. Εκεί, βρίσκεται και η πιο αρχαία Αρμένικη εκκλησία της Ευρώπης, του Άγιου Ιωάννη του Προδρόμου. Σύμφωνα με μία επιγραφή στην πρόσοψη της, η εκκλησία χτίστηκε το 1669. Στην αυλή της, υπάρχουν 30 μαρμάρινες επιτύμβιες πλάκες με Αρμένικες επιγραφές (Σταρίδα,2016).

2.5 Η Αγία Τριάδα σήμερα

Με την πάροδο των χρόνων, η περιοχή της Αγίας Τριάδας έχει δεχθεί πολλά ερεθίσματα ανάπτυξης αλλά και περιόδους οικονομικών δυσκολιών και αποστέρησης των κατοίκων. Αποτελεί μια συνοικία με πλούσια πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά για την πόλη του Ηρακλείου και «στολίδι» λόγω των νεοκλασικών κτιρίων και των γραφικών πεζοδρόμων. Παρόλα αυτά, η Ξύλινη Τάμπια, σύμφωνα και με τις μαρτυρίες των κατοίκων, τα τελευταία χρόνια, έχει υποβαθμιστεί και χαρακτηρίζεται «έρμαιο» του χρόνου καθώς η γραφειοκρατία για την αναβάθμιση της κρίνεται άκρως πολύπλοκη και χρονοβόρα.

Πιο συγκεκριμένα, πολλά από τα πέτρινα, παραδοσιακά, μονώροφα κτίρια έχουν κατεδαφιστεί ενώ άλλα έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα χωρίς όμως να υπάρχει κάποια επίβλεψη ή συντήρηση τους. Η έλλειψη χρηματοδοτικής ενίσχυσης και συντονισμού από το κράτος και τον Δήμο και οι περίπλοκες πολεοδομικές μελέτες καθιστούν την ανάπλαση τους δύσκολη γεγονός που αυξάνει τον κίνδυνο να συμβούν ατυχήματα λόγω της κατάρρευσης τους. Επιπλέον, στην Αγία Τριάδα, όπως αναφέρθηκε υπάρχουν αρκετά Ενετικά μνημεία, κρήνες, ναοί, βαρυσήμαντης σημασίας τα οποία έχουν εγκαταλειφθεί παράλληλα με τα βιομηχανικά κτίρια (Σημαντηράκη,2021). Μαγαζιά, η περιοχή αυτή καθαυτή, δεν διαθέτει παρά μόνο κάποια παντοπωλεία για τις βασικές ανάγκες των κατοίκων και συνοικιακά καφενεία. Το γεγονός οφείλεται στο ότι βρίσκεται ακριβώς δίπλα στην Καλοκαιρινού και το κέντρο οφείλει μιας και είναι κοντά οποιαδήποτε επιλογή για τους κατοίκους της περιοχής.

Πολλά είναι εκείνα τα προβλήματα που ταλανίζουν την περιοχή μιας και πρόκειται για μια από τις πιο παλιές συνοικίες του Ηρακλείου με νοικοκυριά που χαρακτηρίζονται κυρίως για το χαμηλό οικονομικό και κοινωνικό τους υπόβαθρο.

Στην περιοχή, κατοικούν κυρίως μετανάστες και πρόσφυγες λόγω των μειωμένων ενοικίων των σπιτιών, υπερήλικες συνταξιούχοι και αρκετοί φοιτητές. Τα σπίτια είναι παλιά, με πολλές υλικές ζημιές και απεριποίητα. Η Αγία Τριάδα, στο σύνολο της στερείται επαρκούς αερισμού, επιβαρύνεται από την κυκλοφορία των αυτοκινήτων και δυσκολεύει την πρόσβαση σε κάποιο πάρκινγκ λόγω των στενών σοκακιών που περιλαμβάνει. Η ηχορύπανση αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό πρόβλημα. Δεν υπάρχουν πεζόδρομοι και ποδηλατόδρομοι ενώ απουσιάζουν χώροι πρασίνου και παιδικών χαρών ή πάρκων για να διασκεδάζουν οι κάτοικοι κάθε ηλικία (Σταρίδα,2016).

Σύμφωνα με μαρτυρίες κατοίκων όπως αναφέρουν: «Πολλοί άνθρωποι έχουν κλειστεί στα σπίτια τους. Στην περιοχή πια δεν υπάρχουν μαγαζιά πέρα από τρία μανάβικα, δυο καφενεία κι ένα περίπτερο. Τα ερειπωμένα σπίτια, σε συνδυασμό με τα πολλά σκουπίδια που συγκεντρώνονται στην περιοχή, δημιουργούν εστίες μόλυνσης, κάνοντας τη ζωή των κατοίκων δύσκολη. Επιπλέον, η έλλειψη δρόμων κάνει δύσκολη την πρόσβαση ασθενοφόρων και πυροσβεστικών οχημάτων. Έγιναν έργα ανάπλασης στην παραλιακή, στη βιτρίνα δηλαδή, αλλά το εσωτερικό της συνοικίας ξεχάστηκε» (Δερμιτζάκης 2009).

Παρά τα προβλήματα όμως, που παρουσιάζονται στην περιοχή, αποτελεί μια ευχάριστη παρουσία στην πόλη του Ηρακλείου λόγω των γραφικών ζωγραφισμένων στενών που θυμίζουν μια αποτυπωμένη εικόνα ενός παραδοσιακού χωριού. Η ιδιαίτερη ιστορική της κληρονομιά και η μορφολογία της περιοχής σύμφωνα με τους κατοίκους θα μπορούσε να αξιοποιηθεί προκειμένου η περιοχή να αναπτυχθεί κοινωνικά και πολιτιστικά μέσα από την αξιοποίηση των αρχαιολογικών μνημείων και κτιρίων της. Μουσειακοί χώροι, εργαστήρια τεχνών και δημιουργικής απασχόλησης θα μπορούσαν να αναδειχθούν συμβάλλοντας στην εξέλιξη και την άνθηση της περιοχής. Οι τοπικοί σύλλογοι, οι κάτοικοι και αρκετές εθελοντικές ομάδες προσπαθούν να δώσουν μια διαφορετική προσέγγιση στην περιοχή ζωγραφίζοντας τους τοίχους των γραφικών στενών, καθαρίζοντας την περιοχή έτσι ώστε να μην εξαλειφθεί και να διατηρηθεί η ταυτότητα της τόσο σε ατομικό επίπεδο των κατοίκων όσο και συλλογικά στην κοινότητα (Σημαντηράκη,2021).

Κεφάλαιο 3: Ο παρεμβατικός ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας σε καταστάσεις αποστέρησης

Η κοινωνική εργασία εφαρμόζεται εν γένει για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέκυψαν από αποτυχίες, ελλείψεις και αστοχίες των πολιτικών συστημάτων και της κοινωνικής πολιτικής καθώς και από την απουσία ενιαίας κοινωνικής πολιτικής σε συγκεκριμένους τομείς. Αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής πρόνοιας, παρότι χρειάστηκαν αρκετά χρόνια ώστε να αναγνωριστεί ως εφαρμοσμένη επιστήμη (Γκουγιανού, κ.ά,2015).

Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη φτώχεια και την αντιμετώπιση της, εξαιτίας των αναγκών των οποίων αναμενόταν να καλύψει όταν πρωτοεμφανίστηκε. Οι πρώτες εφαρμογές του επαγγέλματος έγιναν από τους φιλικούς επισκέπτες περίπου το 1800 (friendly visitors), μεσοαστές γυναίκες της Αγγλίας που προσέφεραν εθελοντική βοήθεια σε άπορες οικογένειες (Sheldon Siegel). Το 1840, δημιουργήθηκαν από τους φιλικούς επισκέπτες οργανωμένες ενώσεις για την αντιμετώπιση της φτώχειας και στη συνέχεια, το 1870 δημιουργήθηκαν φιλανθρωπικές οργανώσεις (charity organization societies). Βασικός στόχος των κινήσεων αυτών ήταν η διαχείριση των φτωχών, οι οποίοι είτε δέχονταν βοήθεια από τη θέση των αναξιοπαθούντων είτε οδηγούνταν στον εγκλεισμό, στα φτωχοκάτεργα για να εργαστούν. Καθήκον των επισκεπτών ήταν να επικοινωνούν συχνά με τις άπορες οικογένειες και να εκπαιδεύουν τα μέλη τους στην ανάληψη ευθυνών, στην ανατροφή των παιδιών και στην εργασία. (Γκουγιανού, κ.ά,2015).

Σήμερα, οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν μεταξύ άλλων στην αρμοδιότητά τους το σχεδιασμό και τη διαχείριση δράσεων για την καταπολέμηση φαινομένων αποστέρησης. Μία από τις κατευθυντήριες αρχές της κοινωνικής εργασίας είναι η επιδίωξη κοινωνικής δικαιοσύνης, σύμφωνα με την οποία η φτώχεια κατατάσσεται ως ένα εκ των βασικότερων κοινωνικών προβλημάτων (Miller, 2022).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί ως επαγγελματίες έρχονται πρωταρχικά σε επαφή με κοινωνικά προβλήματα καθώς και με τις επιπτώσεις της Κοινωνικής Πολιτικής. Παρέχουν υπηρεσίες πρόληψης σε πρωτοβάθμιο επίπεδο και είναι σε ισχυρή θέση να επηρεάζουν την ποιότητα και τον χαρακτήρα των υπηρεσιών. Βοηθούν στην δημιουργία ενός κοινωνικού περιβάλλοντος όπου οι εξυπηρετούμενοι δύναται να

έχουν διευρυμένες ευκαιρίες και δυνατότητες επιλογής, ώστε να βοηθήσουν τον εαυτό τους και κατ΄ επέκταση τον στενό κοινωνικό τους περίγυρο. Τα προγράμματα απαιτούν μακροχρόνια και διαρκή δράση, μεταρρυθμιστικού και όχι διορθωτικού χαρακτήρα. (Αλτάνης &Λουμίδη, 1986) Οποιαδήποτε παρέμβαση επιδιωχθεί είναι απαραίτητο να ακολουθεί τους βασικούς δεοντολογικούς κανόνες του επαγγέλματος για την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, το ωφελείν ή μη βλάπτειν και την εξυπηρέτηση του συμφέροντος των ωφελούμενων.

Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας, στοχεύει στην καταπολέμηση της φτώχειας σε μίκρο, μέσο και μάκρο επίπεδο. Η πρακτική μικροεπιπέδου λειτουργεί σε ατομική βάση (Giffords, & Garber, 2014). Οι κοινωνικοί λειτουργοί μικροεπιπέδου εργάζονται με άτομα που ζουν σε συνθήκες αποστέρησης. Το έργο τους περιλαμβάνει τη σύνδεση των ωφελούμενων με οικονομικούς πόρους (π.χ. επιδόματα) και πόρους στέγασης και εύρεσης εργασίας, τη βοήθεια ατόμων να υποβάλουν αίτηση για προγράμματα πρόνοιας και να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες της φτώχειας.

Η παρέμβαση σε επίπεδο ομάδας αποτελεί πρακτική μεσαίου επιπέδου (Giffords, & Garber, 2014). Εκεί, το έργο της κοινωνικής εργασίας περιλαμβάνει τη δημιουργία και το συντονισμό ομάδων που εστιάζουν στην ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων, την εργασία στα σχολεία και τη συνεργασία με κοινοτικούς οργανισμούς και φορείς που παρέχουν υπηρεσίες υποστηρικτικού χαρακτήρα όσον αφορά την εξάλειψη της φτώχειας.

Σε μάκρο επίπεδο, οι κοινωνικοί λειτουργοί εστιάζουν στην πραγματοποίηση συστημικών αλλαγών που μπορούν να ωφελήσουν τα άτομα σε κοινωνικό επίπεδο (MSW careers, 2017). Όσον αφορά τη δράση τους σε μακροεπίπεδο, έχουν ενδεικτικά τη δυνατότητα: α) να εισηγηθούν αλλαγές στην κοινωνική πολιτική και την νομοθεσία για την βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών των αποστερούντων με στόχο την κοινωνική δικαιοσύνη, β) ανάπτυξης προγραμμάτων για την ενίσχυση ατόμων και οικογενειών, γ) εκπαίδευσης της κοινότητας σχετικά με την ανάγκη για κοινωνική αλλαγή (Αλτάνης, Λουμίδη, 1986).

Η παρέμβαση της Κοινωνικής Εργασίας για την αποφυγή και αντιμετώπιση του φαινομένου της αποστέρησης, συνίσταται στο να:

α. αυξήσει τις αναπτυξιακές ικανότητες των ανθρώπων, για να μπορούν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τα καθημερινά τους ζητήματα,

β. προάγει την αποτελεσματική και ανθρωποκεντρική λειτουργία των συστημάτων που προσφέρουν υπηρεσίες στους ανθρώπους,

γ. φέρνει αποστερούντες σε επαφή με συστήματα και πηγές που παρέχουν υπηρεσίες και ευκαιρίες

δ. συμβάλει στην ανάπτυξη και βελτίωση της κοινωνικής πολιτικής (Αλτάνης, Λουμίδη, 1986).

3.1 Στο άτομο και την οικογένεια

Η επίδραση της κοινωνικής εργασίας στο άτομο και το άμεσο περιβάλλον του, συνιστά έναν πρωταρχικό ρόλο για την επιστήμη. Ο χαρακτήρας της στην συνθήκη της αποστέρησης είναι παρεμβατικός λαμβάνοντας πάντα υπόψη την αρχή των κοινωνικών λειτουργών, βάσει της οποίας ο εξυπηρετούμενος είναι ο μόνος ειδικός για το πρόβλημα του. Η παρέμβαση ξεκινά από «τα κάτω» προς «τα πάνω» και ο επαγγελματίας εργάζεται για το συμφέρον των εξυπηρετούμενων του, μαζί πάντα με τους ίδιους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί έρχονται κατά βάση σε επαφή με τον πιο ευάλωτο πληθυσμό μιας κοινότητας. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα άτομα που βιώνουν σε οποιοδήποτε βαθμό την αποστέρηση.

Οι παρεμβάσεις της κοινωνικής εργασίας επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση των αιτιών της αποστέρησης και στην υποστήριξη ατόμων και οικογενειών να αυτονομηθούν και να αντιμετωπίσουν τα καθημερινά τους ζητήματα. Οι παρεμβάσεις αυτές σχεδιάζονται από τους επαγγελματίες σε συνεργασία με τους ωφελούμενους, για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των δεύτερων. Περιλαμβάνουν μια ολιστική προσέγγιση στους βασικούς τομείς της ζωής κάθε προσώπου, εγκύπτοντας στην ανάγκη κάλυψης των σημαντικών ελλειμμάτων του. Στο πλαίσιο αυτό, παρέχονται υπηρεσίες συμβουλευτικής υποστήριξης και ενδυνάμωσης, ανάπτυξης κοινωνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, διασύνδεσης των εξυπηρετούμενων με δομές υγείας και δομές οικονομικής υποστήριξης και ενισχύεται η πρόσβαση τους στην εκπαίδευση. Επιπλέον, στο μικροεπίπεδο της καθημερινής πρακτικής, ο

επαγγελματίας αξιολογεί την κατάσταση που αντιμετωπίζει το άτομο και η οικογένεια του, κάνοντας «εκτίμηση κινδύνου» (risk assessment) και λαμβάνοντας υπόψη την πιθανότητα επί την επικινδυνότητα του ρίσκου που αντιμετωπίζει (IFSW, 2023). Το αποτέλεσμα αυτή της εκτίμησης μετουσιώνεται σε μια σειρά παρεμβάσεων. Ο επαγγελματίας εργάζεται ώστε να μειώσει το αναδεικνυόμενο ρίσκο, να βοηθήσει τα άτομα να κατανοήσουν τη φύση και το μέγεθος της κατάστασης τους και να ενταχθούν ομαλά στις δράσεις που θα σχεδιαστούν. Στόχος είναι τα άτομα να διαμορφώσουν τη συμπεριφορά τους και τις συνθήκες του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν, προς όφελος τους.

Ωστόσο δεν αρκεί μόνο η προσπάθεια των επαγγελματιών για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της αποστέρησης. Εξίσου σημαντική είναι η αφύπνιση των ίδιων των καταπιεσμένων και η κριτική συνειδητοποίηση της κατάστασης στην οποία βρίσκονται όπως και των αιτιών της. Η έννοια «της κριτικής συνειδητοποίησης» γεννήθηκε από τον Paulo Freire, έναν από τους πιο σημαντικούς παιδαγωγούς και φιλοσόφους του 20ου αιώνα. Για να εισάγει το κοινό στη θεωρία του, περιέγραψε πρώτα το φαινόμενο της εσωτερικευμένης καταπίεσης που προέρχεται από την άκριτη υιοθέτηση από ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων, λανθασμένων πεποιθήσεων και μύθων της ιδεολογίας της άρχουσας τάξης εξαιτίας της επιβολής της κουλτούρας και των αξιών της προς αυτές. Αυτή η πρακτική έχει ως αποτέλεσμα την παθητική αποδοχή από τα άτομα των καταπιεστικών προς αυτά συνθηκών. Η κριτική συνειδητοποίηση σύμφωνα με τον Freire είναι «η διαδικασία με την οποία τα άτομα, όχι ως δέκτες αλλά ως υποκείμενα, αποκτούν γνώση και επίγνωση τόσο της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας και των αιτιών της καταπίεσης, όσο και της ικανότητας τους να μεταμορφώνουν τον κόσμο μέσω συλλογικής δράσης». Αποκοπεί στην ενεργοποίηση των ατόμων να ενημερωθούν και να αποκτήσουν αντικειμενική εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας, να αναγνωρίσουν τις μη ρεαλιστικές πεποιθήσεις που διαιωνίζουν τις καταπιεστικές για εκείνους συμπεριφορές και να αντιληφθούν τα πραγματικά αίτια των προβλημάτων τους. Οι σύγχρονες δυτικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται από έντονα φαινόμενα ανισοτήτων. Για αυτό το λόγο, οι άνθρωποι είναι ανάγκη να σκέφτονται κριτικά, προκειμένου να ισχυροποιηθούν απέναντι στις κυρίαρχες πεποιθήσεις που υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής τους (Παπαδάκη,2023).

Η ενδυνάμωση, αποτελεί άλλο ένα βασικό εργαλείο στα χέρια των κοινωνικών λειτουργών προκειμένου να πετύχουν την ενεργοποίηση των ατόμων και την εμπλοκή τους σε ζητήματα που τους αφορούν. Είναι μια πολυδιάστατη έννοια που εφαρμόζεται τόσο σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο κοινότητας. Συνιστά ταυτόχρονα διαδικασία και αποτέλεσμα που είναι δυνατόν να βελτιωθεί και να αξιολογηθεί (Hur,2006). Δύναται να φέρει αποτελέσματα όσον αφορά την κινητοποίηση των ανθρώπων στα προσωπικά τους ζητήματα και την ικανότητά τους να λαμβάνουν αποφάσεις για τον εαυτό τους χωρίς να εξαρτώνται από τρίτους. Βέβαια, η εστίαση γίνεται ως επί το πλείστον στην ενδυνάμωση ως αποτέλεσμα και όχι ως διαδικασία, η οποία είναι βαθιά διδακτική και απαιτεί χρόνο και συνεργασία του επαγγελματία με το άτομο. Εάν τα αποτελέσματα της είναι ορατά, η διαδικασία κρίνεται ως επιτυχημένη, ενώ εάν αποτύχει τα αποτελέσματά της δεν είναι ορατά και αυτό δυσκολεύει την κατανόηση της ως μια διεργασία που οικοδομείται σε βάθος χρόνου.

Η διαδικασία της ενδυνάμωσης αποτελείται από πέντε αλυσιδωτά στάδια. Αρχικά, το άτομο συνειδητοποιεί τα αποτελέσματα των κοινωνικών παθογενειών και εκφράζει τη δυσαρέσκεια του σε σχέση με τις ατομικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, η οποία συνοδεύεται από αίσθημα προσωπικής αδυναμίας. Στη συνέχεια, το άτομο αποκτά επίγνωση του πως οι παθογένειες αυτές επηρεάζουν τη δική του ζωή και συμβάλλουν στην αποδυνάμωση του (Freire,1970). Έπειτα, αποκτά επίγνωση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, πως δηλαδή η διαφοροποίηση των ομάδων ενισχύει ή αποτρέπει την κοινωνική αδικία και οικοδομείται η εμπιστοσύνη του προς την αλλαγή. Επόμενο βήμα είναι η ανάληψη πρωτοβουλιών από τους ειδικούς για την ενδυνάμωση των καταπιεσμένων και η ενεργοποίηση του συνόλου για την επίτευξη κοινωνικών αλλαγών. Το τέταρτο βήμα είναι η κορύφωση της ενδυνάμωσης μέσω της ανάληψης ευθυνών. Το άτομο αισθάνεται ισχυρό και ικανό να βασιστεί στις δυνάμεις του ώστε να επιτύχει ριζικές αλλαγές. Τέλος, το άτομο έχει αποκτήσει τη δύναμη που απαιτείται ώστε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που προκύπτουν στη ζωή του (Hur,2006). Πάνω σε αυτή την βάση ο επαγγελματίας δουλεύει σε ατομικό επίπεδο με τον εξυπηρετούμενο ώστε να τον οδηγήσει στον στόχο, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, δηλαδή στην αλλαγή του τρόπου σκέψης του και την διαμόρφωση του περιβάλλοντος στο οποίο διαβιώνει, με σκοπό την βέλτιστη εξυπηρέτησή των αναγκών του.

Η διαμεσολάβηση της κοινωνικής εργασίας μεταξύ αποστερούμενων ατόμων και υπηρεσιών, είναι καθοριστικής σημασίας, διότι δεν έχουν όλοι την ευχέρεια να απευθυνθούν σε αρμόδιους φορείς για την επίλυση των δυσκολιών που βιώνουν και την προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Είτε εξαιτίας ζητημάτων σωματικής και ψυχικής υγείας, είτε λόγω άλλων καταστάσεων, καθίσταται δύσκολο ή αδύνατο να διεκδικήσουν την κάλυψη των αναγκών τους. Τότε, οι κοινωνικοί λειτουργοί τους παρέχουν υπηρεσίες συνηγορίας παρεμβαίνοντας άμεσα σε κοινωνικές υπηρεσίες ή κυβερνητικούς φορείς. Όταν ένας εξυπηρετούμενος στερείται εκπροσώπησης, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να μεσολαβήσει για την προστασία των δικαιωμάτων του (Miller,2022).

3.2 Στην κοινότητα

Η κοινωνική εργασία κατέχει σημαντικό ρόλο στη διευθέτηση των αναγκών των αποστερημένων κοινοτήτων με απώτερο σκοπό την εξάλειψη του φαινομένου της αποστέρησης. Οι κοινότητες αυτές μπορεί να αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως η φτώχεια, η ανεργία, η έλλειψη πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση (Αλτάνης, Λουμίδη,1986). Η επιστήμη της κοινωνικής εργασίας, μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση των διαρθρώσεων των κοινοτήτων και στην ανάπτυξη προγραμμάτων που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της φτώχειας.

Η φτώχεια είναι ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο που δεν σχετίζεται αποκλειστικά με το άτομο ή την κοινότητα, αλλά αποτελεί συνδυασμό αυτών και επηρεάζεται από τρίτους παράγοντες όπως κρατικές πολιτικές και μέτρα που εφαρμόζονται ή δεν εφαρμόζονται για την επιδιόρθωση προβλημάτων και την κάλυψη των ελλείψεων (Αλτάνης, Λουμίδη,1986). Δεν παύει όμως να είναι και αποτέλεσμα δομικών παραγόντων. Έργο των κοινωνικών λειτουργών είναι να παράσχουν στον πληθυσμό τα κατάλληλα ερεθίσματα ώστε να αντιληφθούν τη δομική διάσταση της περιθωριοποίησης που βιώνουν. Η ενέργεια αυτή έχει ως στόχο να βοηθήσει τους ανθρώπους να συνδέσουν την εμπειρία τους με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν ευρύτερα, με αποτέλεσμα να μετατοπιστεί προς αυτές ένα μέρος της ευθύνης για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Παράλληλα, τα άτομα εκπαιδεύονται να κατανοήσουν τις μορφές αδικίας και ανισότητας που επικρατούν και πως αυτές διαιωνίζονται εξαιτίας του

υπάρχοντος κοινωνικοοικονομικού συστήματος. Έτσι, μέσω της διαδικασίας της ενδυνάμωσης, ενθαρρύνονται να αμφισβητήσουν τις κυρίαρχες συνθήκες που επιβάλλονται από την άρχουσα τάξη και να δράσουν συλλογικά προς την βελτίωση των επιβαρυντικών προς αυτούς συνθηκών και την αλλαγή του συστήματος (Παπαδάκη,2023). Οι κοινωνικοί λειτουργοί ενίοτε επιδιώκουν να ασκήσουν επιρροή προς μια κοινότητα προκειμένου να εξασφαλίσουν τη συνεργασία της στις αλλαγές που απαιτούνται, για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της. Φυσικά, η κοινοτική ανάπτυξη ενδιαφέρεται και για την δημιουργία νέων ευκαιριών για τους κατοίκους ώστε να επέλθει εξέλιξη σε τομείς που στηρίζουν την κοινότητα, όπως η οικονομία, η εργασία και η εκπαίδευση. Χρειάζεται να σταθμίσουν όμως, τα οφέλη και τους κινδύνους που ενέχουν οι αποφάσεις που λαμβάνονται, προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα βάσει των ήδη υπαρχουσών συνθηκών που επικρατούν σε μια κοινότητα, τη δεδομένη χρονική στιγμή (IFSW,2023).

«Το δικαίωμα στην πόλη κερδίζεται ζώντας σε αυτήν και συμμετέχοντας ουσιαστικά στις διαδικασίες λήψεων αποφάσεων με τη διαρκή παραγωγή και το μετασχηματισμό του χώρου να υπόκεινται στον έλεγχο των πολιτών» (Lefevre,1991). Υιοθετώντας την παραπάνω θέση, αντιλαμβανόμαστε πως είναι σημαντική η ενασχόληση των κατοίκων μιας περιοχής με τα πολιτικά ζητήματα που την αφορούν, διότι οι ίδιοι βιώνουν πιο έντονα από κάθε άλλον τις συνέπειες αυτών των προβλημάτων. Καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία λοιπόν, έχει η βιωμένη εμπειρία των μελών της κοινότητας. Με την πάροδο του χρόνου και την ενασχόληση τους με τις κοινοτικές υποθέσεις, συλλέγουν γνώση που τους καθιστά ειδικούς στην αντιμετώπιση των ζητημάτων που προκύπτουν. Μια κοινότητα με ενεργούς πολίτες, στέκεται πιο ισχυρή απέναντι σε αλλαγές που την υποβαθμίζουν και αποκτά δυνατότητα επιρροής απέναντι σε αυτές, σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς, όπως η δημιουργία συνεταιρισμών, οι αναπλάσεις περιοχών και τα τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα. Η υγιής κοινωνική ζωή μιας κοινότητας στηρίζεται πρωταρχικά στη συμμετοχή των πολιτών τη δημόσια σφαίρα της. Με αυτό τον τρόπο, εκείνη προστατεύεται και ταυτόχρονα οι κάτοικοι διαχειρίζονται οι ίδιοι τον χώρο τους, αποκτούν δεξιότητες ενεργού και υπεύθυνου πολίτη και ενισχύεται το αίσθημα του «ανήκειν» σε μια διακριτή κοινότητα (de Graaf, van Hulst & Michels,2015).

Οι παρεμβάσεις της κοινωνικής εργασίας σε πρώτο στάδιο επιδιώκουν την κάλυψη αναγκών ζωτικής σημασίας των κοινοτήτων. Το επόμενο βήμα είναι ο

κοινωνικός σχεδιασμός, μέσω του οποίου θα αναδυθούν οι ανάγκες των κοινοτήτων, οι τρόποι κάλυψης τους, οι δυσκολίες στην εφαρμογή λύσεων και τα δυνητικά αποτελέσματα των παρεμβάσεων. Η αρχή γίνεται με την χαρτογράφηση των κοινοτήτων και την καταγραφή των αναγκών τους. Έτσι, γίνεται εφικτός ο εντοπισμός κενών στις πολιτικές που ήδη εφαρμόζονται και η εισήγηση νέων ή η τροποποίηση των υφιστάμενων, ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες αυτές. Αξιολογούνται οι ισχυρές και λιγότερο ισχυρές δεξιότητες των κατοίκων, ώστε να σχεδιαστούν παρεμβάσεις σύμφωνα με αυτές. Η συμμετοχή των κατοίκων στη λήψη αποφάσεων και τον σχεδιασμό των δράσεων που τους αφορούν, αποτελεί βασική προϋπόθεση για την υλοποίηση και την επιτυχία τους. Στα αρχικά στάδια, υποστηρίζεται η συμμετοχή των κατοίκων σε κοινές δραστηριότητες. Με την εξέλιξη ενός πλάνου παρέμβασης, τα μέλη της κοινότητας αναλαμβάνουν μεγαλύτερο μέρος των εργασιών που προβλέπονται στο σχεδιασμό και οι ερευνητές δρουν υποστηρικτικά. Επίσης, μέρος του ρόλου που κατέχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στο πλαίσιο του κοινωνικού σχεδιασμού είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης των ατόμων σε πόρους όπως επιχορηγήσεις και προγράμματα, που θα καταστίσουν εφικτή την υλοποίηση των σχεδίων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους (Nelson & Prilleltensky,2005). Ταυτόχρονα, παρέχεται στους κατοίκους υποστήριξη συμβουλευτικού χαρακτήρα που στοχεύει στην ενδυνάμωση των μελών της κοινότητας να αναλάβουν πρωτοβουλίες ώστε να ανταπεξέλθουν και να υπερπηδήσουν τις συνθήκες που βιώνουν. Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων αξιολογείται τόσο κατά τη διάρκεια εφαρμογής τους, όσο και με την ολοκλήρωσή τους.

Ένας ακόμα σημαντικός ρόλος των κοινωνικών λειτουργών είναι η παροχή κοινοτικής εκπαίδευσης όσον αφορά την αντιμετώπιση των παράπλευρων συνεπειών της αποστέρησης. Οι αποστερημένες κοινότητες έρχονται συχνά σε επαφή μεταξύ άλλων με κοινωνικά ζητήματα όπως η διακίνηση και η κατάχρηση ουσιών, η βία και η έμφυλη βία και με περιπτώσεις κακοποίησης ή παραμέλησης παιδιών. Αναλαμβάνουν λοιπόν, την εκπαίδευση των κοινοτήτων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων (Miller, 2022).

Τέλος, βασικό έργο της κοινωνικής εργασίας σε σχέση με αποστερημένες κοινότητες, είναι η οικονομική ανάπτυξή τους. Η κοινοτική ανάπτυξη αφορά την διασύνδεση της κοινότητας με τους κατάλληλους πόρους και την εκπαίδευση των

κατοίκων της να δημιουργούν τις δικές τους πηγές εισοδήματος με στόχο την επιτυχή κάλυψη των αναγκών τους, σε βάθος χρόνου. Αφορά, επίσης, την ανάπτυξη και εξέλιξη των χρήσιμων δεξιοτήτων που διαθέτουν οι κάτοικοι και την επαγγελματική τους κατάρτιση.

Κεφάλαιο 4: Η έρευνα

Στην συγκεκριμένη ενότητα, θα παρουσιαστεί η μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας, η οποία αποτελείται από την ποιοτική ερευνητική μέθοδο, την ανάλυση των προφίλ των συμμετεχόντων καθώς και των δεδομένων που αναφέρουν σχετικά με τις συνθήκες ποιότητας ζωής τους στην περιοχή της Αγίας Τριάδας. Μέσα από τις συνεντεύξεις τους, θα αναδειχθούν τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας καθώς και τις δυσκολίες που προέκυψαν.

4.1 Ερευνητική Μέθοδος

Η έρευνα που πραγματοποιείται χαρακτηρίζεται ως ποιοτική, καθώς μελετάει τα κοινωνικά φαινόμενα μέσα από την οπτική των υποκειμένων και εξετάζει την κοινωνική ζωή ως μια διαδικασία δυναμική και όχι στατική, μιας και εμβαθύνει στην διαφορετική αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι για την κοινωνία. Η μέθοδος συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι η ημι-δομημένη συνέντευξη. Διεξήχθησαν 8 συνεντεύξεις. Για την πραγματοποίηση τους, αξιοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο της «EUROSTAT», το οποίο μεταφράστηκε για τις ανάγκες της έρευνας, καθώς ο πληθυσμός είναι ελληνικής καταγωγής και μεγαλύτερης ηλικίας. Οι ερωτήσεις έχουν σχεδιαστεί με βάση άξονες που απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα και διερευνούν τους σκοπούς της έρευνας. Ο συνεντευκτής, με αυτό τον τρόπο, έχει ελευθερία στη σειρά που θα κάνει τις ερωτήσεις, στο χρόνο και στην προσοχή που θα διαθέσει στα επιμέρους θέματα.

Οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν αρχικά σε ερωτήσεις δημογραφικού περιεχομένου, που αφορούν την ηλικία, πόσα χρόνια κατοικούν στην περιοχή και για τις συνθήκες στέγασης τους. Ακολουθούν ερωτήσεις που σχετίζονται με την

επαγγελματική τους κατάσταση όπως αν είναι άνεργοι ή εργάζονται, πόσο καιρό αναζητούν εργασία και τι απολαβές δέχονται σε περίπτωση που δουλεύουν, την οικονομική τους κατάσταση και το εισόδημα όπως τι επιδόματα λαμβάνουν, ποια είναι τα συνολικά εισοδήματα του σπιτιού και ούτω καθεξής. Έπειτα, οι ερωτώμενοι καθοδηγούνται μέσω των ερωτήσεων που θέτει ο ερευνητής, ώστε να αναφερθούν στις συνθήκες εκπαίδευσης αυτών και των παιδιών τους εάν υπάρχουν, στις παροχές που δέχονται από κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες και πόσο ευχαριστημένοι είναι και τι ανάγκες, προβλήματα και προσδοκίες έχουν από την ζωή τους.

Το δεύτερο σκέλος του ερωτηματολογίου δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην περιοχή της Αγίας Τριάδας. Ζητείται από τους συνεντευξιαζόμενους να περιγράψουν τις σχέσεις τους με τους κατοίκους της γειτονιάς, εάν υπάρχουν κοινωνικοί και εθελοντικοί σύλλογοι που να ασχολούνται με τα κοινά και την προσφορά και κατά πόσο οι ίδιοι συμμετέχουν σε δρώμενα και δράσεις που διοργανώνονται και έχουν ως επίκεντρο την αναβάθμιση της περιοχής. Τέλος, εξετάζονται τα προβλήματα που έχουν ανακύψει με την πάροδο των χρόνων και οι υλικές υποδομές της κοινότητας. Μέσα από αυτή τη συνέντευξη, θα διαπιστωθεί κατά πόσο έχει αλλάξει και αναδιαμορφωθεί η συγκεκριμένη συνοικία του Ηρακλείου μέσα από τα μάτια των κατοίκων.

Η μέθοδος της ημι-δομημένης συνέντευξης θεωρήθηκε κατάλληλη προκειμένου να εξεταστούν οι μορφές αποστέρησης που παρουσιάζονται στην περιοχή της Αγίας Τριάδας καθώς και οι αλλαγές που έχουν επέλθει στο πέρασμα του χρόνου. Η συνέντευξη δίνει την δυνατότητα στον ερευνητή να αλληλεπιδράσει με τα υποκείμενα της έρευνας, και να αποκομίσει μια πιο άμεση και σαφή εικόνα για τις συνθήκες ζωής των κατοίκων της περιοχής. Οι άνθρωποι αυτοί, καταθέτουν τις εμπειρίες τους και ότι δεδομένα μπορούν να προσφέρουν για την μελέτη της Αγίας Τριάδας πάνω στο φαινόμενο της αποστέρησης.

Βασικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου συλλογής δεδομένων είναι η ευελιξία, αφού παρέχει την δυνατότητα η σειρά και το περιεχόμενο των ερωτήσεων να αναδιαμορφώνεται κατά την διάρκεια της συνέντευξης, ανάλογα με την ροή και τις ανάγκες της. Χαρακτηρίζεται από αμεσότητα και διαδραστικότητα ενώ δημιουργεί μια οικεία σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ του ερευνητή και του συνεντευξιαζόμενου. Οι απαντήσεις των κατοίκων, οι τοποθετήσεις τους και η

καταγραφή των εμπειριών τους αποτελούν καθοριστικά δεδομένα, η ανάλυση των οποίων συμβάλει στην διαμόρφωση μιας εικόνας για τον τρόπο με τον οποίο ζουν στην περιοχή και πόσο έχει μεταβληθεί σε σχέση με παλαιότερα χρόνια. Αυτό δίνει την δυνατότητα να προτείνουν οι κάτοικοι λύσεις και προτάσεις για το πώς θα μπορούσε να αποτελεί πηγή ανάπτυξης η συγκεκριμένη περιοχή (Τσιώλης, 2014, Βρασίδας, 2014).

Παρά το γεγονός ότι η μέθοδος της ημι-δομημένης συνέντευξης προσδίδει ευελιξία και δυνατότητα αναπροσαρμογής των ερευνητικών ερωτήσεων και της διαδικασίας, παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες ιδιαίτερα για τους ερευνητές. Απαιτείται εμπειρία και επικοινωνιακές δεξιότητες προκειμένου τα υποκείμενα της έρευνας να αισθανθούν οικεία και να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης έτσι ώστε να μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, να παραθέσουν τις απόψεις και τις αντιλήψεις τους και να δώσουν απαντήσεις που ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και όχι αυτές που θεωρούν ότι αναμένονται από τον ερευνητή. Παράλληλα, απαιτείται από τον ερευνητή να διαθέτει ικανότητες ενεργητικής ακρόασης, να είναι προσηλωμένος και αδιάσπαστος κατά την διάρκεια της συνέντευξης προκειμένου να μην «χάσει» κάποια σημαντική πληροφορία που μπορεί να καθορίσει την απάντηση. Επιπλέον, χρειάζεται μεγάλη προσοχή για να αποφευχθεί η ετεροκατεύθυνση από τον ερευνητή σύμφωνα με δικές του αντιλήψεις και προκαταλήψεις στις απαντήσεις των υποκειμένων της έρευνας. Είναι απαραίτητο να διατηρείται η αντικειμενικότητα παρά την οικειότητα που θα αναπτύξουν. Ακόμα, είναι μια διαδικασία χρονοβόρα για την διεξαγωγή της καθώς η επιλογή, η διατύπωση των ερωτήσεων και η συλλογή των δεδομένων από τον απαιτούμενο πληθυσμό αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την επεξεργασία, την ανάλυση και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. (Τσιώλης, 2014, Βρασίδας, 2014)

4.2 Οι συμμετέχοντες

Όπως φαίνεται από τον ακόλουθο πίνακα, για την εφαρμογή και την ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων επιλέχθηκε δείγμα, το οποίο παρουσιάζει ποικιλομορφία για να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της έρευνας. Οι ερωτώμενοι επιλέχθηκαν ως κάτοικοι της Αγίας Τριάδας που κατοικούν πολλά χρόνια στην περιοχή, προκειμένου να μας περιγράψουν τις συνθήκες που επικρατούν στην συγκεκριμένη περιοχή του

Ηρακλείου καθώς και τις μεταβολές που έχουν βιώσει με την πάροδο των χρόνων. Παρατηρείται ότι επιλέχθηκαν άνθρωποι παρόμοιου ηλικιακού επιπέδου (50- 80), ίδιας περιοχής διαμονής αλλά όχι ίδιας χώρας και περιοχής καταγωγής, διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου, και επαγγελματικού προσανατολισμού έτσι ώστε να διερευνηθεί κατά πόσο οι απόψεις τους ανάλογα με τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά συμπίπτουν. Λόγω των παρόμοιων ηλικιών αλλά και των διαφορετικών συνθηκών διαβίωσης, τα αποτελέσματα που θα προκύψουν, θα παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον μιας και οι άνθρωποι που επιλέχθηκαν θα καταθέσουν από την δική τους οπτική και εμπειρία την σχέση τους με την περιοχή της Αγίας Τριάδας και το βιοτικό τους επίπεδο.

Πίνακας 1 – Δείγμα συνέντευξης

Ερωτώμενοι	Φύλο	Ηλικία	Μορφωτικό επίπεδο	Επαγγελματική κατάσταση	Χώρα / περιοχή καταγωγής
Συνέντευξη 1	Θήλυ	55	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Άνεργη	Αγία Τριάδα
Συνέντευξη 2	Θήλυ	66	Γυμνάσιο (6ταξιο)	Άνεργη	Μοίρες
Συνέντευξη 3	Θήλυ	77	Καμία εκπαίδευση	Δεν εργάστηκε ποτέ	Κύπρος
Συνέντευξη 4	Θήλυ	53	Δημοτικό	Άνεργη	Αλβανία
Συνέντευξη 5	Άρρεν	55	Δημοτικό	Άνεργος	Αρκαλοχώρι
Συνέντευξη 6	Θήλυ	73	Δημοτικό	Άνεργη	Αγία Τριάδα
Συνέντευξη 7	Θήλυ	65	Καμία εκπαίδευση	Άνεργη	Αλβανία
Συνέντευξη 8	Θήλυ	35	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Άνεργη	Ουκρανία

Πριν την έναρξη κάθε συνέντευξης προηγήθηκε συζήτηση με τα υποκείμενα της έρευνας στην διάρκεια της οποίας πληροφορήθηκαν για τους στόχους και το περιεχόμενο της έρευνας, την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων για όσο ειπωθούν αλλά παράλληλα, δημιουργήθηκε και μια οικεία σχέση για να αντλήσει ο ερευνητής όσο των δυνατών περισσότερα στοιχεία χρήσιμα για την διεξαγωγή των

αποτελεσμάτων. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν διά ζώσης, και διήρκησαν περίπου 25-45΄ λεπτά εκάστη.

Επιπλέον, η διαδικασία κωδικοποίησης και ανάλυσης των δεδομένων ήταν ιδιαίτερα χρονοβόρα και απαιτητική. Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων η οποία βασίζεται στις αρχές της Εμπειρικά Θεμελιωμένης Θεωρίας, εξετάζονται οι διάφορες μορφές αποστέρησης που βιώνουν οι κάτοικοι στην περιοχή της Αγίας Τριάδας, σε επίπεδο υγείας, οικονομίας, υποδομών και ποιότητα ζωής. Η ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων δίνει την ευκαιρία στον ερευνητή να έρθει σε επαφή με τα συναισθήματα που δημιουργούνται, τις συνθήκες διαβίωσης καθώς και τις στερήσεις που πλήττουν τις συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδας καθώς και τα εμπόδια που ορθώνονται για την αξιοπρεπή επιβίωση τους (Τσιώλης, 2014, Βρασίδας, 2014).

4.3 Βήματα που ακολουθήθηκαν

Αρχικά, για τις ανάγκες της έρευνας ήρθαμε σε επαφή με την κοινωνική λειτουργό του ΚΑΠΗ Αγίας Τριάδας. Εκείνη με μεγάλη προθυμία συνέταξε έναν κατάλογο με άτομα το ιστορικό των οποίων ήταν συμβατό με τις αναζητήσεις μας. Έπειτα, ήρθε η ίδια σε επαφή μαζί τους με σκοπό να τους εξηγήσει τους σκοπούς της έρευνας και να εξασφαλίσει την προθυμία τους. Ακολούθησαν ξεχωριστά οι συναντήσεις μας με όσα άτομα ανταποκρίθηκαν, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στο χώρο του ΚΑΠΗ. Αφού συμπληρώσαμε τον απαιτούμενο αριθμό συνεντεύξεων, ξεκινήσαμε να τις απομαγνητοφωνούμε και στη συνέχεια να αναλύουμε τα αποτελέσματα τους με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων.

4.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα δύο ερευνητικά ερωτήματα που επιδιώχθηκε να απαντηθούν μέσα από τις οχτώ (8) συνεντεύξεις είναι τα εξής:

Α. Πως βιώνουν οι κάτοικοι την αποστέρηση

Β. Ποια μέσα διαθέτουν ώστε να αντιμετωπίσουν την κατάσταση.

4.5 Δυνατότητες και περιορισμοί

Τα αποτελέσματα της έρευνας συμβάλουν στην ανάδειξη των μορφών αποστέρησης στην περιοχή της Αγίας Τριάδας, στον τρόπο που διαβιούν οι κάτοικοι, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και πως μέσα από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες της γειτονιάς και την πόλης του Ηρακλείου επωφελούνται με παροχές για την αξιοπρεπή καθημερινότητα τους. Ευελπιστούμε μέσα από την έρευνα να αναδειχθεί και να αποτελέσει κίνητρο η διερεύνηση των παραγόντων που παρουσιάζονται ως τροχοπέδη για την ανάπτυξη και των πιο αδύναμων περιοχών της πόλης και η εφαρμογή ενός σχεδίου αναδιαμόρφωσης τους. Η παρούσα εργασία δύναται να αποτελέσει έναυσμα για την μελέτη του τρόπου που αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι τις δυσκολίες και τις απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης λόγω κοινωνικοοικονομικών παραγόντων ενώ χρήσιμη διαπίστωση θα αποτελέσει η απουσία επαφής και ενεργητικότητας των συνεντευξιαζόμενων στα κοινά.

Ωστόσο, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι η παρούσα έρευνα περιορίστηκε στην διερεύνηση των στάσεων και αντιλήψεων ατόμων μεγάλων ηλικιών προκειμένου να αντλήσουμε πληροφορίες για το πώς εξελίχθηκε ή αποδυναμώθηκε η ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής στο πέρασμα του χρόνου. Μια πιο εκτεταμένη μελέτη θα μπορούσε να περιλαμβάνει τις απόψεις και άλλων ηλικιακών και πολυπολιτισμικών ομάδων που ζουν στην γειτονιά της Αγίας Τριάδας προκειμένου να αποκτήσουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα.

Το κυριότερο εμπόδιο στην διαδικασία της συνέντευξης ήταν το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων που πολλές φορές, αποτέλεσε αίτιο καθυστέρησης στη διεξαγωγή της διαδικασίας διότι απαιτήθηκε χρόνος μέχρι να πειστούν να υπογράψουν τα έντυπα προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Οι ίδιοι, λόγω έλλειψης γνώσεων και με τον φόβο ότι θα διαρρεύσουν οι πληροφορίες στην δημοσιότητα δυσκολεύονταν και δίσταζαν να υπογράψουν. Έπειτα από συζήτηση όμως, με απλό, καθημερινό λεξιλόγιο, χωρίς εξειδικευμένους όρους καταλάβαιναν την σημασία που θα είχε η συμμετοχή τους στην έρευνα για την ανάδειξη των δικών τους δυσκολιών διαβίωσης και πιθανής επίλυσης των κοινωνικών ζητημάτων που έρχονται αντιμέτωποι στην περιοχή. Παράλληλα, εξαιτίας του ίδιου παράγοντα (χαμηλού μορφωτικού επιπέδου), οι συμμετέχοντες δεν κατανοούσαν πλήρως τις ερωτήσεις που τους διατυπώναμε και πολλές φορές, απαντούσαν ξεφεύγοντας από τις

θεματικές, και έδιναν περίσσιες πληροφορίες, μη σχετικές με αυτό που ρωτούνταν. Τέλος, κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, η επικοινωνία και η συνεννόηση κατέστησαν δύσκολες καθώς πραγματοποιούνταν στον κοινόχρηστο χώρο της δομής που μας φιλοξενούσε, τον οποίο επισκέπτονταν αρκετοί εξυπηρετούμενοι κατά την παρουσία μας εκεί. Θόρυβοι, φωνές και συζητήσεις άλλων ανθρώπων με το προσωπικό, πολλές φορές αποσυντόνιζαν τόσο τους συνεντευξιαζόμενους όσο και τους συνεντευκτές.

Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν ύστερα από την διεξαγωγή των οχτώ (8) συνεντεύξεων. Θα έχουμε την δυνατότητα να παρατηρήσουμε τις μορφές αποστέρησης που βιώνουν οι κάτοικοι στην περιοχή της Αγίας Τριάδας, οικονομική και κοινωνική καθώς και τις συνθήκες διαβίωσης, εκπαίδευσης. Ακόμα, θα παρουσιαστεί η περιοχή μέσα από τα μάτια των κατοίκων, τα κοινωνικά φαινόμενα που εμφανίζονται όπως επίσης, και οι προσδοκίες τους για το μέλλον τόσο για την οικογένειας τους όσο και για την συνοικία. Όπως φαίνεται στο «Παράρτημα Α», οι συνεντεύξεις έχουν δομηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να συλλέξουμε ένα φάσμα πληροφοριών για τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι της περιοχής και όλες οι δυσκολίες που καλούνται να διαχειριστούν προκειμένου να συντηρήσουν την οικογένεια και το νοικοκυριό τους ως αποτέλεσμα του φαινομένου της αποστέρησης που μαστίζει τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Στον Πίνακα 2, περιγράφονται καλύτερα οι ενότητες και οι υποκατηγορίες που απαρτίζουν την συνέντευξη.

Πίνακας 2: Ενότητες – Υποκατηγορίες συνέντευξης

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΤΙΤΛΟΣ
4.1	Δημογραφικά στοιχεία συνεντευξιαζόμενων
4.2 Α	Τρόπος ζωής/ Κοινωνικές σχέσεις/ Προσδοκίες ζωής
4.2 Α.1	Συνθήκες Στέγασης
4.2 Α.2	Επαγγελματική συνθήκη/ Οικονομική κατάσταση/ Εισόδημα
4.2 Α.3	Συνθήκες Εκπαίδευσης
4.2 Α.4	Κοινωνική Φροντίδα/ Υγεία
4.2 Α.5	Ανάγκες και προβλήματα/ προσδοκίες ζωής
4.2 Β	Εκτίμηση αναγκών και Ανάπτυξη Κοινότητας
4.2 Β.1	Κοινωνική Οργάνωση/ Κοινωνική καθημερινότητα/ Συλλογική Δραστηριότητα
4.2 Β.2	Προβλήματα, Υποδομές, Φυσικό Περιβάλλον

5.1 Δημογραφικά στοιχεία συνεντευξιαζόμενων

Στον «Πίνακα 1» της ενότητας 3.2 φαίνονται μερικά από τα δημογραφικά στοιχεία των συνεντευξιαζόμενων που θα αναλύσουμε στην ενότητα αυτή. Όπως προαναφέρθηκε, οι συνεντευξιαζόμενοι ήταν στο σύνολο οχτώ (8) και χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με εκείνους που διέμεναν από την γέννηση τους στην Αγία Τριάδα και βίωσαν όλες τις αλλαγές που επήλθαν στην περιοχή αυτή με την πάροδο των χρόνων, εκείνους που μετανάστευσαν εσωτερικά από κάποιο χωριό ή άλλη περιοχή της Ελλάδας και εκείνοι που εγκατέλειψαν την χώρα τους για καλύτερες ευκαιρίες διαβίωσης στην Ελλάδα και βρέθηκαν στη συγκεκριμένη περιοχή (Κύπρος, Αλβανία, Ουκρανία). Αυτή η ποικιλομορφία, θα ενισχύσει τα αποτελέσματα της έρευνας καθώς θα διαπιστωθεί κατά πόσο οι άνθρωποι που έχουν μεταναστεύσει έχουν επηρεαστεί από τις συνθήκες που επικρατούν στην χώρα υποδοχής, τι μορφή αποστέρησης αντιμετωπίζουν και πως η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και όλοι οι παρακάτω δημογραφικοί παράγοντες τους δυσκολεύουν στο να επικρατήσει η ευημερία στην οικογένεια τους.

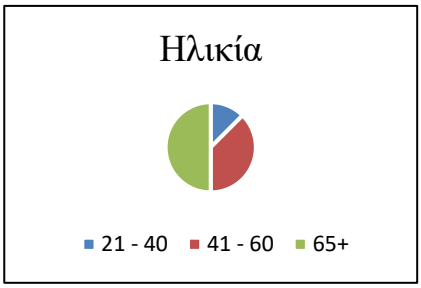
Πίνακας 1 – Δείγμα συνέντευξης

Συνεντεύξεις	Φύλο	Ηλικία	Μορφωτικό επίπεδο	Επαγγελματική κατάσταση	Χώρα / περιοχή καταγωγής
Συνέντευξη 1	Θήλυ	55	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Άνεργη	Αγία Τριάδα
Συνέντευξη 2	Θήλυ	66	Γυμνάσιο (6ταξιο)	Άνεργη	Μοίρες
Συνέντευξη 3	Θήλυ	77	Καμία εκπαίδευση	Δεν εργάστηκε ποτέ	Κύπρος
Συνέντευξη 4	Θήλυ	53	Δημοτικό	Άνεργη	Αλβανία
Συνέντευξη 5	Άρρεν	55	Δημοτικό	Άνεργος	Αρκαλοχώρι
Συνέντευξη 6	Θήλυ	73	Δημοτικό	Άνεργη	Αγία Τριάδα
Συνέντευξη 7	Θήλυ	65	Καμία εκπαίδευση	Άνεργη	Αλβανία
Συνέντευξη 8	Θήλυ	35	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Άνεργη	Ουκρανία

Από τον ίδιο Πίνακα, παρατηρούμε πως οι συμμετέχοντες στην έρευνα αποτελούνται από 7 γυναίκες και 1 άντρα.

Ηλικία	Συνεντευξιαζόμενοι	
Ηλικιακή Ομάδα	N	%
21 – 40	1	12,5%
41 – 60	3	37,5%
65+	4	50%
Σύνολο	8	100%

Πίνακας 3: Ηλικία των συνεντευξιαζόμενων

Γράφημα 1: Ηλικία των συνεντευξιαζόμενων

Όπως φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα, τα περισσότερα υποκείμενα που έλαβαν μέρος ανήκουν στις ηλικιακές ομάδες των 41-60 (37,5%) και 65+ (50%), ακολουθώντας μια συνεντευξιαζόμενη στην ηλικία των 35 ετών (12,5%). Επιλέχθηκε να εστιάσουμε στις μεγαλύτερες ηλικίες προκειμένου να μας τροφοδοτήσουν με εμπειρίες και συνθήκες της περιοχής της Αγίας Τριάδας, οι οποίες έχουν

αναδιαμορφωθεί από τις διάφορες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές που έχουν επηρεάσει την χώρα στο πέρασμα των χρόνων.

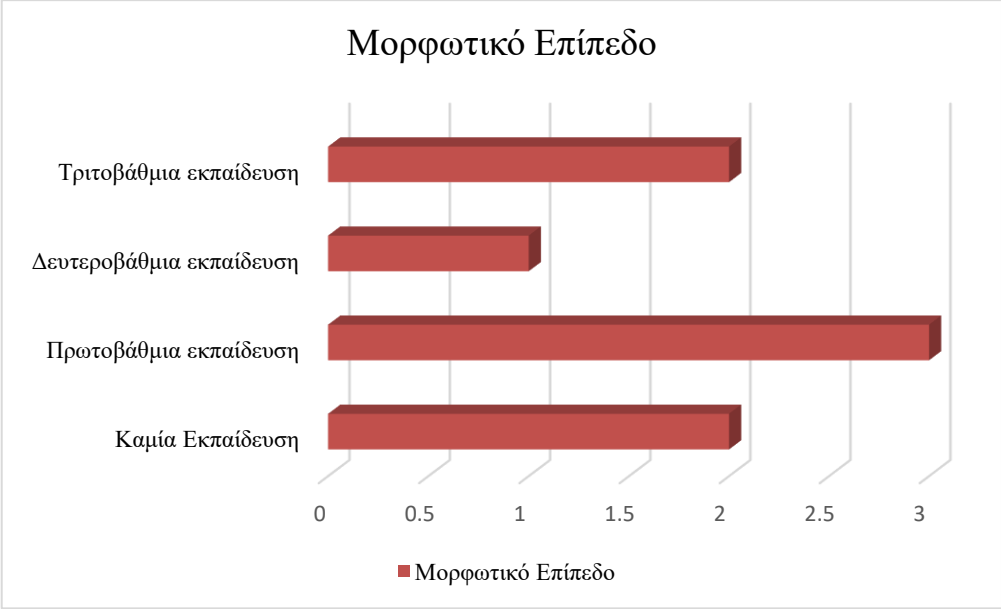

Γράφημα 2: Χώρα/περιοχή καταγωγής

Όσον αφορά την χώρα και την περιοχή καταγωγής, δύο (2) από τους συνεντευξιαζόμενους προέρχονται από την περιοχή της Αγίας Τριάδας από την γέννηση τους, ακόμα δύο (2) έχουν μεταναστεύσει εσωτερικά από χωριά της Κρήτης και πιο συγκεκριμένα, του νομού Ηρακλείου για να καταφέρουν να ζήσουν αξιοπρεπώς και με περισσότερες ευκαιρίες εργασίας ενώ τα υπόλοιπα μέλη του δείγματος (4) έχουν φύγει από τις πατρίδες τους (Κύπρος, Αλβανία, Ουκρανία) για να εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για αυτούς και τα παιδιά τους.

Σημαντική πληροφορία που μας παρέχεται από τα δημογραφικά στοιχεία είναι πως, σχεδόν όλα τα υποκείμενα, εκτός από ένα, την συγκεκριμένη χρονική περίοδο που διεξάγονται οι συνεντεύξεις, είναι άνεργα. Αυτό οφείλεται σε διάφορους παράγοντες που θα αναλυθούν παρακάτω, μερικοί από τους οποίους είναι τα προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν, η ηλικία τους, οι υποχρεώσεις του σπιτιού και η ανατροφή των παιδιών και ούτω καθεξής.

Στη συνέχεια, τα υποκείμενα της έρευνας έλαβαν μερική ή και ολική μορφή αποστέρησης ως προς τον τομέα της εκπαίδευσης. Οι λόγοι ποικίλουν, τόσο οικονομικοί, όσο και σε συνθήκες διαβίωσης (πένθος γονέα, μεγάλη απόσταση σχολείου από το σπίτι). Δύο υποκείμενα των συνεντεύξεων δεν εντάχθηκαν σε καμία εκπαιδευτική βαθμίδα, εξαιτίας οικονομικών προβλημάτων και μετανάστευσης, τρεις από τους οχτώ (3/8) ανθρώπους της έρευνας ολοκλήρωσαν την βασική εκπαίδευση που είναι το Δημοτικό και ένας τελείωσε και το Γυμνάσιο που στην περιοχή του απαρτιζόταν από έξι τάξεις. Τέλος, τα υποκείμενα της συνέντευξης 1 και 8 έχουν πραγματοποιήσει πανεπιστημιακές σπουδές και διαθέτουν περάτωση της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Γράφημα 3: Μορφωτικό επίπεδο δείγματος

5.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων

5.2.1 Τρόπος Ζωής / Κοινωνικές σχέσεις/ Προσδοκίες Ζωής

Στην συγκεκριμένη ενότητα, θα εξεταστούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις 8 συνεντεύξεις σχετικά με τον τρόπο διαβίωσης των κατοίκων στην Αγία Τριάδα (στέγαση, οικονομικά κριτήρια, εκπαίδευση), οι κοινωνικές τους σχέσεις με τη γειτονιά καθώς και τη συμμετοχή τους στα κοινά και τέλος θα αναφερθούν τα σχέδια και οι προσδοκίες τόσο για τον εαυτό τους όσο και την οικογένεια τους στο άμεσο μέλλον. Χωρίζεται σε πέντε υποενότητες.

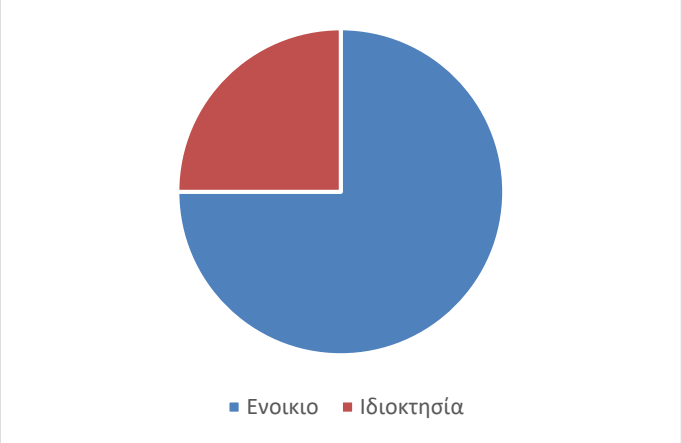
5.2.1.1 Συνθήκες στέγασης

Στην παρακάτω υποενότητα παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας που προέκυψαν για θέματα που αφορούν τις συνθήκες στέγασης και την στεγαστική φτώχεια ως μια από τις ποικίλες μορφές αποστέρησης που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της περιοχής της Αγίας Τριάδας. Στην ενότητα συμπεριλαμβάνονται τρεις άξονες, τα χρόνια κατοικίας στην συγκεκριμένη περιοχή και για ποιο λόγο την επέλεξαν, οι συνθήκες διαβίωσης τους καθώς και αν οι ίδιοι δηλώνουν ευχαριστημένοι από τις συνθήκες στέγασης.

Πίνακας 4: Χρονική διάρκεια διαμονής στην περιοχή της Αγίας Τριάδας

	Χρονική διάρκεια που διαμένουν στην περιοχή
Συνέντευξη 1	Από την γέννηση της
Συνέντευξη 2	3 χρόνια
Συνέντευξη 3	13 χρόνια
Συνέντευξη 4	30 χρόνια
Συνέντευξη 5	6-7 χρόνια
Συνέντευξη 6	Από την γέννηση της
Συνέντευξη 7	40 χρόνια
Συνέντευξη 8	3 χρόνια

Όπως συμπεραίνεται από τον παραπάνω πίνακα, διακρίνεται μια διακύμανση ανάλογα με την χρονική διάρκεια που κατοικούν οι συμμετέχοντες του δείγματος στη συγκεκριμένη περιοχή. Δύο από τους οχτώ έχουν ζήσει στην συνοικία της Αγίας Τριάδας από την γέννηση τους με αποτέλεσμα να έχουν βιώσει όλες τις αλλαγές που μπορεί να υφίσταται η περιοχή με την πάροδο του χρόνου και με όλες τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις που κλονίζουν τη χώρα. Ακόμα, μεγάλο μέρος του δείγματος, κατοικεί εκεί πάνω από δέκα χρόνια, μεγαλώνοντας και δημιουργώντας οικογένειες στην περιοχή ενώ τρία άτομα διαμένουν τα τελευταία τρία με επτά χρόνια χωρίς να έχουν βιώσει αισθητά τις εξελίξεις από το παρελθόν μέχρι σήμερα.

Γράφημα 4: Τύπος κατοικίας: ιδιόκτητο – με ενοίκιο

Το φαινόμενο της ιδιοκατοίκησης παρουσιάζεται αισθητά χαμηλότερο σε σχέση με την ενοικίαση των σπιτιών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η περιοχή της Αγίας Τριάδας, εγκαταλείπεται όσο προχωρούν τα χρόνια, μιας και οι παλιοί κάτοικοι την αποχωρίζονται για να αναζητήσουν βελτιωμένες συνθήκες διαβίωσης σε αναβαθμισμένες περιοχές της πόλης του Ηρακλείου. Έτσι, η περιοχή χαρακτηρίζεται από νέα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα, επειδή η συνοικία θεωρείται υποβαθμισμένη και τα ενοίκια των σπιτιών βρίσκονται σε αρκετά χαμηλό επίπεδο σε σύγκριση με περισσότερο προνομιούχες περιοχές της πόλης.

Οι κάτοικοι, πέρα απ όσους ζούσαν από την γέννηση τους στην περιοχή, την επέλεξαν λόγω χαμηλού ενοικίου καθώς οι περισσότεροι λαμβάνουν οικονομική βοήθεια από επιδόματα που δικαιούνται, χωρίς να έχουν κάποιο μισθό από εργασία ή είχαν κάποιους συγγενείς στην περιοχή και κατέληξαν να ζουν όλοι μαζί στην ίδια γειτονιά.

Η πλειοψηφία των κατοικιών είναι παλιές, οικοδομημένες κατά τις δεκαετίες του 1920-1970, με συνέπεια να προκαλούνται φθορές και βλάβες αρκετά συχνά με την πάροδο του χρόνου δυσκολεύοντας την κάλυψη και την συντήρηση των αναγκών τους από τους κατοίκους. Οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν περισσότερο υγρασία στο σπίτι τους από θέμα στέγασης και κτιριακών εγκαταστάσεων. Πολλοί από αυτούς, στερούνται βασικές οικιακές συσκευές, όπως για παράδειγμα, πλυντήριο ρούχων και θερμοσίφωνα γεγονός που οφείλεται στην απουσία μηνιαίου μισθού λόγω της ανεργίας. Οι άνθρωποι προσπαθούν με ότι χρήματα τους απομένουν, να αποπληρώνουν εγκαίρως τα πάγια μηνιαία έξοδα τους (λογαριασμοί, ενοίκιο, και άλλα) χωρίς μεγάλη ευκολία. Φθαρμένα και παλαιωμένα έπιπλα δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να τα αντικαταστήσουν, προσπαθώντας να τα συντηρούν με την βοήθεια ακόμα και του ιδιοκτήτη του σπιτιού. Όλα τα παραπάνω, αποτελούν δείκτες του φαινομένου της αποστέρησης όπου οι κάτοικοι εξαιτίας, δυσμενών οικονομικών συνθηκών, αντιμετωπίζουν την έλλειψη σε βασικά αγαθά για την διαβίωση τους, δημιουργώντας μια καθημερινότητα επίπονη.

Οι συνεντευξιαζόμενοι τονίζουν σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης:

«Εντάξει καλό είναι. Είναι με ενοίκιο, όλα τα χρόνια. Το συντηρώ εγώ, δεν έχω προβλήματα. Άμα έχω κάποιο το λέω στον ιδιοκτήτη και το φτιάχνει. Πχ. Με τα ντουλάπια». (Σ.4, Ερ. Α1.2)

«Ψυγείο δεν είχαμε αλλά κάναμε οικονομία και πήραμε. Πλυντήριο δεν έχω. Πλένω με τα χέρια». (Σ.7, Ερ. Α1.2)

«Τουαλέτα δεν έχω αυτό πως το λένε; Που κάνουν μπάνιο; Θερμοσίφωνα» (Σ.6, Ερ. Α1.2)

Ιδιαίτερη αίσθηση, όσον αφορά τις μορφές αποστέρησης, αποτελεί η μαρτυρία μιας συνεντευξιαζόμενης, η οποία μια περίοδο της ζωής της, ερχόμενη στην Ελλάδα, βίωσε ολική αποστέρηση, όντας άστεγη μαζί με την οικογένεια της. Το γεγονός ότι δεν είχαν μια στέγη για να κατοικήσουν, είχε άμεση σχέση με την αδυναμία τους να καλύψουν και άλλες βασικές ανάγκες όπως τροφή, υγιεινή, υλικά αγαθά και άλλα. *«Πολύ καιρό ζούσαμε στην πλατεία επειδή δεν βρίσκαμε σπίτι».* (Σ.7, Ερ. Α1.2)

Μελετώντας τις συνθήκες διαβίωσης στην περιοχή της Αγίας Τριάδας, διαπιστώνεται ότι το 50% του δείγματος μένει σε σπίτια με τρία άτομα και παραπάνω (παιδιά, αδέρφια, ευρύτεροι συγγενείς) ενώ το υπόλοιπο ποσοστό διαβιεί μόνο του είτε λόγω θανάτου γονέων – συζύγων είτε επειδή μεγάλωσαν τα παιδιά τους και μένουν σε άλλο σπίτι. Αυτό δυσχεραίνει την οικονομική κατάσταση του δείγματος καθώς αν διαβιούν πολλά μέλη μαζί, τα έξοδα πολλαπλασιάζονται ενώ αν κατοικούν μόνοι με το ελάχιστο εισόδημα που κατέχουν από τα επιδόματα είναι δύσκολο να ανταπεξέλθουν σε όλες τις υποχρεώσεις του σπιτιού. Είναι σχέσεις ανάλογες. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μιας συνεντευξιαζόμενης όπου μέσα στην κατοικία διαβιούν 11 άτομα. Οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες και η μη επάρκεια των επιδομάτων, δυσκολεύουν την οικογένεια να αναζητήσει ένα μεγαλύτερο σπίτι προκειμένου να ζουν αξιοπρεπώς και γι αυτό συμβιβάζονται να ζουν «ασφυκτικά» τόσα μέλη σε ένα σπίτι με τρία δωμάτια, με περιορισμένες παροχές σε νερό, θέρμανση και φαγητό. Στην συνέντευξη ανέφερε:

«Ζούσαμε σε ένα σπίτι όλοι μαζί. Είχε δύο δωμάτια και κουζίνα αλλά εμείς το κάναμε και αυτό δωμάτιο επειδή ήμασταν πολλά άτομα. Δεν χωρούσαμε. Είχαμε ντιβάνια, καναπέ και κοιμόμασταν. Ήμασταν 11 άτομα. Καμιά φορά είχαμε νερό, άλλες

δεν είχαμε. Μας έδιναν οι γείτονες πολλές φορές για να μπορώ να πλένω τα παιδιά. Γέμιζα σε παγούρια το νερό και το αποθήκευα για να έχουμε. Κουτσά στραβά επιβιώσαμε». (Σ.7 / Ερ. Α1.2)

«Έχω 3 παιδιά, μαζί μας μένει και η μητέρα με την αδελφή μου». (Σ.8, Ερ. Α1.2)

Στην ερώτηση πόσο ικανοποιημένοι δηλώνουν οι κάτοικοι από τις συνθήκες στέγασης τους, οι επτά στους οχτώ αναφέρουν θετικά σχόλια χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα συντήρησης τους. Από το ύφος τους κατά την διάρκεια της συνέντευξης, διαπιστώνεται ότι είναι συμβιβασμένοι με τις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης καθώς έχουν σοβαρότερα προβλήματα να αντιμετωπίσουν (υγεία, τροφή) και δεν δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην κατάσταση στην οποία βρίσκεται το σπίτι. Εξαίρεση του δείγματος αποτελεί μια συνεντευξιαζόμενη η οποία δηλώνει ότι οι συνθήκες της κατοικίας της δεν την ικανοποιούν πλήρως και θέλει να την ανακαινίσει παρόλα αυτά δυσκολεύεται λόγω μη επάρκειας οικονομικών πόρων.

Ενδεικτικά επισημαίνονται οι απόψεις των υποκειμένων:

«Είμαι ευχαριστημένη από το σπίτι μου. Όμως έχει πολλή υγρασία και χαλάνε τα έπιπλα. Ο ιδιοκτήτης δεν το φτιάχνει και μου είπε ότι για να το φτιάξω πρέπει να πληρώσω. Και δεν έχω». (Σ.8, Ερ. Α1.3)

«Το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε είναι το σπίτι. Διότι ζούμε σε ένα σπίτι 100 χρονών, το είχαμε ανακαινίσει πριν 10 χρόνια αλλά το βασικό πρόβλημα συνεχίζει να υπάρχει. Χρειάζεται πάρα πολλά χρήματα για να φτιαχτεί σωστά». (Σ.1, Ερ. Α1.3)

5.2.1.2 Επαγγελματική συνθήκη/ Οικονομική Κατάσταση/ εισόδημα

Στην υποενότητα αυτή, θα εξεταστούν κυρίως, οι οικονομικές συνθήκες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα τα μέλη του δείγματος μέσα από την λήψη κάποιων επιδομάτων. Μέσα από τα λόγια τους, θα γίνει κατανοητό ότι ο τομέας των οικονομικών αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που διαχειρίζονται στην καθημερινότητα τους, τοποθετώντας το πρώτο στην κάλυψη των βασικών τους αναγκών στο νοικοκυριό.

Κοινό γνώρισμα για όλους τους συμμετέχοντες του δείγματος στην ερώτηση αν εργάζονται ή είναι άνεργοι, είναι ότι την δεδομένη χρονική περίοδο που έγινε η συνέντευξη δεν απασχολούνται σε κάποια δουλειά. Ορισμένοι από αυτούς έχουν παραμείνει από μερικούς μήνες έως και αρκετά χρόνια χωρίς εργασία. Η ανεργία της περισσότερες φορές, προκύπτει λόγω προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζουν για παράδειγμα, πόνος στο ισχίο, περιορισμένη όραση, καρκίνος και άλλα. Επιπλέον, εξαιτίας οικογενειακών υποχρεώσεων, το ότι έχουν αναλάβει εξ ολοκλήρου την ανατροφή και την στήριξη των μελών της οικογένειας από την μια πλευρά και την συντήρηση του σπιτιού από την άλλη, δυσκολεύονται να αναζητήσουν κάποια εργασία. Αποκλειστική περίπτωση του δείγματος, η οποία δεν εργάστηκε ποτέ, αποτελεί μια γυναίκα επειδή την συντηρούσε ο άντρας της που απεβίωσε και λόγω ηλικίας και προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζει δεν μπορεί να εργαστεί: *«Δεν εργάστηκα ποτέ. Ζούσε ο άντρας μου και μετά έμενα με τον γιο μου. Μετά αρρώστησα και δεν μπορούσα να δουλέψω».* Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος των συνεντευξιαζόμενων δηλώνει ότι επιθυμεί να εργαστεί παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, οι οποίες αναφέρθηκαν παραπάνω, και εκμεταλλεύεται τις εργασιακές ευκαιρίες που θα προκύψουν.

Οι εργασίες με τις οποίες απασχολούνταν ήταν ως επί το πλείστον, περιστασιακές. Τα υποκείμενα της έρευνας, κατά διαστήματα, άλλαζαν δουλειά για να καταφέρουν να αναζητήσουν καλύτερες οικονομικές απολαβές. Η οικονομική κρίση που ταλάνιζε την κοινωνία, λειτούργησε επιβαρυντικά ως προς την ικανότητα των ιδιοκτητών να διατηρήσουν ανοιχτά τα καταστήματα τους, τα οποία σταδιακά οδηγήθηκαν στην πτώχευση και στην ανεργία πολλών εργαζομένων. Μερικοί εκ των οποίων και οι συμμετέχοντες του δείγματος.

«*Για τα τελευταία χρόνια μέχρι το 2010, δούλευα σε μια έκθεση επίπλων. Ε μετά ήταν και ακριβό το ενοίκιο. Έκλεισε. Ύστερα στα 60 σου, ποιος θα σε πάρει για δουλειά; Εδώ δεν παίρνουν εικοσάρηδες και δεκαοχτάρηδες».* (Σ.6, Ερ. Α2.1,2)

Οι θέσεις στις οποίες απασχολήθηκαν τα μέλη του δείγματος ήταν αγροτικές – γεωργικές, στη φροντίδα άλλων ανθρώπων και ασθενών, υπάλληλοι σε καταστήματα και επιχειρήσεις, σε δημόσιες υπηρεσίες και δομές (ΚΑΠΗ, καθαρισμός Δήμου). Μια συμμετέχουσα παρακολουθεί αυτή την περίοδο μια δεύτερη σχολή ώστε να μπορέσει να αλλάξει τον τομέα απασχόλησης της και να ασχοληθεί με την μαγειρική, «*Μετά*

που έφυγα από το ανθοπωλείο έκανα διάφορα πράγματα τώρα είμαι και εγώ στη σχολή μαγειρικής. Γιατί θέλω να αλλάξω τομέα», (Σ.1, Ερ. Α2.1,2). Οι εργασίες που αναφέρονται δεν απαιτούν κάποιο ιδιαίτερο μορφωτικό επίπεδο όμως κάποιες είναι εξειδικευμένες και αρκετά ψυχοφθόρες και καταπονητικές.

Οι συνεντευξιαζόμενοι σχολιάζουν:

«Δεν δουλεύω, παλιά δούλευα τώρα δεν μπορώ. Έχω πρόβλημα. Έχω κάνει ανοιχτή εγχείρηση καρδιάς, τώρα μου βρήκανε και άλλο ανεύρισμα, αύριο έχω ραντεβού με το γιατρό. Παλιότερα ήμουν ξενοδοχουπάλληλος».

«Παλιά δούλευα σε οικοδομές, γεωργικά, αμπέλια, σε ελαιουργεία, στις ελιές, εδώ στον Δήμο Ηρακλείου δούλεψα, είχα 6-7 συμβάσεις. Τώρα δεν εργάζομαι, έχω κάρτα ανεργίας. Αλλά και να θέλω να πάω κάπου έχω τα παιδιά και δεν μπορώ να δουλέψω. Είναι 4 χρόνια που δεν εργάζομαι. Έχω και πρόβλημα με το ισχίο και δεν μπορώ».

«Δούλευα, έβλεπα γιαγιάδες, δεν μιλούσα καθαρά όπως μιλάω τώρα.{…}Έχω δουλέψει και στα αμπέλια, γενικά γεωργικές δουλειές σαν εργάτρια. Ψάχνω να βρω δουλειά αλλά είναι δύσκολο επειδή έχω αναλάβει όλα τα παιδιά και τις δουλειές του σπιτιού».

Συνοψίζοντας, και μέσα από τις απόψεις των μελών του δείγματος, οι λόγοι για τους οποίους δυσκολεύονται να αναζητήσουν κάποια εργασία είναι:

1) Προβλήματα υγείας
2) Ανατροφή παιδιών – συντήρηση κατοικίας
3) Ηλικία

Στην ερώτηση ποια είναι τα συνολικά εισοδήματα στην κατοικία τους καθώς και αν λαμβάνουν κάποια επιδόματα οι συνεντευξιαζόμενοι απάντησαν, ότι τις περισσότερες φορές, το κράτος τους παρέχει οικονομική στήριξη με τα κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια που πληρούν, όμως δεν επαρκεί για την κάλυψη των βασικών αναγκών του νοικοκυριού τους.

Συγκεντρώνοντας τα επιδόματα με βάση τις αναφορές του δείγματος, έχουμε τα εξής:

- ΚΕΑ (Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης)
- Α21 (Επίδομα παιδιού – εξαρτημένων μελών/παιδιών στην οικογένεια)
- Επίδομα Ενοικίου
- Επίδομα Ανεργίας

- Σύνταξη ΟΓΑ

Το ύψος του εισοδήματος κυμαίνεται από 150-300€. Η υψηλή αποστέρηση που βιώνουν οι κάτοικοι στην περιοχή, τους οδηγεί σε μια σχέση εξάρτησης με τις επιδοματικές ενισχύσεις εξαιτίας της ανεργίας και της έλλειψης βασικών πόρων διαβίωσης. Οι κάτοικοι εκφράζουν την λύπη τους και την δυσαρέσκεια τους καθώς το ποσό δεν αρκεί για να επιβιώσουν αξιοπρεπώς, στερούμενοι αγαθά που θεωρούνται κοινωνικά αποδεκτά και αναγκαία να υπάρχουν στη ζωή ενός ανθρώπου.

Όπως επισημαίνεται στην συνέντευξη 2 και 3, οι συνεντευξιαζόμενες «δεν βγαίνουν» με ένα επίδομα 200€ - 300€ και αναγκάζεται η μια εκ των δύο, να πουλάει λαχεία για να μπορέσει να εξασφαλίσει τα προς το ζην. (*«Δεν βγαίνω με το επίδομα των 200€.. Λαχεία πουλώ για ένα χαρτζιλίκι»), («Παίρνω μια μικρή σύνταξη από τον ΟΓΑ, χηρείας, 300€. Είναι δύσκολο να τα βγάλω πέρα»).*

Εκτός από τις επιδοματικές πολιτικές, οι κάτοικοι στρέφονται συμπληρωματικά και στους συγγενείς, τους φίλους και τους γείτονες προκειμένου να καταφέρουν να καλύψουν κάποιες ανάγκες τους. Εφόσον υπάρχουν καλές σχέσεις μεταξύ τους, σπεύδουν να τους βοηθήσουν γνωρίζοντας την ήδη επιβαρυμένη κατάσταση τους:

«Μένω μόνη μου. Παίρνω το επίδομα ΚΕΑ, λίγο τα παιδιά βοηθάνε, δεν έχω λεφτά στην άκρη. Ίσα ίσα να πληρώνω το ενοίκιο». (Σ.4, Ερ. Α2.3,4)

«Παίρνω 170€ το μήνα από το επίδομα ΚΕΑ. Βγαίνουν δύσκολα οι λογαριασμοί και κάθε μήνα κάνουμε οικονομία όπου μπορούμε για να πληρώσουμε ενοίκιο, ρεύμα, νερό κτλ αλλά μας βοηθάνε και πολύ οι γείτονες». (Σ.7, Ερ. Α2.3,4)

Όπως διαπιστώνεται, πρωταρχικό μέλημα των ανθρώπων είναι να αποπληρώσουν τα μηνιαία πάγια όπως είναι οι λογαριασμοί, με την διαδικασία της αποταμίευσης. Μέσα από την φτώχεια που βιώνουν, δεν έχουν περιθώρια να καλύπτουν όλες τις ανάγκες κάθε μήνα γ αυτό θέτουν προτεραιότητες έτσι ώστε να καταφέρνουν να εξασφαλίζουν έστω τους πιο αναγκαίους πόρους που είναι το ρεύμα, το νερό.

Παράλληλα, μερικοί από τους συμμετέχοντες δεν μπορούν να λάβουν ούτε τα επιδόματα λόγω ελλιπών κριτηρίων και μη ασφάλισης με αποτέλεσμα να επιτείνεται το φαινόμενο της φτώχειας στα νοικοκυριά τους : *«Μόνο το επίδομα του σπιτιού παίρνω. Τα υπόλοιπα δεν μπορώ γιατί δεν έχω ασφάλεια», «… Έχω καταθέσει τα*

χαρτιά μου στον ΟΓΑ. Επειδή τα ένσημα τότε που δούλευα δεν τα συμπλήρωνα. Και είχα κάνει αίτηση για υπερήλικων. Μου την απορρίψανε. Λέει, μπορείς να κάνεις ένσταση. Έκανα ένσταση και αυτή μου την απορρίψανε».

Από την άλλη, δεν λείπουν η αγανάκτηση και οι προβληματισμοί των κατοίκων, να μετακομίσουν ξανά στον τόπο καταγωγής τους, με την προσδοκία ότι θα αντιμετωπίσουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και ευκαιρίες εκεί: *«Το Α21 παίρνω και την επιδότηση ενοικίου από το κράτος. Είναι δύσκολα. Και μοναχός να είσαι όταν δεν έχεις δουλειά είναι δύσκολο. Είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα. Και στο χωριό να θέλω να πάω (Αρκαλοχώρι), έχει κάνει σεισμό πριν 6 μήνες, και έχουν διαλύσει όλα».* (Σ.5, Ερ. Α2.3,4)

Τέλος, μια περίπτωση συνεντευξιαζόμενης, διαθέτει παραπάνω από ένα εισοδήματα στην κατοικία της όμως ακόμα, οι συνθήκες παραμένουν δύσκολες για την συντήρηση του σπιτιού και όλων των υποχρεώσεων :

«*Προέρχονται από όλα τα μέλη, ο αδερφός μου δουλεύει σε ασφαλιστικό γραφείο οπότε ο καθένας συμβάλλει στο δικό του κομμάτι. {..} Ε λίγο ζόρικα είναι τα πράγματα, το καλό είναι ότι ο καθένας συνεισφέρει. Έτσι μπορούμε και τα βγάζουμε πέρα. Απλά κάποια έξοδα που είναι μεγάλα, δηλαδή η συντήρηση του σπιτιού, το οποίο είναι ένα παλιό σπίτι και χρειάζεται ανακαίνιση είναι πάρα πολύ δύσκολο έως αδύνατο να γίνει. Έτσι απλά έχουμε μείνει στο να επιβιώνουμε και να έχουμε τα απαραίτητα και να περνάμε καλά».* (Σ.1, Ερ. Α2.3,4)

Στην τελευταία ερώτηση της συγκεκριμένης υποενότητας, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν έχει σκεφτεί ή επιθυμήσει να συμμετάσχει σε κάποιο συνεργατικό εγχείρημα (κοινωνικό συνεταιρισμό) ενώ επίσης, υπήρχε δυσκολία να καταλάβουν το νόημα της ερώτησης. Πολλοί δεν της έδωσαν ιδιαίτερη σημασία καθώς έχουν να αντιμετωπίσουν πολύ σοβαρότερα προβλήματα από το να ενταχθούν ή να ιδρύσουν μια συνεταιριστική επιχείρηση. Ωστόσο, μια συμμετέχουσα η οποία ξεκίνησε τις διαδικασίες για την ίδρυση μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης μαζί με ένα οικείο της πρόσωπο, δεν την ολοκλήρωσε. Όπως θα αναλυθεί παρακάτω, αρκετά από τα μέλη του δείγματος ενδιαφέρονται για το κοινωνικό γίγνεσθαι της περιοχής της Αγίας Τριάδας όμως κανένας δεν παίρνει την πρωτοβουλία να ασχοληθεί διεξοδικά με την ανανέωση και την ενίσχυση της συνοικίας.

5.2.1.3 Συνθήκες εκπαίδευσης

Στην υποενότητα αυτή, θα εξεταστεί ο βαθμός ικανοποίησης των συμμετεχόντων από τις συνθήκες εκπαίδευσης που έχουν λάβει, πιθανοί παράγοντες που οδήγησαν στην διακοπή ή την στέρηση της καθώς και οι εμπειρίες των παιδιών τους στον τομέα της εκπαίδευσης.

Όπως παρατηρήθηκε στον Πίνακα 1 και στο Γράφημα 3, υπάρχει ποικιλομορφία στα αποτελέσματα που έχουμε λάβει για την εκπαίδευση. Αρχικά, τα έξι από τα οχτώ μέλη του δείγματος δηλώνουν ικανοποιημένοι από την εκπαίδευση που έχουν αποκτήσει όμως δεν απουσίαζαν τα προβλήματα κατά την διάρκεια αυτής.

Οι κάτοικοι αναφέρουν:

«Κοίτα, εγώ πήγα σε επαγγελματικό λύκειο. Γιατί ήξερα ότι με αυτό τον τρόπο θα μπορούσα να περάσω πιο εύκολα στο ΤΕΙ. {...}Μου άρεσε περισσότερο η τεχνολογία τροφίμων, αλλά είχε μόνο στην Αθήνα. Εκείνη τη χρονιά τα αμπέλια έπαθαν ζημιά και ο πατέρας μου έμεινε χωρίς χρήματα. Οπότε μου λέει ξέχνα το δεν μπορείς να ανέβεις Αθήνα θα μείνεις να σπουδάσεις εδώ». (Σ.1, Ερ. Α3.1)

«Σχολείο δεν πήγα. Ήμασταν 10 παιδιά και ο μπαμπάς μου δεν είχε την οικονομική δυνατότητα». (Σ.3, Ερ. Α3.1)

«Εγώ έχω τελειώσει το δημοτικό μέχρι την 6η τάξη, πάνω στο χωριό. Ήταν λίγο δύσκολο να συνεχίσω, και στο γυμνάσιο που είχα γραφτεί και είχα πάει μια χρονιά, πήγαινα με λεωφορείο και ήταν λίγο δύσκολο. Γιατί άμα έχανες το λεωφορείο μετά πήγαινες με τα πόδια στο χωριό». (Σ.5, Ερ. Α3.1)

«Έχω τελειώσει το Δημοτικό, ήμουν καλή μαθήτρια. Εκείνα τα χρόνια ήταν πολύ δύσκολα. Διότι τότε πλήρωνες εγγραφή για να πας στο γυμνάσιο. Προσφέρθηκε βέβαια ένας δάσκαλος μου. Έπιασε τη μάνα μου. Κυρά Μαρία επειδή είναι ξύπνια η κόρη σου είναι καλή μαθήτρια, ήταν η άριστη μου μαθήτρια θα τη βοηθήσω εγώ. Η μάνα μου τώρα σου λέει να υποχρεώνομαι τώρα στο δάσκαλο. Είχα πιάσει το μεταξύ δουλειά. 13 χρονών είχα πάει στη δουλειά». (Σ.6, Ερ. Α3.1)

«Σχολείο δεν πρόλαβα να πάω γιατί πέθαναν οι γονείς μου». (Σ.7, Ερ. Α3.1)

Όπως συμπεραίνεται από τις αφηγήσεις τους, ως προς τον τομέα της εκπαίδευσης, οι συνεντευξιαζόμενοι βίωσαν μερική ή ολική αποστέρηση εξαιτίας κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων. Αντιμετώπιζαν έντονες οικονομικές δυσκολίες στην ολοκλήρωση της γι αυτό και ορισμένοι αναγκάστηκαν να την εγκαταλείψουν. Επίσης, άλλοι παράγοντες δυσκολίας ήταν ο θάνατος των γονέων χωρίς τους οποίους δεν υπήρχε στήριξη για την συνέχιση της εκπαίδευσης ή η απόσταση την οποία έπρεπε να διαβούν από το σπίτι τους μέχρι το σχολείο. Δύο από τους έξι δεν παρακολούθησαν την εκπαίδευση στην Ελλάδα καθώς προέρχονται από χώρες του εξωτερικού (Αλβανία – Ουκρανία) ενώ δύο ακόμα δεν έχουν ενταχθεί ποτέ στις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Όσοι έχουν παιδιά εκφράζουν την ικανοποίηση τους για τις συνθήκες εκπαίδευσης τους και προσπαθούν να τα μυήσουν προς την μόρφωση και την παιδεία για να έχουν ένα καλύτερο μέλλον στη ζωή τους, με περισσότερες ανέσεις και ευκαιρίες σε σχέση με τους ίδιους. Θεωρούν την εκπαίδευση ως ύψιστο αγαθό στη ζωή και χωρίς το οποίο είναι δύσκολο να πορευτεί κάποιος άνθρωπος. Έτσι, προσπαθούν να περιορίσουν τα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίσουν τα παιδιά μέσα από το σχολείο, σεβόμενοι τον θεσμό της εκπαίδευσης προκειμένου να έχουν μια ανοδική κοινωνική κινητικότητα μέσα από αυτήν.

«Όλα τα παιδιά μου πήγαν σχολείο εδώ στην περιοχή. Τους άρεσε και τώρα πηγαίνουν και τα εγγόνια μου. Εγώ τράβηξα πολλά επειδή δεν πήγα σχολείο και δεν θέλω να το τραβήξουν και τα παιδιά μου». (Σ.7, Ερ. Α3.2)

Ωστόσο, παρατηρούνται δυσκολίες για κάποια παιδιά όσον αφορά στο να συμβαδίσουν με τους υπόλοιπους μαθητές της τάξης λόγω δυσκολίας εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για την μια περίπτωση της συνεντευξιαζόμενης που έφυγε από την Ουκρανία. Επιπλέον, εμφανίζεται και το φαινόμενο της σχολικής διαρροής. Παρατηρήθηκε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις εγκατάλειψη του σχολείου εξαιτίας της άμεσης ανάγκης οικονομικής στήριξης της οικογένειας. Από αυτό συμπεραίνεται, πόσο η αποστέρηση έχει επηρεάσει τις ισορροπίες της οικογένειας αναγκάζοντας τα παιδιά να αναλάβουν ευθύνες ενηλίκων προκειμένου να παρέχουν οικονομική βοήθεια στην οικογένεια τους. Το σχολείο δεν αποτελεί προτεραιότητα τους σε σχέση με την απόκτηση χρημάτων. Όπως επισημαίνεται και μέσα από τα λόγια τους:

«Ναι, τους αρέσει. Τώρα που έχουν εξετάσεις είναι λίγο δύσκολο γιατί δεν μιλάνε καλά η γλώσσα». (Σ.8, Ερ. Α3.2)

«Ο Κ. και αυτός το σταμάτησε το γυμνάσιο, δεν τα έπαιρνε τα γράμματα, έκατσε ένα μήνα και το σταμάτησε. Του είπα να ξαναπάει αλλά θα δούμε. Δεν μπορώ να το πιέσω και το παιδί. Είναι εύκολο να πάει στο σχολείο αλλά άμα δεν τα πάει τα γράμματα. Γιατί να πηγαίνει τότε;» (Σ.5, Ερ. Α3.2)

Στη συνέχεια, οι έξι από τους οχτώ συμμετέχοντες ήταν δύσκολο να απαντήσουν στην ερώτηση για το αν διαθέτουν τις κατάλληλες δεξιότητες για να ενταχθούν ξανά στην αγορά εργασίας δεδομένου ότι ένα μεγάλο μέρος του δείγματος δεν έχει ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Μια συνεντευξιαζόμενη όμως, θεωρεί ότι έχει τις ικανότητες να επανενταχθεί στον εργασιακό χώρο και άλλη μια έχει την επιθυμία να ενταχθεί αλλά δυσκολεύεται και συμμετέχει σε προγράμματα του ΟΑΕΔ.

5.2.1.4 Κοινωνική Φροντίδα / Υγεία

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, θα αναλυθούν οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και υγείας που βρίσκονται στην περιοχή της Αγίας Τριάδας και τις επισκέπτονται τα μέλη του δείγματος, το αίσθημα ικανοποίησης τους καθώς και τυχόν δυσκολίες που αντιμετωπίζουν.

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, παρατηρήθηκε ότι όλα τα μέλη του δείγματος ακόμα και οι συγγενείς τους ταλαιπωρούνται με κάποιο πρόβλημα σωματικής ή / και ψυχικής υγείας το οποίο τους δεσμεύει στην ανεργία και στην μη κάλυψη όλων των αναγκών και των υποχρεώσεων που απαιτεί το νοικοκυριό. Πολλές φορές, δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να ανταποκριθούν στις διαδικασίες που απαιτούνται για την θεραπεία τους, επιβαρύνοντας την υγεία τους.

Η πλειοψηφία του δείγματος, (επτά στους οχτώ, 7/8) απευθύνονται στο νοσοκομείο και στις υπηρεσίες υγείας του Δήμου για ζητήματα υγείας, με τις οποίες δηλώνουν ικανοποιημένοι. Έχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτές καθώς τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς πραγματοποιούν ανά τακτά διαστήματα δρομολόγια από και προς τα νοσοκομεία ενώ «πιάτσες» ταξί υπάρχουν πολύ κοντά στην περιοχή της

Αγίας Τριάδας. Επίσης, έχουν μια θετική εμπειρία από την επαφή τους με τις δομές και παρέχεται βοήθεια όποτε την χρειάζονται από το προσωπικό. Απόλυτα διαφορετική άποψη εκφράζει μια συμμετέχουσα, η οποία δεν δηλώνει ευχαριστημένη από τις υπηρεσίες υγείας του Δήμου επειδή απαιτούνται αρκετά χρήματα, τα οποία η ίδια δεν διαθέτει για να μπορεί να εξυπηρετηθεί.

«Από το νοσοκομείο καλημέρα του λες λεφτά θέλει». (Σ.2, Ερ. Α4.2)

Οι κρατικές και κοινωνικές υπηρεσίες που εξυπηρετούν τις ανάγκες των πολιτών της Αγίας Τριάδας είναι:

- ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)
- ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)
- ΚΕΜ (Κέντρο Ένταξης Μεταναστών)
- ΚΕΠ (Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών)

Οι κάτοικοι δείχνουν πολύ ευχαριστημένοι από την εξυπηρέτηση που δέχονται και την ύπαρξη των συγκεκριμένων υπηρεσιών καθώς αποτελούν το επίκεντρο για την στήριξη και την κάλυψη των αναγκών των αποστερημένων νοικοκυριών και των ευάλωτων ομάδων της περιοχής. Εξηγούν πως η εμπειρία τους είναι εξ ολοκλήρου θετική, το προσωπικό εστιάζει στην κάλυψη των αναγκών τους και οι κοινωνικοί επιστήμονες εξετάζουν με βάση κοινωνικών κριτηρίων τις παροχές που δικαιούνται και τους ενημερώνουν για τις δράσεις της περιοχής (συσσίτια – κοινωνικό φαρμακείο – παντοπωλείο) από τις οποίες μπορούν να προμηθευτούν τα αναγκαία για την επιβίωση τους. Παρέχεται ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη και διοργανώνονται ομάδες δραστηριοτήτων για τους ηλικιωμένους κυρίως, στο χώρο του ΚΑΠΗ. Ακόμα, ανά περιόδους, Χριστούγεννα και Πάσχα, προσφέρονται γεύματα στους κατοίκους της περιοχής ενώ καθημερινά προσπαθούν να τους βοηθάνε για την διαχείριση των προβλημάτων τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι συνεντευξιαζόμενοι να μη χρειάζεται να καλύπτουν οι ίδιο ένα μέρος των βασικών τους βιοποριστικών αναγκών. Όλοι έκαναν ιδιαίτερη αναφορά στην κοινωνική λειτουργό των ΚΑΠΗ και την εξυπηρέτηση που αυτή τους προσφέρει για την έγκαιρη παρέμβαση και κάλυψη πολλών από των αναγκών τους.

Στα ΚΕΠ με βοηθάνε, και εδώ η κ. Π. ότι της ζητήσω με βοηθάει. Δεν παίρνω από πουθενά φαγητό αλλά με βοηθάνε εδώ στο ΚΗΦΗ για φάρμακα και γιατρούς. Αν θέλω να μου κλείσουν ένα ραντεβού, ή να μου γράψουν τα φάρμακα. (Σ.3, Ερ. Α4.3,4)

Ναι κάνω χρήση και δεν έχω παράπονο από κανένα. Όλοι με εξυπηρετούν και όλοι με ξέρουν κάθε φορά που πηγαίνω. Με σέβονται. Εδώ στο ΚΕΜ με βοηθάνε πολύ οι υπάλληλοι όλοι. (Σ.7, Ερ. Α4.3,4)

Ένα ιδιαίτερα θετικό χαρακτηριστικό είναι ότι η πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες είναι εύκολη, τόσο από θέμα τοποθεσίας όσο και από θέμα εξυπηρέτησης του επαγγελματικού προσωπικού. Μια κάτοικος ωστόσο, δεν είναι ενημερωμένη για τις άλλες υπηρεσίες της συνοικίας παρά μόνο το Κέντρο Κοινότητας.

Εκτός από τις παραπάνω δομές που αναφέρθηκαν, στην περιοχή της Αγίας Τριάδας λειτουργεί η Εκκλησία, το κοινωνικό παντοπωλείο και φαρμακείο τα οποία με το πέρασμα των χρόνων έχουν βοηθήσει σημαντικά τους κατοίκους με υλική καθώς και υποστηρικτική βοήθεια. Μεγάλο μέρος του δείγματος στρέφεται σε αυτές για την λήψη τροφίμων, ρουχισμού αλλά και χρηματικής βοήθειας όμως υπάρχουν και εκείνοι που αρνούνται να δεχτούν την βοήθεια της Εκκλησίας συγκεκριμένα, πιστεύοντας πως με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζουν και προστατεύουν την αξιοπρέπεια τους. Οι μορφές αποστέρησης που βιώνουν οδηγούν στον κοινωνικό στιγματισμό και την περιθωριοποίηση γι αυτό αποφεύγουν την έκθεση σε συσσίτια και «δράσεις φιλανθρωπίας». Το αίσθημα της αξιοπρέπειας και της περηφάνιας αναφέρθηκε πολλάκις στις συνεντεύξεις καθώς οι περισσότεροι συμμετέχοντες θεωρούν απαραίτητο να το θωρακίσουν λόγω ότι στερούνται πολλές από τις ελευθερίες και τα δικαιώματα τους. Το να απευθυνθούν στην Εκκλησία το θεωρούν ντροπή και προτιμούν να πεινάσουν όπως δήλωσαν παρά να ζητήσουν φαγητό από κει, «*Δεν ενδιαφέρομαι για εκκλησία ή φιλανθρωπικούς συλλόγους. Προτιμώ να πεινάσω παρά να πάω να πάρω φαγητό από κει. Ότι έχω στο σπίτι μου. Πότε δεν πάω να ζητήσω φαγόσιμα. Έχω μια περηφάνια».* (Σ.3, Ερ. Α4.5). Μέσα από τις αφηγήσεις τους, φαίνεται μεγάλη ανάγκη τους να διατηρήσουν αλώβητη την αξιοπρέπεια τους:

«Το παντοπωλείο βοηθάει καμιά φορά που δίνει δωρεάν τρόφιμα. Αλλά δεν έχω πάει πουθενά αλλού, γιατί ντρέπομαι». (Σ.3, Ερ. Α4.5)

«Ναι εδώ στην Αγία Τριάδα στην εκκλησία στον Πάτερ Κ., καμιά φορά πάω αν έχω πρόβλημα και με βοηθά. Και τρόφιμα μου δίνει αν χρειάζομαι. Και στο κοινωνικό φαρμακείο και το παντοπωλείο». (Σ.5, Ερ. Α4.5)

5.2.1.5 Ανάγκες και προβλήματα / προσδοκίες ζωής

Στην συγκεκριμένη υποενότητα, θα περιγραφούν οι σχέσεις των συμμετεχόντων με την οικογένεια τους και κατά πόσο λαμβάνουν στήριξη όταν την χρειαστούν, οι βασικές ανάγκες που έχει έλλειψη το νοικοκυριό τους καθώς και οι προσδοκίες που θέτουν για το άμεσο μέλλον τόσο για τον εαυτό τους όσο και για τα παιδιά τους.

Οι εφτά από τους οχτώ ερωτώμενους (7/8), εκείνοι δηλαδή οι οποίοι διαθέτουν οικογένεια και συγγενικό περιβάλλον, απάντησαν ότι οι σχέσεις τους με το στενό οικογενειακό κύκλο τους είναι θετικές και τους προσφέρεται πάντα οικονομική, υλική, και ψυχολογική υποστήριξη όταν έχουν ανάγκη. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες είναι πλείστες όμως ο θεσμός της οικογένειας παραμένει ανεκτίμητη αξία στις ζωές τους ως μια μορφή στήριξης και αμοιβαίας αγάπης. Μια ήταν η συμμετέχουσα που δεν έχει συγγενείς και οικογενειακά μέλη στα οποία μπορεί να απευθυνθεί όταν έχει ανάγκη για στήριξη, οπότε δεν απάντησε στο ερώτημα. Από την πρότερη συζήτηση όμως, κατανοήσαμε πως συντηρεί μόνη της τον εαυτό της, χωρίς άλλη βοήθεια.

«Υποστηρίζουμε ο ένας τον άλλον. Ειδικά η κόρη βοηθάει περισσότερο. Αν της ζητήσω χρήματα για να πάω να κάνω εξετάσεις θα μου πει εγώ θα στα δώσω. Δεν έχω προβλήματα με τα παιδιά παρόλο που χώρισα. Κάθομαι και συζητάμε με τα παιδιά. Υπάρχει ησυχία στο σπίτι. Είμαι ευτυχισμένη με την οικογένεια που έχω αλλά και εγώ τους έχω σταθεί» (Σ.4, Ερ. Α5.1)

Γίνεται φανερό από τέτοιου είδους απαντήσεις πως σε περιόδους οικονομικής ανασφάλειας και κρίσης οι οικογένειες ως επί το πλείστον συσπειρώνονται για να στηρίξουν τα μέλη τους, σε ένα πνεύμα αλληλεγγύης.

Όσον αφορά την ερώτηση σχετικά με την περιγραφή των βασικών αναγκών του νοικοκυριού, οι απαντήσεις όλων των συνεντευξιαζόμενων συγκλίνουν ως προς

τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και την αδυναμία τους να ανταπεξέλθουν πλήρως στα πάγια έξοδα διαβίωσης τους. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει έντονη δυσκολία στην αποπληρωμή εξόδων όπως οι λογαριασμοί – το κόστος των οποίων τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί ραγδαία και αυτό έχει άμεσο αντίκτυπο στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Άλλα σημαντικά έξοδα είναι η συντήρηση των κατοικιών τους καθώς και η εύρεση καθημερινής τροφής.

«Οι ανάγκες είναι πολλές και δύσκολες. Άμα έρθει το ρεύμα, το νερό και το ενοίκιο, όλα μαζί τότε θα πρέπει να κάνουμε οικονομία να τα καλύψουμε. Δεν μου αρέσει να τα χρωστάω. Ήρθαν πρέπει να πληρωθούν» (Σ.3, Ερ. Α5.2)

«Ψυγείο δεν είχαμε αλλά κάναμε οικονομία και πήραμε. Πλυντήριο δεν έχω. Πλένω με τα χέρια» (Σ.7, Ερ. Α1.2)

«Το οικονομικό, οι λογαριασμοί. Είναι δύσκολα. Δεν μπορείς να φας ότι θες, άμα δεν έχεις πρόσβαση». (Σ.2 Ερ. Α.5.2)

Σημαντικός παράγοντας δυσκολίας διαχείρισης των αναγκών που απαιτούν τα νοικοκυριά στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες αποτελεί η μονογονεϊκότητα. Ένας γονιός επιβαρύνεται με περισσότερες ευθύνες, συντήρησης του σπιτιού, ανατροφή παιδιών, εύρεση εργασίας και χρημάτων γεγονός που δυσχεραίνει την ικανότητα του να ανταποκρίνεται στον μέγιστο βαθμό σε όλα αυτά τα καθήκοντα.

«Κοίταξε να δεις, οι βασικές ανάγκες καλύπτονται και από μένα, αλλά άμα δεν έχεις και την γυναίκα σου να βοηθήσει λίγο είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα». (Σ.5, Ερ. Α5.2)

Ένα από τα μέλη του δείγματος εξέφρασε την ανάγκη της να αυξηθούν οι βρεφονηπιακοί σταθμοί που λειτουργούν και τους μήνες του καλοκαιριού. Η ανάγκη της αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι αναγκάζεται να παραμένει στο σπίτι και να φροντίζει το μικρότερης ηλικίας παιδί της και αυτό περιορίζει τον χρόνο που θα μπορούσε να διαθέσει για την αναζήτηση και την συμμετοχή της σε κάποια εργασία προκειμένου να βιοποριστεί αξιοπρεπώς.

Παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της συγκεκριμένης περιοχής, παρουσιάζονται ταπεινοί ως προς τις προσδοκίες τους για την ζωή. Δεν αναζητούν πράγματα και υλικά αγαθά για τον εαυτό τους. Αντίθετα, δίνουν έμφαση

στην επιθυμία τους να χαίρουν τα παιδιά τους υγείας και ευημερίας. Επίσης, μια από τις συμμετέχουσες στην έρευνα, δηλώνει ότι θα ήθελε το σπίτι στο οποίο κατοικεί να της ανήκει ώστε να μην είναι αναγκασμένη κάθε μήνα να καταβάλλει ενοίκιο και αυτά τα χρήματα να τα διαθέτει για τις δικές της ανάγκες. Η απάντηση της αυτή συνδέεται και με όσα ειπώθηκαν κατά το προηγούμενο ερώτημα, στο οποίο όλοι συμφώνησαν πως η σημαντικότερη δυσκολία για εκείνους είναι η έλλειψη πόρων που βιώνουν. Η έλλειψη αυτή είναι η αρχή μιας σειράς προβλημάτων που επηρεάζουν καθοριστικά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες αναγκάζονται οι κάτοικοι να επιβιώσουν.

«Εντάξει για μένα ναι. Τα παιδιά είναι εντάξει. Δουλεύουνε έχουν την σειρά τους. Εντάξει εγώ δυσκολεύομαι. Θα ήθελα ένα σπίτι δικό μου. Και υγεία πάνω από όλα.» (Σ.4, Ερ. Α5.3)

«Όχι δεν θέλω τίποτα άλλο, τα παιδιά να είναι καλά και τα λεφτά έρχονται μοναχά τους». (Σ.5, Ερ. Α5.3)

«Τίποτα δεν θέλω να έχω, ούτε να αλλάξει. Υγεία θέλω μόνο γιατί τράβηξα πολλά». (Σ.4, Ερ. Α5.3)

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην διατήρηση της υγείας και την οικονομική ανακούφιση. Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος δηλώνει πως έχει την επιθυμία να εργαστεί, εφόσον καταφέρει να αντιμετωπίσει τα ζητήματα υγείας που εμποδίζουν αυτή τη διαδικασία, ώστε να είναι ένα παραγωγικό μέλος στην οικογένεια τους. Ωστόσο μια συμμετέχουσα παρουσιάζεται απαισιόδοξη για το μέλλον της καθώς πιστεύει ότι λόγω των προβλημάτων σωματικής και ψυχικής υγείας που αντιμετωπίζει οι πιθανότητες να επιβιώσει δεν είναι με το μέρος της.

«Εγώ πολλά χρήματα, ποτέ μου δεν ήθελα. Έπιασα χρήματα. Αλλά τα έδινα στο σπίτι. Ε ούτε πολλά πολλά λούσα θέλω. Αλλά δεν μπορείς και να φοράς ένα ρούχο χειμώνα καλοκαίρι που λέει ο λόγος. Θες και το παπούτσι σου.» (Σ.6, Ερ. Α5.5)

«Δεν θα ζω, με τα ψυχολογικά που έχω.» (Ερ. Α5.5, Σ.2)

5.3 Εκτίμηση αναγκών και Ανάπτυξης κοινότητας

5.3.1 Κοινωνική Οργάνωση / Κοινωνική Καθημερινότητα / Συλλογική Δραστηριότητα

Η ενότητα αυτή επικεντρώνεται στην περιοχή την Αγίας Τριάδας και πως βιώνουν οι άνθρωποι τη ζωή τους σε αυτήν. Αναλύονται τα κοινωνικά φαινόμενα, οι σχέσεις των κατοίκων, η κοινωνική και πολιτιστική δράση τους και συμμετοχή τους καθώς επίσης και οι προτάσεις τους για να γίνει πιο προσιτή και ανεπτυγμένη συνοικία. Μέσα από τις μαρτυρίες τους, έντονα θα φανούν οι αλλαγές που έχουν επέλθει με το πέρασμα των χρόνων.

Η πλειοψηφία των ανθρώπων από τους οποίους έχει συσταθεί το δείγμα της έρευνας, περιγράφοντας τις σχέσεις τους με τους υπόλοιπους ανθρώπους που κατοικούν στην περιοχή, περιγράφει θετική εμπειρία και πιστεύει ότι είναι σχετικά καλές. Εξαίρεση αποτελούν κάποιες περιπτώσεις κατοίκων των οποίων οι σχέσεις είναι πολύ θέρμες (*«Είμαι πολύ ικανοποιημένη. Όποτε έχω κάποια δυσκολία με βοηθάνε. Μου έχουν δώσει φαγητό, τρόφιμα. Εδώ και τόσα χρόνια με ξέρουν. Δεν έχω παράπονο από την Ελλάδα. Είναι η μάνα και ο πατέρας μου. Άμα συμβεί κάτι θα απευθυνθώ στους γείτονες να με βοηθήσουν»* (Σ.7, Ερ. Β1.1)) και κάποιες άλλες που είναι τυπικές ή αρνητικές. Αυτό έχει συμβεί λόγω παρεξηγήσεων και συγκρούσεων του παρελθόντος. Έτσι η εμπιστοσύνη μεταξύ τους έχει κλονιστεί. Ακόμα, παρατηρείται και άρνηση να αναπτύξουν σχέσεις ορισμένοι κάτοικοι με άλλους λόγω των φυλετικών τους διάφορων (στην περιοχή κατοικούν αρκετοί Ρωμά και Αφγανοί πρόσφυγες).

«Όχι δεν έχω σχέσεις με τους γείτονες. Με ποιους να έχω με τους γύφτους; Όχι δεν θέλω» (Ερ. Β1.1, Σ.2)

«Δεν έχω καθόλου σχέσεις με την γειτονιά. Δεν μιλάω με κανένα. Δεν θέλω παρεξηγήσεις. Μια φορά την πάτησα και με κατηγόρησαν χωρίς να τους γνωρίζω τους ανθρώπους στην γειτονιά και από τότε δεν συναναστράφηκα με κανένα. Βάζω την τηλεόραση μου και κρατώ το πλεχτό μου» (Ερ. Β1.1, Σ.3)

Ορισμένοι από τους κατοίκους θυμούνται έντονα περιστατικά αλληλεγγύης που έχουν βιώσει και έχοντας αυτές τις εμπειρίες τους είναι πιο εύκολο να

απευθυνθούν στους γείτονες τους για στήριξη και για να καλλιεργήσουν μια φιλική σχέση.

«Εγώ όταν γέννησα το γιο μου είχε πρόβλημα με γαστροοισοφαγική παλινδρόμηση. Όταν ήταν λίγων μηνών πνίγηκε. Βγήκαμε στους δρόμους με τη μάνα μου φωνάζοντας βοήθεια. Ευτυχώς ήταν ένας άνθρωπος και μας πήγε στο νοσοκομείο. Αυτό έχω σαν πιο έντονη ανάμνηση» (Σ.1, Ερ. Β1.1)

Από την άλλη όμως, κάποιοι συμμετέχοντες δεν επιθυμούν να απευθυνθούν στους γείτονες τους για να τους βοηθήσουν σε περίπτωση ανάγκης αλλά θα αρκεστούν στην οικογένεια τους. Τέλος, κάποιοι έχουν την ευχέρεια να ζητήσουν βοήθεια και στήριξη εάν χρειαστεί, χωρίς να έχει προηγηθεί κάποιο περιστατικό αλληλεγγύης που να τους αφορά.

«Μια καλημέρα την λέμε, αλλά δεν έχω πολλές παρτίδες. Αν έχω κάποια ανάγκη θα απευθυνθώ στην οικογένεια και όχι στους γείτονες. Από την ζωή μου έχω μάθει άμα θέλω κάτι να το βρίσκω μοναχός μου» (Σ.5, Ερ. Β1.1)

Καθώς η οικονομία πλήττεται και τα κοινωνικά προβλήματα οξύνονται παρατηρείται εντονότερα το φαινόμενο της αποξένωσης των ανθρώπων. Λόγω των προβλημάτων που ο καθένας έχει να αντιμετωπίσει στο νοικοκυριό του, οι σχέσεις με την γειτονιά έχουν ψυχρανθεί. Οι άνθρωποι έχουν γίνει περισσότερο καχύποπτοι και λιγότερο εξωστρεφείς, δεν μοιράζονται τις αγωνίες τους και τα προβλήματα τους και τείνουν προς την μοναχικότητα.

Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι οι απαντήσεις των ερωτώμενων διίστανται για το αν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ τους. Ενώ ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων ισχυρίζεται ότι δεν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ των κατοίκων στη συνέχεια οι ίδιοι παραθέτουν ορισμένους λόγους, οι οποίοι στο παρελθόν έγιναν αφορμή για την δημιουργία διενέξεων για παράδειγμα, η μη τήρηση των ωραρίων κοινής ησυχίας. Την κατάσταση αυτή δεν ευνοεί η κατασκευή των κτισμάτων από μη ηχομονωτικά υλικά (π.χ πέτρα).

«Ε καμιά φορά μπορεί να κάνει φασαρία το παιδί, να σου πει ο γείτονας γιατί κάνει φασαρία, ε και να δημιουργηθεί παρεξήγηση» (Σ.5, Ερ. Β1.2)

Ακόμα, ένας άλλος λόγος που μπορεί να οδηγήσει σε καθημερινή διαμάχη και εντάσεις είναι η δυσκολία εύρεσης θέσεων στάθμευσης λόγω της προβληματικής ρυμοτομίας της ευρύτερης περιοχής.

Η συνοικία της Αγίας Τριάδας, από το παρελθόν μέχρι και σήμερα αποτελούσε μια περιοχή με έντονη επαγγελματική δραστηριότητα σε διάφορους κλάδους. Η συμμετοχή των κατοίκων στις εργασίες ήταν μια ευκαιρία όχι μόνο για τον βιοπορισμό τους αλλά και για την κοινωνική ενσωμάτωση και την ανάπτυξη συναναστροφών μεταξύ τους. Από τις αναφορές τους φαίνεται πως οι κάτοικοι της περιοχής ασχολούνται με όλων των ειδών τα επαγγέλματα. Είναι μεγάλο το ποσοστό των ανθρώπων που δραστηριοποιούνται με χειρωνακτικές εργασίες, όπως για παράδειγμα εργασίες γης και οικοδομικές εργασίες. Ορισμένοι κάτοικοι διατηρούν δικές τους επιχειρήσεις στις οποίες απασχολούνται και άλλοι κάτοικοι της περιοχής. Υπάρχουν επίσης και άτομα που εργάζονται σε επιστημονικούς κλάδους (γιατροί και δάσκαλοι).

Από το δείγμα, διαπιστώνεται ότι η Αγία Τριάδα φαίνεται να συγκεντρώνει χαμηλό μορφωτικό κεφάλαιο με τους περισσότερους κατοίκους να απασχολούνται σε εφήμερες και ευκαιριακές εργασίες χωρίς ιδιαίτερη κοινωνική ασφάλιση.

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου περιέχονται μια σειρά από ερωτήσεις σχετικά με την εμπλοκή των κατοίκων μιας αποστερημένης κοινότητας στα κοινά της περιοχής. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, οι απαντήσεις περιγράφουν τη σχέση των κατοίκων της Αγίας Τριάδας με τους συλλόγους, τις οργανώσεις καθώς και τις εθελοντικές δράσεις της. Χαρακτηρίζονται από έλλειψη συμμετοχής και ενημέρωσης ως προς τις συλλογικές δραστηριότητες της συνοικίας και την έλλειψη οικειότητας με τους υπόλοιπους κατοίκους σε σχέση με τα παλαιότερα χρόνια.

«Θα ήθελα σαν παλιά, να μιλάνε περισσότερο οι άνθρωποι. Οι εποχές γίνονται χειρότερες, δε βελτιώνονται. Ο κόσμος χάλασε». (Σ.7, Ερ. Β2.8)

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες είτε δεν έδωσαν απαντήσεις σχετικά με το ζήτημα αυτό, είτε οι απαντήσεις τους ήταν αρνητικές. Λίγες ήταν οι εξαιρέσεις. Φαίνεται πως οι άνθρωποι τείνουν να αποξενώνονται και να απορροφώνται περισσότερο στα ζητήματα του οίκου τους. Τα τελευταία χρόνια η περιοχή είναι γνωστή τόσο για την δραστηριοποίηση εθελοντικών οργανώσεων όσο και για την

ανάπτυξη δράσεων με σκοπό την προσφορά, υλική και μη, στους κατοίκους όπως για παράδειγμα το κοινωνικό παντοπωλείο και τα συσσίτια. Το ενδιαφέρον των ανθρώπων, λοιπόν, στρέφεται σε αυτές, προκειμένου να εξασφαλίσουν τα προς το ζην τους, πολύ περισσότερο από ότι σε άλλου είδους οργανώσεις. Κάποιοι γνωρίζουν την ύπαρξη και την θετική συνεισφορά του πολιτιστικού συλλόγου, ως η πιο γνωστή οργάνωση γενικού ενδιαφέροντος και συμμετέχουν στις δράσεις που διοργανώνει, ενώ άλλοι παραμένουν πιο αποστασιοποιημένοι.

«Ναι και την προηγούμενη βδομάδα είχε εκλογές ο πολιτιστικός σύλλογο. Δεν πήγαμε να ψηφίσουμε, αλλά ξέρω ότι υπάρχει. Και υπάρχει στήριξη από αυτούς τους ανθρώπους. Είχαν γίνει και κάποιες εκδηλώσεις. Σταμάτησαν όλα λόγω της πανδημίας. Αλλά ήταν όμορφα, είχαμε μαζευτεί και είχαμε περάσει πάρα πολύ όμορφα» (Σ.1, Ερ. Β1.7)

Στα ερωτήματα που αφορούσαν την γνώση των ανθρώπων για την ύπαρξη εθελοντικών ομάδων, από τους περισσότερους κατοίκους δεν λάβαμε απαντήσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρήθηκε δυσκολία στην κατανόηση της έννοιας εθελοντισμός. Όλων η άποψη όμως συγκλίνει πως η προσφορά του ΚΗΦΗ είναι καθοριστικής σημασίας για την ενδυνάμωση τους. Αναφέρθηκε από μια συμμετέχουσα η σημασία του έργου της «τέχνης καθοδόν», μιας οργάνωσης που βοήθησε στην βελτίωση της εικόνας της περιοχής ζωγραφίζοντας τους τοίχους των κτισμάτων στις γειτονιές της Αγίας Τριάδας, *(«Υπάρχει το τέχνη καθοδόν, που είχε περάσει, είχε ζωγραφίσει, είχε ομορφύνει τους τοίχους τους άσχημους και είχε δώσει χρώμα στη γειτονιά».* (Σ.1, Ερ. Β1.6)). Για την βελτίωση της εικόνας της γειτονιάς παλαιότερα είχαν δραστηριοποιηθεί οι κάτοικοι βοηθώντας ο ένας τον άλλον καθαρίζοντας τα σπίτια της περιοχής.

«Οι υποδομές ήταν μια χαρά. Όλες οι γειτονιές βάφανε τα σπίτια τους. Τα κάναμε όλοι μαζί δεν περιμέναμε από τον δήμο ή κάποιον άλλο» (Σ.7, Ερ. Β2.4)

Ορισμένοι από τους κατοίκους της Αγίας Τριάδας δηλώνουν ικανοποιημένοι από τις συνθήκες ζωής τους στην περιοχή, ενώ κάποιοι εκφράζουν την δυσαρέσκεια τους για τις αλλαγές που έχουν επέλθει. Ζουν με έντονη ανασφάλεια, η οποία φυσικά εντείνεται όσο αποξενώνονται και δεν μοιράζονται τις ανησυχίες τους.

«Κοίταξε. Εγώ δεν ασχολούμαι και με πολλά πολλά. Ο καθένας τι κάνει στο σπίτι του και πώς είναι. Τους βλέπω τους ανθρώπους, μιλάμε. Να πάνε να ψωνίσουν έ να πούμε μια κουβέντα. Εμάς εδώ στη γειτονιά μας ήταν η καλύτερη ενορία. Πρώτα από όλα η Αγία Τριάδα ήταν η μικρή αγορά. Είχε καφενεία, είχε μπακάλικα. Τρελαινόσουν. Καθόμασταν όλοι οι γείτονες καλοκαίρι όλη νύχτα. Ποιος μας ενοχλούσε, κανείς; Παίζαμε εμείς, γαβγίζαμε. Όλη η γειτονιά καθότανε. Τώρα; Τώρα φοβάσαι να ανοίξεις την πόρτα σου» (Σ.6, Ερ.Β1.8)

«Συγκρίνοντας όλα αυτά τα χρόνια που ζω στην Αγία Τριάδα που είχε ζωή, είχε κατοίκους, είχε όμορφα σπίτια, ήτανε γειτονιά κι οι άνθρωποι ζούσαν όμορφα αυτό που τώρα μου μένει είναι η πίκρα. Βλέποντας σπίτια γκρεμισμένα, ακατοίκητα. Παρατημένα. Να μένουν πάρα πολλοί γύφτοι. Πάρα πολλοί. Δεν ξέρω. Ζούμε πλέον με κάποιο φόβο. Δεν ξέρουμε τι μας ξημερώνει. Πότε θα μας σπάσουν τα σπίτια να μπουν μέσα» (Σ.1, Ερ. Β1.8)

«Εντάξει, δεν έχω πρόβλημα. Είναι μια ήρεμη γειτονιά, ήρεμοι άνθρωποι, δεν μου έχουν δημιουργήσει ποτέ πρόβλημα. Έχω 30 χρόνια εδώ, από 23 χρονών» (Σ.4, Ερ. Β1.8)

5.3.2 Προβλήματα, Υποδομές, Φυσικό Περιβάλλον

Η υποενότητα αυτή μελετά τις απόψεις των ανθρώπων για τις υποδομές της συνοικίας της Αγίας Τριάδας, τα προβλήματα που υφίστανται (κοινωνικά φαινόμενα) καθώς και τις προτάσεις και τις λύσεις των συμμετεχόντων για πιθανές αλλαγές και βελτιώσεις στην περιοχή.

Στον ελεύθερο τους χρόνο, τα μέλη που απαρτίζουν το δείγμα, ασχολούνται με τις οικοκυρικές εργασίες και την ανατροφή των παιδιών τους. Οι περισσότεροι διατηρούν σχετικά συχνή επαφή με τους συγγενείς και τους φίλους τους, ασχολούνται με εξωτερικές δραστηριότητες παραδείγματος χάριν, βόλτες με τις γειτόνισσες ή περνούν χρόνο μόνοι τους εντός το σπιτιού.

«Βγαίνω καμιά βόλτα, πάω για κανένα καφέ με καμιά φίλη μου, για περπάτημα τώρα που άνοιξε ο καιρός. Σε κανένα συγγενή να πάω» (Σ. 4, Ερ. Β2.1)

Κάποιοι αναφέρουν πως ειδικά τις βραδινές ώρες αποφεύγουν να κυκλοφορούν, και φροντίζουν να επιστρέφουν στο σπίτι τους μέχρι τη δύση του

ηλίου. Αυτό οφείλεται λόγω του ότι η περιοχή της Αγίας Τριάδας είναι με αυτό τον τρόπο δομημένη που απαρτίζεται κυρίως από στενούς δρόμους και σοκάκια χωρίς ιδιαίτερο φωτισμό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι κάτοικοι να νιώθουν ανασφάλεια δεδομένου ότι η εγκληματικότητα στην κοινότητα είναι έντονο φαινόμενο.

«Τι άλλο τίποτα. Εγώ φοβάμαι τη νύχτα. Το πολύ πολύ 08:00 άιντε οχτώμισι να έχω πάει σε μια γειτόνισσα να πιούμε καφέ. Παραπάνω δεν κάθομαι. Γιατί είναι στενά» (Σ.6, Ερ. Β2.1)

«Παλιά ήταν, η παλιά εικόνα της γειτονιάς, μαγαζιά, παλιά αγορά, επαφή των κατοίκων, ανοιχτά σπίτια (φιλοξενία, αλληλεγγύη), επιχειρήσεις ανοιχτές, οικονομική ευμάρεια πολύ ωραία, ήρεμα. Τώρα, ο κόσμος είναι περίεργος, υπάρχουν κλέφτες, φοβούνται. Χάλασε η γειτονιά και το Ηράκλειο όλο» (Σ.7, Ερ. Β2.1)

Οι περισσότεροι άνθρωποι βιώνουν έντονα την ανασφάλεια στη γειτονιά. Η αλλαγή της από παλαιότερες εποχές είναι αισθητή. Πλέον, οι παλαιότεροι κάτοικοι έχουν αλλάξει, κάποιοι έχουν φύγει για άλλα μέρη του δήμου και κάποιοι άλλοι δεν είναι πια στη ζωή. Οι άνθρωποι δεν γνωρίζονται μεταξύ τους. Η συνθήκη αυτή δυσκολεύει και άτομα διαφορετικής καταγωγής να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο. Συμμετέχοντες που δεν γνωρίζουν καλά την ελληνική γλώσσα θα ήθελαν να υπάρξει μέριμνα για την εκμάθηση της, έτσι ώστε να μπορέσουν να προσεγγίσουν τους γείτονες τους και να κοινωνικοποιηθούν. Ο φόβος σε συνδυασμό με τις πολιτισμικές διαφορές που μπορεί να υπάρχουν εμποδίζουν τους ανθρώπους από το να έρθουν κοντά και να αναπτύξουν σχέσεις.

Οι άνθρωποι, συνήθως, όταν προκύπτουν έκτακτες ανάγκες απευθύνονται πρώτα στην οικογένεια και το στενό οικογενειακό τους κύκλο. Εάν υπάρχει οικειότητα ζητούν βοήθεια από τους γείτονές τους. Σε όσες περιπτώσεις υπάρχουν δομές που ανταποκρίνονται στην ανάγκη τους, ζητούν βοήθεια από αυτές, όπως παραδείγματος χάριν από την εκκλησία ή το ΚΗΦΗ. Οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες αναγκάζουν κάποιους να απευθύνονται σε οργανώσεις για την παροχή βοήθειας, πολλές φορές όμως, αν και βιώνουν έντονα δυσκολίες, προκειμένου να διατηρήσουν το ηθικό τους ψηλά προτιμούν να επιβαρυνθούν, παρά να ζητήσουν από κάποιον τρίτο βοήθεια.

«Ναι βέβαια. Υπάρχουν κάποιοι γείτονες ακόμα από τους παλιούς. Αν έχω ανάγκη από κάτι πιο προσωπικό θα μιλήσω είτε στον αδερφό μου είτε στο γιό μου» (Σ.1, Ερ.Β2.3)

Αναφορικά με τις κτιριακές υποδομές, οι περισσότεροι συμμετέχοντες συμφωνούν πως η κοινότητα αντιμετωπίζει πολλαπλά προβλήματα. Αν και υπάρχουν προσβάσιμες δομές σε κεντρικά σημεία της περιοχής η μετακίνηση των ανθρώπων πολλές φορές καθίσταται δύσκολη. Υπάρχουν πολλά εγκαταλελειμμένα και ετοιμόρροπα κτίρια τα οποία μπορούν ανά πάσα στιγμή να αποτελέσουν κίνδυνο για διερχόμενους πεζούς. Το γεγονός αυτό, μάλιστα οδηγεί όσους έχουν παιδιά να φοβούνται να τους επιτρέψουν να βγουν στη γειτονιά ακόμα και για παιχνίδι. Οι ανέμελες ώρες παιχνιδιού στην γειτονιά έχουν αντικατασταθεί από τον φόβο του κινδύνου μήπως τραυματιστεί κάποιο παιδί από τις δεδομένες συνθήκες. Έτσι, τα παιδιά δεν κοινωνικοποιούνται και απομονώνονται μέσα στο σπίτι μιας και δεν υπάρχουν παιδικές χαρές στην περιοχή, ούτε μπορούν να παίξουν στα σοκάκια.

«Δεν μου αρέσει που τα σπίτια δεν είναι καλά. Είναι επικίνδυνο και φοβάμαι να αφήσω τα παιδιά να παίζουν έξω. Ειδικά μετά τους σεισμούς» (Σ.8, Ερ. Β2.4)

Επιπλέον οι δρόμοι είναι στενοί και το γεγονός αυτό δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην εύρεση θέσεων παρκαρίσματος. Η κατάσταση δεν διευκολύνεται από την περίπλοκη ρυμοτομία της πόλης. Επιπροσθέτως, ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους οι κάτοικοι φοβούνται να κυκλοφορήσουν στη γειτονιά, κυρίως το βράδυ είναι η μη ύπαρξη φωτισμού σε καίρια σημεία της περιοχής.

«Όχι βέβαια. Ένα χάος είναι. Το πρόβλημα του πάρκινγκ είναι τεράστιο στην περιοχή μας. Και η καθαριότητα δεν είναι τόσο καλή. Αλλά δεν υπάρχει και κανείς να ελέγξει» (Σ. 1. Ερ. Β2.4)

«Όχι φυσικά. Έχουμε πρόβλημα με το πάρκινγκ. Προχθές δεν μπορούσα να περάσω ούτε πεζή. Το ένα δίπλα στο άλλο. Τι είναι αυτό το πράγμα» (Σ. 2, Ερ. Β2.4)

Άλλη μια έλλειψη της συνοικίας είναι οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου όπως τα πάρκα και οι παιδικές χαρές για τα παιδιά. Δεν υπάρχουν επιλογές για τον κόσμο να περάσει τον ελεύθερο χρόνο του εκτός του σπιτιού. Τα σοκάκια και οι δρόμοι της περιοχής δεν είναι καθαροί καθώς οι κάτοικοι δεν αφιερώνουν χρόνο στο να τους περιποιηθούν. Επίσης οι ιδιοκτήτες κατοικίδιων δεν διασφαλίζουν τη διατήρηση της καθαριότητας των δρόμων από τις ακαθαρσίες των ζώων.

«Έχει βρωμιά. Πολλές ακαθαρσίες και αμέλεια. Οι ιδιοκτήτες δεν φροντίζουν τα ζώα, όλη μέρα γαβγίζουν, δεν μαζεύουν τις ακαθαρσίες τους» (Σ. 3, Ερ. Β2.5)

Λίγοι είναι οι κάτοικοι που δεν διαπιστώνουν δυσκολίες και προβλήματα στις υποδομές της Αγίας Τριάδας.

Ως βασικό κοινωνικό ζήτημα της συνοικίας θεωρείται από την πλειοψηφία των κατοίκων η εγκληματικότητα, η οποία φαίνεται να είναι ένα σχετικά σύγχρονο φαινόμενο για την κοινότητα αυτή, λόγω και των διαφορετικών πληθυσμών που άρχισαν ανά τα χρόνια να κατοικούν στην περιοχή. Λόγω οικονομικής εξαθλίωσης, αναγκάζονται οι κάτοικοι να προβούν σε παράνομες πράξεις προκειμένου να μπορέσουν να επιβιώσουν. Οι πληθυσμοί που διαμένουν πλέον στην Αγία Τριάδα, πιθανόν και λόγω της διαφορετικής κουλτούρας που έχουν, συχνά φέρουν δυσκολία στους ημεδαπούς κατοίκους, εξαιτίας της έντασης και της φασαρίας που δημιουργούν, σε ώρες κοινής ησυχίας. Έντονη είναι επίσης στην περιοχή η χρήση και η διακίνηση ουσιών γεγονός που έχει προβληματίσει πολύ τους κατοίκους και ταυτόχρονα τους προκαλεί φόβο για το μέλλον.

«Υπάρχουν οι γύφτοι που είναι επικίνδυνοι. Υπάρχουν πολλά ναρκωτικά. Δεν είναι όλοι οι αλλοδαποί κακοί. Έχει υποβαθμιστεί πάρα πολύ η Αγία Τριάδα. Το βασικότερο πρόβλημα είναι τα ναρκωτικά που υπάρχου στην περιοχή» (Σ 1, Ερ. Β2.5)

«Α μη συζητάς; Άσε. Τώρα έχουν κάπως ηρεμήσει, Αλλά λυπόμουνα γιατί έβλεπες νέα παιδιά. Να τα βλέπεις στο δρόμο, Δεν υπάρχει χειρότερο» (Σ. 6, Ερ. Β2.5)

«Έχει φασαρία η γειτονιά για το εκεί που μένω ζουν άνθρωποι από το Πακιστάν, τη Συρία, Ρομά. Μπορεί εγώ να το βλέπω σα φασαρία και απλά οι άνθρωποι έτσι να μιλάνε. Φοβάμαι λίγο. Αλλά δε μου έχουν κάνει κάτι» (Σ 8, Ερ. Β2.5)

Ως τους κυριότερους υπαίτιους των παραπάνω κοινωνικών προβλημάτων οι κάτοικοι διαπλέκουν τόσο τις δημοτικές αρχές και την αδιαφορία τους απέναντι σε ζητήματα καθαριότητας και ανοικοδόμησης των κακοφτιαγμένων κατοικιών, που απειλούν την ασφάλεια των πολιτών και ζημιώνουν την εικόνα της συνοικίας, όσο και την ατομική ευθύνη των ίδιων των κατοίκων της περιοχής για τη στάση τους απέναντι σε ζητήματα όπως η καθαριότητα και η συντήρηση των ιδιοκτησιών τους.

«Αδιαφορία από τον Δήμο και από αυτούς που έχουν τα ζώα που δεν ενδιαφέρονται» (Σ. 3, Ερ. Β2.6)

«Αυτοί που έχουν τα σπίτια είναι πρόβλημα. Φύγανε, τα εγκαταλείψανε. Πως δεν έχουνε πέσει να σπάσουν κανενός ανθρώπου το κεφάλι» (Σ.6, Ερ. Β2.6)

Ορισμένοι θεωρούν πως ένα από τα αίτια των προβλημάτων της περιοχής είναι και η ύπαρξη αλλοεθνών κατοίκων με τους οποίους δυσκολεύονται να συνυπάρξουν. Είναι εμφανές πως η έλλειψη ερεθισμάτων έχει οδηγήσει ένα μέρος των κατοίκων να αναπτύσσει ξενοφοβικές αντιλήψεις και να κατηγορεί τον αλλοδαπό πληθυσμό για τα προβλήματα της περιοχής.

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος της έρευνας δεν έχει μπει στη διαδικασία να σκεφτεί τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν τα κοινωνικά αυτά προβλήματα, που θεωρούνται υψηλής σημασίας από τους ίδιους τους κατοίκους, να αντιμετωπιστούν. Κάποιοι κάτοικοι απάντησαν πως η λύση θα ήταν να φύγουν οι αλλοεθνείς από την γειτονιά διότι επηρεάζουν τους υπόλοιπους κατοίκους με εγκληματικές πράξεις εις βάρος τους καθώς και με την πρόκληση φασαρίας.

«Να φύγουν οι γύφτοι από δίπλα, τι να σου πω» (Σ. 2, Ερ. Β2.7)

Αρκετοί είναι εκείνοι που συμφώνησαν στην ανάγκη να επιληφθεί ο δήμος για τα γκρεμισμένα σπίτια που αποτελούν άμεσο κίνδυνο για τους πεζούς κατοίκους.

Όταν οι κάτοικοι της Αγίας Τριάδας οραματίζονται την περιοχή τους, την σκέφτονται περιποιημένη και καθαρή. Ανανεωμένη από παλιά κτίσματα, με χώρους και πλατείες στις οποίες μπορούν να παίζουν τα παιδιά. Με σπίτια όμορφα και καθαρά και ανθρώπους φιλικούς και αλληλέγγυους. Απαλλαγμένη από φασαρίες, και έχθρες και με κατοίκους που δεν ενοχλούν ο ένας τον άλλον. Επιθυμούν να νιώσουν πως οι γειτονιές τους είναι ασφαλείς ξανά, και να γεμίσουν πάλι με τη ζωή των παλαιότερων χρόνων.

«Να είναι σπίτια καλά, όμορφα, κατοικήσιμα. Από ανθρώπους που θα ανοίξουν το παράθυρο και θα σου πουν μια καλημέρα. Που δε θα φοβάσαι, που θα έχεις εμπιστοσύνη. Ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι σωστοί» (Σ.1, Ερ. Β2.8)

«Δεν ξέρω, σίγουρα να είναι πιο καθαρή και περιποιημένη» (Σ.3, Ερ. Β2.8)

«Τα σπίτια θα μπορούσαν να βελτιωθούν να ήταν μια περιοχή πιο περιποιημένη. Δεν έχει υποδομές γενικότερα η περιοχή. Στενά είναι όλη η περιοχή. Δεν μπορεί να περάσει κάποιο φορτηγό. Και δεν υπάρχουν και χώροι να παίξουν τα παιδιά» (Σ.4, Ερ. Β2.8)

«Να την έβλεπα σουλουπωμένη. Να φύγουν τα σπίτια αυτά που τα έχουν εγκαταλείψει. Γιατί μπορεί να σκοτώσουν και κόσμο. Να τα φτιάξουνε κάτι να γίνει, να βάλουν λίγο πράσινο. Σε δρόμους, ζαρντινιέρες. Να αξιοποιηθεί η περιοχή» (Σ.6, Ερ. Β2.8)

Μια μόνο ήταν η κάτοικος που εμφανίστηκε απαισιόδοξη σχετικά με το μέλλον της κοινότητας διότι θεωρεί πως δεν εισακούγονται οι ανάγκες των κατοίκων.

«Τα προβλήματα είναι αρκετά αλλά μην περιμένεις να αλλάξει κάτι εδώ στην Αγία Τριάδα. Υπάρχει μεγάλη παραμέληση που κανείς δεν ενδιαφέρεται» (Σ.3, Ερ. Β2.7)

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναπτυχθούν τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων που λάβαμε από τους κατοίκους της Αγίας Τριάδας. Η γενικότερη εξέλιξη που έχει επιτελεστεί σε διεθνές επίπεδο έχει επηρεάσει και τις μικρές τοπικές κοινωνίες. Στη συγκεκριμένη κοινότητα έχουν συμβεί έντονες αλλαγές. Όχι όμως προς τη βελτίωση της. Μια άλλοτε αναπτυγμένη και πολυσύχναστη περιοχή, είναι σήμερα παραμελημένη και σε κακή κατάσταση. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των κατοίκων, η Αγία Τριάδα αποτελούσε κάποτε κέντρο συνάντησης της πόλης του Ηρακλείου καθώς διέθετε και την κεντρική αγορά της πόλης, το μικρό Τσαρσάκι, όπως ονομαζόταν. Υπήρχαν καταστήματα όλων των ειδών, οι κάτοικοι εργάζονταν και στην περιοχή επικρατούσε ευημερία. Τα άτομα που ζούσαν εκεί ήταν εξωστρεφή και αλληλεπιδρούσαν μεταξύ τους. Τα κτίσματα ήταν περιποιημένα και οι άνθρωποι συνεργάζονταν ώστε να διατηρούν τις γειτονιές καθαρές. Στο πέρασμα των χρόνων όμως οι συνθήκες άλλαξαν. Η οικονομική κρίση επηρέασε έντονα την συνοικία. Η αγορά αποδυναμώθηκε, οι άνθρωποι απομονώθηκαν. Πολλοί εγκατέλειψαν τα σπίτια τους σε αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης. Άλλοι, επιβαρυμένοι από την γενικότερη οικονομική πτώση οδηγήθηκαν σε κατάσταση αποστέρησης, την οποία βιώνουν μέχρι σήμερα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η περιοχή να παρακμάσει. Τα παλιά αρχοντικά σπίτια εγκαταλείφθηκαν από τους ιδιοκτήτες τους και πλέον είναι υπό κατάρρευση. Η

εικόνα της πόλης δεν θυμίζει σχεδόν σε τίποτα την παλιά συνοικία της Κιζίλ Ταμπία. Επιπρόσθετα, είναι πλέον εμφανής η έλλειψη καθαριότητας στους δρόμους και τα στενά της. Η πτώχευση της περιοχής, την καθιστά ιδανική για την εγκατάσταση ανθρώπων από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, μετανάστες και φοιτητές. Η ανασφάλεια των κατοίκων έχει ενταθεί με την εγκατάσταση μειονοτήτων στη περιοχή, των οποίων ο τρόπος ζωής δεν συμπίπτει με του γηγενούς πληθυσμού και έτσι δημιουργούνται εντάσεις. Τα κοινωνικά προβλήματα όπως η χρήση και η διακίνηση ουσιών και η εγκληματικότητα πλήττουν την συνοικία. Επίσης, δεν υπάρχουν πλέον οικείες σχέσεις μεταξύ των κατοίκων της γειτονιάς. Ο κόσμος έχει αποξενωθεί, η κοινωνικοποίηση είναι ελλιπής και τα καθημερινά προβλήματα επιβίωσης έχουν καταβάλλει τόσο τους πολίτες, τόσο ώστε δεν έχουν την ανάγκη ούτε νιώθουν άνετα να συναναστραφούν και να απευθυνθούν σε κάποιο συνάνθρωπο τους σε περίπτωση ανάγκης. Βέβαια, αρκετές είναι οι οργανώσεις οι οποίες επιδιώκουν την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και τη βελτίωση της όψης της περιοχής. Οι κάτοικοι έχουν τη δυνατότητα να απευθυνθούν τόσο στο ΚΗΦΗ και το ΚΑΠΗ όσο και σε άλλες τοπικές εθελοντικές ομάδες, για να δεχθούν υποστήριξη, υλική και ψυχοσυναισθηματική. Η προσφορά τους κρίνεται σημαντική τόσο από τους ίδιους τους κατοίκους όσο και από επισκέπτες της Αγίας Τριάδας, που γίνονται μάρτυρες των αλλαγών που διενεργούνται. Ωστόσο, είναι πολλά ακόμα αυτά που χρειάζεται να γίνουν για να εξασφαλιστεί η αξιοπρεπής διαβίωση των κατοίκων της και η αναδιαμόρφωση της σε μια ασφαλή τοποθεσία.

Κεφάλαιο 7: Συζήτηση

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν συνοπτικά τα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα στα οποία στηρίχθηκε η έρευνα και ο βαθμός στον οποίο οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων ανταποκρίθηκαν σε αυτά .

Εναρκτήριο έναυσμα για την πραγματοποίηση της παρούσας μελέτης ήταν η ανάγκη για διερεύνηση της εμπειρίας των κατοίκων της Αγίας Τριάδας σχετικά με την αποστέρηση. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού της έρευνας ήταν Α. Πως βιώνουν οι κάτοικοι την αποστέρηση και Β. Ποια μέσα διαθέτουν ώστε να αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Από τα ευρήματα των

συνεντεύξεων που ελήφθησαν όσον αφορά το πρώτο ερώτημα διαπιστώθηκε πως οι συνθήκες κάτω από τις οποίες αναγκάζονται οι κάτοικοι της συγκεκριμένης συνοικίας να επιβιώσουν είναι αρκετά σκληρές. Οι δυσκολίες των αποστερημένων ατόμων είναι πρωταρχικά οικονομικές με την ανεργία και τις επισφαλείς συνθήκες εργασίας να αποτελούν ορισμένα εκ τω βασικότερων προβλημάτων των αποστερημένων νοικοκυριών. Αυτό διαφαίνεται και στην περίπτωση της συγκεκριμένης συνοικίας, καθώς κανένας από τους συνεντευξιαζόμενους δεν απασχολείται σε κάποια εργασία και οι περισσότεροι βιοπορίζονται μέσω των επιδομάτων των οποίων είναι δικαιούχοι. Αυτό συνεπάγεται με την αδυναμία κάλυψης βασικών για την επιβίωση τους αναγκών όπως αυτές της τροφής και της ασφαλούς στέγασης. Μια από τις βασικές συνέπειες της αποστέρησης είναι η διαμονή σε μη ασφαλείς και υγιεινές συνθήκες γεγονός που αποδεικνύεται και από τις μαρτυρίες των κατοίκων της Αγίας Τριάδας. Η διατήρηση της στέγης τους φαίνεται να είναι για όλους πολύ σημαντική. Οι κάτοικοι αναγκάζονται να συμβιβαστούν με ελάχιστα αγαθά προκειμένου να εξασφαλίσουν τα βασικά λειτουργικά έξοδα των οικιών τους τους, οι οποίες όμως παρουσιάζουν αρκετές ελλείψεις. Χαρακτηριστικά ήταν τα παραδείγματα ανθρώπων που γέμιζαν κανάτες με νερό από τους γείτονές τους για να πλύνουν τα παιδιά τους ή δεν διέθεταν θερμοσίφωνα για να κάνουν μπάνιο οι ίδιοι. Ορισμένοι από αυτούς δεν μπόρεσαν να ολοκληρώσουν την εκπαίδευση λόγω οικονομικών δυσκολιών της οικογένειας τους. Η εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και η σχολική διαρροή είναι ένα σύνηθες φαινόμενο σε καταστάσεις κατά τις οποίες απειλείται η επιβίωση ενός ατόμου ή μιας οικογένειας. Από την πλειοψηφία του δείγματος όμως, αναδείχθηκε η πεποίθηση πως η υγεία είναι το βασικότερο μέλημα τους. Πολλές είναι οι συνέπειες της φτώχειας και της αποστέρησης τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική υγεία των ατόμων. Πολλοί ήταν οι κάτοικοι εξαιτίας των συνθηκών της εργασίας τους απέκτησαν κάποια βλάβη, είτε οι δύσκολες συνθήκες που βίωναν τους επιβάρυναν ψυχικά. Η αποστέρηση προκαλεί επίσης πλήγμα στις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων και την επαφή τους με τους συμπολίτες τους. Όπως μας αποκάλυψαν οι κάτοικοι, της συγκεκριμένης περιοχής, αισθάνονται πλέον απομονωμένοι και οι επαφές τους με τους γείτονες τους είναι περιορισμένες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην εξωτερικεύουν τις δυσκολίες τους και να επωμίζεται ατομικά ο κάθε ένας το βάρος των ευθυνών και των προβληματισμών του χωρίς στήριξη. Αυτή η συνθήκη γίνεται πιο εύκολα διαχειρίσιμη με την συνδρομή των κοινωνικών υπηρεσιών. Όλα τα άτομα που

απαρτίζουν το δείγμα είναι λήπτες των κοινωνικών υπηρεσιών της περιοχής της Αγίας Τριάδας. Η παρουσία κοινωνικών υπηρεσιών στην περιοχή επιδρά πρωταρχικά στην κάλυψη ζωτικών αναγκών των ανθρώπων. Έχουν αναλάβει τη διασύνδεση μεταξύ των ωφελούμενων και των αρμόδιων υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών τους. Η βοήθεια που τους προσφέρεται είναι τόσο υλική, με την προσφορά φαγητού και φαρμάκων τόσο και ψυχολογική, με την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και ψυχαγωγίας. Ένας ακόμα φορέας στον οποίο απευθύνονται κάποιοι κάτοικοι είναι η εκκλησία. Η εύκολη πρόσβαση τους σε υπηρεσίες του δήμου για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους παράλληλα, διευκολύνει την καθημερινότητα τους. Σημαντικός είναι και ο ρόλος εθελοντικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή στην βελτίωση της ποιότητας ζωής τους παρόλο που φαίνεται πως ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της συνοικίας δεν γνωρίζει την ύπαρξη και τη δράση τους.

Κεφάλαιο 8: Περιορισμοί και προτάσεις

Στην υλοποίηση της συγκεκριμένης έρευνας που πραγματοποιήθηκε με την καίρια συνδρομή του ΚΑΠΗ Αγίας Τριάδας, υπήρξαν ορισμένοι παράγοντες που λειτούργησαν περιοριστικά. Όλα τα μέλη του δείγματος που μας προτάθηκαν από την κοινωνική υπηρεσία του ΚΑΠΗ είναι ηλικιωμένοι και χρόνιοι λήπτες κοινωνικών υπηρεσιών. Από τις μαρτυρίες τους σχηματίστηκε μια αρκετά σαφής εικόνα για την ποιότητα ζωής τους στην περιοχή. Η παρούσα εργασία όμως, δεν αντιπροσωπεύει το μέρος εκείνο του πληθυσμού που για οποιονδήποτε λόγο, αν και ζει αποστερημένο, δεν χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες της κοινότητας. Επιπλέον, δεν εκφράζονται οι απόψεις ανθρώπων νεότερης ηλικίας ή ανθρώπων που δεν διαμένουν μόνιμα στην Αγία Τριάδα (π.χ. φοιτητές) για τις συνθήκες διαβίωσης στην περιοχή. Ένας ακόμα περιορισμός ήταν το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο της πλειοψηφίας των ατόμων που αποτέλεσαν το δείγμα. Το γεγονός αυτό έφερε δυσκολίες στην κατανόηση του περιεχομένου κάποιων ερωτήσεων άρα και αστοχίες στις απαντήσεις. Τέλος, το δείγμα αποτελούνταν από επτά (7) γυναίκες και έναν (1) άντρα, γεγονός που σημαίνει πως οι απόψεις του ανδρικού πληθυσμού πάνω σε όσα συζητήθηκαν δεν καλύπτονται από την παρούσα έρευνα.

Ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η μελέτη των παραπάνω παραμέτρων μέσω μιας μελλοντικής διερεύνησης και πιο εκτεταμένης μελέτης που θα περιελάμβανε τις εμπειρίες και τα βιώματα και άλλων τμημάτων του πληθυσμού της συνοικίας της Αγίας Τριάδας, όπως λόγου χάρη όσων προαναφέρθηκαν, προκειμένου να αποκτήσουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα. Θα μπορούσε επίσης, να μετρηθεί η ψυχική ανθεκτικότητα των κατοίκων της συγκεκριμένης περιοχής αφού υφίστανται καταστάσεις οι οποίες δεν είναι εύκολα διαχειρίσιμες καθώς και οι υπηρεσίες και οι φορείς που στελεχώνουν την περιοχή και συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Bronold,L. *Introduction to social work at Ferris State University, chapter 6.* Ημερομηνία πρόσβασης: 20.5.2023 https://pressbooks.pub/ferrisintroductiontosocialwork/chapter/chapter-6-poverty/
- Eurostat Statistics Explained (June, 2023). *Living conditions in Europe- Poverty and social exclusion* Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion&oldid=584082
- Eurostat Statistics Explained (2021). Glossary: *Material deprivation*. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Material_deprivation
- Farquharson, C., McNally, S., Tahir, I., (2022), *The effects of poverty*, Education inequalities, IFS Deaton Review of Inequalities. Διαθέσιμο στο: https://cpag.org.uk/child-poverty/effects-poverty
- International Federation of Social Workers., (2010), *Poverty eradication and the role for Social Workers.* https://www.ifsw.org/poverty-eradication-and-the-role-for-social-workers/
- Juujärvi, S., Lund, V. (2016*). Participatory action research as a participate of empowerment in deprived communities*. Association for Moral Education Conference.
- Knox P., Pinch S. (2009), *«Κοινωνική γεωγραφία των πόλεων»,* Εισαγωγή-επιμέλεια Θωμάς Μαλούτας). Αθήνα: Σαββάλας
- Kuffer M., Pfeffer K., Sliuzas R., Baud I., & van Maarseveen M., (2017), *Capturing the Diversity of Deprived Areas with Image-Based Features: The Case of Mumbai.* Remote Sensing 9, 384. doi:10.3390/rs9040384.
- Mack J. (2016), *Deprivation and poverty, PSE, Poverty and Social Exclusion.* Διαθέσιμο στο: https://www.poverty.ac.uk/definitions-poverty/deprivation-and-poverty

- Miller A., (2022), *Social Workers' roles in helping the poor*. https://work.chron.com/social-work-jobs-family-poverty-18627.html
- Restless stories, *Effects of poverty on society , Health, children and violence*, 11 March 2011. Διαθέσιμο στο: https://www.restlessstories.com/poverties/effects-of-poverty
- Smith, H.J, Huo, Y.J. (2014). *Relative Deprivation: How Subjective Experiences of Inequality Influence Social Behavior and Health, Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences* (1): Relative Deprivation: How Subjective Experiences of Inequality Influence Social Behavior and Health - Heather J. Smith, Yuen J. Huo, 2014 (sagepub.com)
- Townsend, P. (1979) Poverty in the United Kingdom, London, Allen Lane and Penguin Books. Διαθέσιμο στο: Poverty in the United Kingdom | Poverty and Social Exclusion
- Townsend, P., (1987). *Deprivation. Journal of Social Policy*.
- University of Minnesota Libraries Publishing , *Social Problems: Continuity and Change*, The Consequences of Poverty 2010 Διαθέσιμο στο: https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/2-4-the-consequences-of-poverty/

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αλτάνης Π., Λουμίδη Δ., (1986). Φτώχεια, Κοινωνική Εργασία και Προγράμματα. Κοινωνική Εργασία, 4, 239-242.
- Αράπογλου Β., Μαλούτας Θ., Σιατίτσα Δ., Σπυρέλλης Σ.Ν., (2021), *«Εντοπισμός και Ανάλυση Θυλάκων Τοπικής Αποστέρησης και Φτώχειας, Χωρικοί Θύλακες Αποστέρησης (Εργαλεία – Χαρτογράφηση)»,* 3ος Ερευνητικός Άξονας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης, Περιφέρεια Κρήτης
- Βαρουχάκη Ν., (2014), *«Παρέμβαση αστικού τοπίου στην Αγ. Τριάδα Ηρακλείου»*, Διπλωματική Εργασία.
- Βρασίδας, Χ. (2014). *«Εισαγωγή στην Ποιοτική Έρευνα»*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.

- Γκουγιανού Ζιάκα Π., Δεκαβάλλα Α., Τσίγκου Μ., (2015). «*Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ελλάδα»,* Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας.
- Δερμιτζάκης Μ., (2009), *«ΑΠ ΌΣΑ ΘΥΜΟΥΜΑΙ, ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΚΑΣΤΡΟ, ΜΙΑ ΒΟΛΤΑ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ»*, εκδόσεις Δοκιμάκης.
- Δήμος Ηρακλείου, (2021), «*Ο τόπος μας, το Ηράκλειο, διαδρομές στην πόλη»*
- Ελληνική Στατιστική Αρχή, (2023), *«Υλική και Κοινωνική στέρηση και Συνθήκες Διαβίωσης, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2022 (Περίοδος αναφοράς εισοδήματος: Έτος 2021) »*. Διαθέσιμο στο: Η Διαχρονική Εξέλιξη της Φτώχειας στην Ελλάδα - ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ (hapsc.org)
- *«Η Ιστορική Συνοικία Της Αγίας Τριάδας Στην Πόλη Του Ηρακλείου»*, 2021 [Άρθρο]
- Κακαρούμπα, Ε. *«Η διαχρονική εξέλιξη της φτώχειας στην Ελλάδα»*, (10-7-2021) ΕΟΠΕ. Διαθέσιμο στο: https://www.hapsc.org/%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%BE%CE%AD%CE%BB%CE%B9%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%86%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7/
- Λιάκου, Ε., Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία *«Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός»,* (Απρίλιος 2022) Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Σχολή Διοικητικών Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστήμων, τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΠΜΣ Διοίκηση και Διαχείριση Υπηρεσιών Υγείας και Κοινωνικής Φροντίδας, Αθήνα. Διαθέσιμο στο: https://polynoe.lib.uniwa.gr/xmlui/bitstream/handle/11400/2377/%CE%94%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9B%CE%B9%CE%AC%CE%BA%CE%BF%CF%85%20%CE%95%CF%85%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%C

E%BB%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%B7.2%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- «*Οι κρυφές ομορφιές της «Ξύλινης Τάμπιας»,* 2016, Διαθέσιμο στο: https://www.zarpanews.gr/%ce%ba%cf%81%ce%ae%cf%84%ce%b7-%ce%bf%ce%b9-%ce%ba%cf%81%cf%85%cf%86%ce%ad%cf%82-%ce%bf%ce%bc%ce%bf%cf%81%cf%86%ce%b9%ce%ad%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%be%cf%8d%ce%bb%ce%b9%ce%bd%ce%b7%cf%82/
- Παπαδάκη Ε., (2023) Από τις σημειώσεις του μαθήματος Κριτική και Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία, *«Κριτική Συνειδητοποίηση, ενδυνάμωση»* στο eclass
- Παπαθεοδώρου Χ., Μισσός Β. & Παπαναστασίου Θ. (2020), «*Κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης και των πολιτικών λιτότητας στην Ελλάδα*», Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.
- Παπαναστασίου Σ., (2012), «*Διαγενεακή αποστέρηση και κινητικότητα στην Ευρώπη: θεωρητική και εμπειρική ανάλυση)».* Διδακτορική Διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Διαθέσιμο στο: https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/26788?lang=el#page/30/mode/2up
- Ράτσικα, Ν., Παπαδάκη, Β., Οικονόμου, Κ., Κόκκινου, Χ., Ευθυμίου, Π., & Ταμβάκη, Μ. (2022). Εκπόνηση έρευνας για την εκτίμηση αναγκών και κοινωνικός σχεδιασμός παρέμβασης για την κοινοτική ανάπτυξη στη συνοικία των Δειλινών της πόλης του Ηρακλείου, Παραδοτέο 3ης φάση έργου: Παραδοτέο 1, Ερευνητική έκθεση με τα βασικά αποτελέσματα της έρευνας. Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Κοινωνιολογίας
- Σημαντηράκη Ειρήνη Μ., (2021), *«Ο ρόλος της πολιτιστικής κληρονομιάς στην αναζωογόνηση των βιώσιμων πόλεων. Παρέμβαση τα Ενετικά Τείχη Ηρακλείου, Κρήτης»*, Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, Διπλωματική Εργασία.
- Σταρίδα Λ., (2016), «Υπήρχε μια Πόλη… , Τα θρησκευτικά μνημεία του Μεγάλου Κάστρου», εκδόσεις ΙΤΑΝΟΣ, τρίτος τόμος

- Σωτηρίου, Σ. , Κορδονούρη, Σ. , Ζαφρανίδου, Α., *«Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Γ Γυμνασίου»*, κεφάλαιο 6.3 Φτώχεια, Ανεργία, Καταναλωτισμός, Αγωγή Καταναλωτή, αναθεωρημένη έκδοση 21-2-2009, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ινστιτούτο εκπαιδευτικής πολιτικής, Ινστιτούτο τεχνολογίας υπολογιστώ και Εκδόσεων «Διόφαντος» Διαθέσιμο στο: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4720/Koinoniki-kai-Politiki-Agogi_G-Gymnasiou_html-apli/

- Τσιώλης, Γ. (2014). *«Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα»*. Αθήνα: Κριτική.
- Φιλιππάκης Κ., (2010), *«Διερεύνηση των επιλογών ανάπτυξης της Παλιάς Πόλης Ηρακλείου Κρήτης»*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Διπλωματική Εργασία
- Χρυσανθόπουλος, Ν., Νάτσικα, Ε., Κουρκούτα, Λ., (2016), «*Οι επιπτώσεις της φτώχειας στην υγεια»*, Επιστημονικά χρονικά ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, τμήμα Νοσηλευτικής. Διαθέσιμο στο: http://www.tzaneio.gr/wp-content/uploads/epistimonika_xronika/p16-1-3.pdf

Παράρτημα: Ερωτηματολόγιο / Πίνακες / Γραφήματα

Παράρτημα Α: Σχεδιάγραμμα Συνέντευξης

Α. ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ / ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΖΩΗΣ

Α1. Συνθήκες στέγασης

1. Πόσα χρόνια κατοικείτε σε αυτή την περιοχή και πως την επιλέξατε;
2. Μπορείτε να μας περιγράψετε τις συνθήκες διαβίωσης σας;
3. Είστε ικανοποιημένος από τις συνθήκες στέγασης σας;

Α2. Επαγγελματική συνθήκη / Οικονομική κατάσταση / Εισόδημα

1. Αν είναι άνεργος/η: πόσο καιρό είστε άνεργος/η; Αναζητείτε εργασία και αν ναι πόσο καιρό και τι είδους; Πόσο δύσκολο είναι να βρείτε και γιατί;
2. Αν είναι εργαζόμενος/η: μορφή εργασίας (πχ. Ημιαπασχόληση/ορισμένου χρόνου/εποχική); Είναι οι απολαβές αρκετές για την διαβίωση σας; Σας ικανοποιεί η δουλειά σας;
3. Ποια είναι τα συνολικά εισοδήματα για το σπίτι σας; Είστε ικανοποιημένοι από τα εισοδήματα που παίρνετε; Αν δεν είστε ικανοποιημένος έχετε αναζητήσει πρόσθετους πόρους πχ. Εργασία με καλύτερες αποδοχές;
4. Λαμβάνετε κάποιο επίδομα (π.χ ΚΕΑ, ΤΕΒΑ, Α21, Αναπηρίας); Αν ναι, τι ύψους και από πότε είστε δικαιούχος;
5. Έχετε σκεφτεί να συμμετάσχετε σε κάποιο συνεργατικό εγχείρημα; (κοινωνικό συνεταιρισμό πχ. Γυναικών/αγροτών/ΚοινΣεπ);

Α3. Συνθήκες εκπαίδευσης

1. Είστε ικανοποιημένοι από τις συνθήκες εκπαίδευσης σας; Είχατε ευκαιρίες ή αντιμετωπίσατε δυσκολίες στην πρόσβαση σε ευκαιρίες της εκπαίδευσης;
2. Είστε ικανοποιημένοι από τις συνθήκες εκπαίδευσης των παιδιών σας;
3. Πιστεύετε ότι έχετε τις κατάλληλες δεξιότητες για να ενταχθείτε στην αγορά εργασίας; Έχετε σκεφτεί να απευθυνθείτε σε σχετικά προγράμματα; Πχ. Δια Βίου Μάθησης

Α4. Κοινωνική Φροντίδα / υγεία

1. Υπάρχουν προβλήματα που αντιμετωπίζετε εσείς προσωπικά ή και η οικογένειας σας; (υγείας, οικονομικά, εκπαίδευσης των παιδιών κτλ)
2. Εάν έχετε προβλήματα υγείας που απευθύνεστε; Είστε ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες υγείας;
3. Κάνετε χρήση κρατικών και κοινωνικών υπηρεσιών που εξυπηρετούν τις ανάγκες σας; (Δήμος, ΚΕΠ). Πόσο αποτελεσματικές είναι στην αντιμετώπιση των δικών σας αναγκών; Τι θα θέλατε να υπάρχει ακόμη/ να βελτιωθεί;

4. Δέχεστε υποστήριξη από κοινωνικές υπηρεσίες και αν ναι πόσο ικανοποιημένος/η είστε από τις παροχές;
5. Δέχεστε υποστήριξη από άλλους φορείς (πχ. Εκκλησία, φιλανθρωπικοί σύλλογοι, Οργανώσεις της ΚΑΛΟ) και αν ναι πόσο ικανοποιημένοι είστε;
6. Πόσο συμβάλλουν τα οικογενειακά ή συγγενικά δίκτυα στη διαχείριση προβλημάτων κοινωνικής φροντίδας;
7. Έχετε εύκολη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής φροντίδας;

Α5. Ανάγκες και προβλήματα / προσδοκίες ζωής

1. Πως θα περιγράφατε τις σχέσεις στην οικογένεια σας; Υπάρχει υποστήριξη αν χρειαστείτε βοήθεια;
2. Μπορείτε να μας περιγράψετε τις βασικές ανάγκες που έχει το νοικοκυριό σας και δεν καλύπτονται; Πχ. Υγείας, εκπαίδευσης, κατοικίας, φαγητό, ψυχαγωγίας, απασχόληση);
3. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν πράγματα που θα θέλατε να κάνετε για σας ή για της οικογένειας σας που δεν μπορείτε; Αν ναι πως νιώθετε γι αυτό;
4. Πως θα θέλατε να αλλάξει η ζωή σας στο άμεσο μέλλον και τι πρέπει να γίνει και από ποιον για να συμβεί αυτό;

Β. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Β1. Κοινωνική Οργάνωση / Κοινωνική καθημερινότητα / Συλλογική Δραστηριότητα

1. Πως θα περιγράφατε τις σχέσεις με τους κατοίκους της περιοχής σας; Υπάρχει υποστήριξη αν χρειαστείτε βοήθεια; Έχετε εμπειρίες αλληλεγγύης; Αν ναι μπορείτε να αναφέρεται κάποιο παράδειγμα;
2. Υπάρχουν συγκρούσεις / διαμάχες μεταξύ των κατοίκων της περιοχής σας;
3. Ποιες είναι οι βασικές δραστηριότητες ανδρών και γυναικών της περιοχής σας;
4. Γνωρίζετε οργανώσεις, συλλόγους, συνεταιρισμούς ή ομάδες που λειτουργούν στην συνοικία (περιοχή) σας;
5. Ποιες οργανώσεις, σύλλογοι κτλ. παίζουν ενεργό ρόλο στη βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών στην περιοχή σας;
6. Υπάρχουν εθελοντικές δράσεις (και από ποιους) που καλύπτουν κάποιες από τις ανάγκες σας;
7. Υπάρχει πολιτιστική ζωή στην περιοχή σας; (θέατρα, εκδηλώσεις); Υπάρχει πολιτιστικός σύλλογος; Αν ναι είστε μέλος και πόσο ικανοποιημένος είστε από τη δράση του;
8. Είστε ικανοποιημένος από το επίπεδο ζωής στην κοινότητα σας; Ανάλογα με την απάντηση ζητάμε διευκρινίσεις (γιατί;)
9. Εσείς συμμετέχετε στα κοινά, με ποιους τρόπους και γιατί; Αν όχι γιατί;

Β2. Προβλήματα, Υποδομές, Φυσικό περιβάλλον

1. Πως θα περιγράφατε την ζωή στην περιοχή σας; (πως περνάτε τον ελεύθερο σας χρόνο;); Είστε ικανοποιημένος/η από τη ζωή σας εδώ; Αν όχι γιατί;
2. Ζώντας εδώ αισθάνεστε ότι σας λείπει κάτι; Αν ναι ποιες είναι αυτές (πχ επισκέψεις σε γιατρούς, ευκαιρίες ψυχαγωγίας, επαρκής αγορά, υποδομές, αθλητισμός, οδικό δίκτυο)
3. Σε περίπτωση ανάγκης για βοήθεια σε ποιους απευθύνεστε; (πχ στην οικογένεια, φίλους, συγγενείς, την εκκλησία, κοινωνική υπηρεσία, εθελοντικές οργανώσεις);
4. Οι υποδομές της κοινότητας (δρόμοι, πλατείες, πάρκα, χώροι αναψυχής και πρασίνου κλπ) καλύπτουν τις ανάγκες των πολιτών;
5. Ποια είναι τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα της περιοχής σας σήμερα (πχ. Κατάχρηση αλκοόλ, χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, παραβατικότητα, ψυχικές ασθένειες, ενδοοικογενειακή βία, ελλιπής καθαριότητα κτλ);
6. Που οφείλονται αυτά τα προβλήματα (αίτια);
7. Έχετε προτάσεις για την αντιμετώπιση των αναγκών και των προβλημάτων της περιοχής;
8. Τι θα θέλατε να αλλάξει στην κοινότητα σας τα επόμενα πέντε χρόνια σε σχέση με τις ανάγκες, τα προβλήματα και τις υποδομές της κοινότητας; Έχετε κάποιες συγκεκριμένες προτάσεις;

Παράρτημα Β: Πίνακες

Πίνακας 1 – Δείγμα συνέντευξης (σελίδα 42,47)

Ερωτώμενοι	Φύλο	Ηλικία	Μορφωτικό επίπεδο	Επαγγελματική κατάσταση	Χώρα / περιοχή καταγωγής
Συνέντευξη 1	Θήλυ	55	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Άνεργη	Αγία Τριάδα
Συνέντευξη 2	Θήλυ	66	Γυμνάσιο (6ταξιο)	Άνεργη	Μοίρες
Συνέντευξη 3	Θήλυ	77	Καμία εκπαίδευση	Δεν εργάστηκε ποτέ	Κύπρος
Συνέντευξη 4	Θήλυ	53	Δημοτικό	Άνεργη	Αλβανία
Συνέντευξη 5	Άρρεν	55	Δημοτικό	Άνεργος	Αρκαλοχώρι
Συνέντευξη 6	Θήλυ	73	Δημοτικό	Άνεργη	Αγία Τριάδα
Συνέντευξη 7	Θήλυ	65	Καμία εκπαίδευση	Άνεργη	Αλβανία
Συνέντευξη 8	Θήλυ	35	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Άνεργη	Ουκρανία

Πίνακας 2: Ενότητες – Υποκατηγορίες συνέντευξης (σελίδα 46)

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΤΙΤΛΟΣ
4.1	Δημογραφικά στοιχεία συνεντευξιαζόμενων
4.2 Α	Τρόπος ζωής/ Κοινωνικές σχέσεις/ Προσδοκίες ζωής
4.2 Α.1	Συνθήκες Στέγασης
4.2 Α.2	Επαγγελματική συνθήκη/ Οικονομική κατάσταση/ Εισόδημα
4.2 Α.3	Συνθήκες Εκπαίδευσης
4.2 Α.4	Κοινωνική Φροντίδα/ Υγεία
4.2 Α.5	Ανάγκες και προβλήματα/ προσδοκίες ζωής
4.2 Β	Εκτίμηση αναγκών και Ανάπτυξη Κοινότητας
4.2 Β.1	Κοινωνική Οργάνωση/ Κοινωνική καθημερινότητα/ Συλλογική Δραστηριότητα
4.2 Β.2	Προβλήματα, Υποδομές, Φυσικό Περιβάλλον

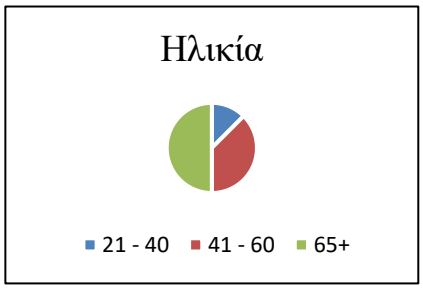
Ηλικία	Συνεντευξιαζόμενοι	
Ηλικιακή Ομάδα	N	%
21 – 40	1	12,5%
41 – 60	3	37,5%
65+	4	50%
Σύνολο	8	100%

Πίνακας 3: Ηλικία των συνεντευξιαζόμενων (σελίδα 47)

Πίνακας 4: Χρονική διάρκεια διαμονής στην περιοχή της Αγίας Τριάδας (σελίδα 50)

	Χρονική διάρκεια που διαμένουν στην περιοχή
Συνέντευξη 1	Από την γέννηση της
Συνέντευξη 2	3 χρόνια
Συνέντευξη 3	13 χρόνια
Συνέντευξη 4	30 χρόνια
Συνέντευξη 5	6-7 χρόνια
Συνέντευξη 6	Από την γέννηση της
Συνέντευξη 7	40 χρόνια
Συνέντευξη 8	3 χρόνια

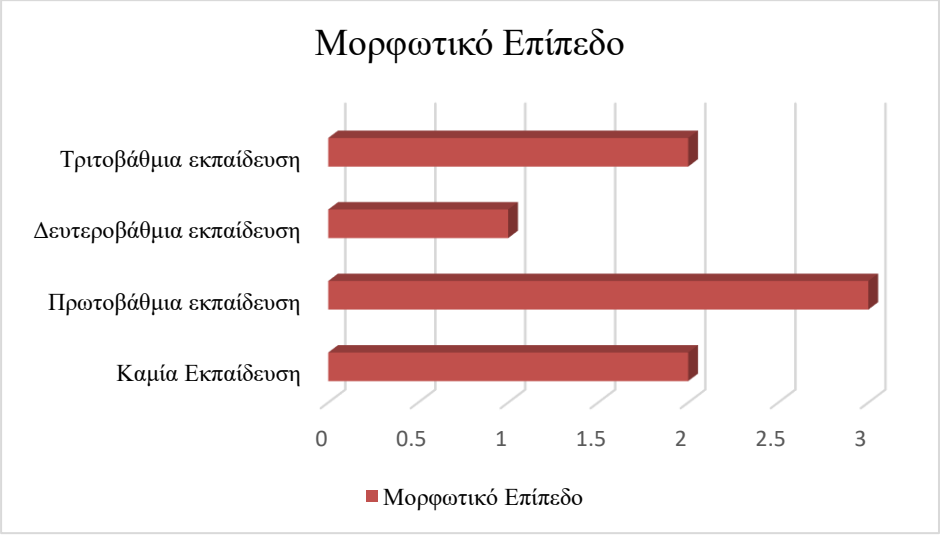
Παράρτημα Γ: Γραφήματα

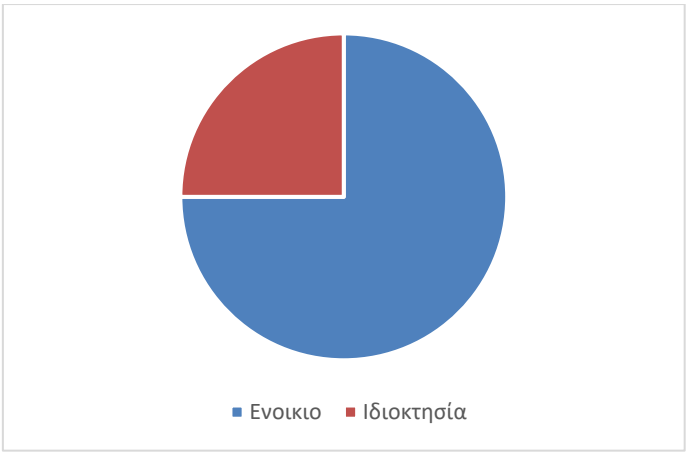
Γράφημα 1: Ηλικία των συνεντευξιαζόμενων (σελίδα 47)

Γράφημα 2: Χώρα/περιοχή καταγωγής δείγματος (σελίδα 48)

Γράφημα 3: Μορφωτικό επίπεδο δείγματος (σελίδα 49)

Γράφημα 4: Τύπος κατοικίας: ιδιόκτητο – με ενοίκιο (σελίδα 50)